

СТЕНОГРАФСКИ ДНЕВНИЦИ

НА

XXIII-ТО ОБИКНОВЕНО НАРОДНО СЪБРАНИЕ

II РЕДОВНА СЕСИЯ

Брой 87

София, четвъртък, 18 май

1933 г.

95. заседание

Вторникъ, 16 май 1933 година

(Открито отъ подпредседателя Н. Захариевъ въ 16 ч. 50 м.)

СЪДЪРЖАНИЕ:

Стр.

Стр.

Отпуски, разрешени на народни представители . . 1989

Законопроекти:

- 1) за опрощаване даденото за временно употребление презъ годинитъ 1922 до 1929 вкл. отъ Инвалидниа домъ облѣкло и постилочни принадлежности на крайно беднитъ военно-инвалиди. (Съобщение) 1989
- 2) за измѣнение на закона за подпомагане на розо-производството отъ 26 августъ 1922 г. (Първо четене) 1989

Дневенъ редъ за следващото заседание 2013

Председателствуващъ Н. Захариевъ: (Звъни) Откривамъ заседанието. Присѣтствуватъ нужното число народни представители. Заседанието е законно.

(Отъ заседанието отсъствуватъ следнитъ г. г. народни представители: Ангеловъ Иванъ, Апостоловъ Драгомиръ, Бечевъ Милко, Богоевъ Борисъ, Бончевъ Тодоръ, Бошнаковъ Тодоръ, Бояджиевъ Стефанъ, Василевъ Григоръ, Василевъ Ради, Василевъ Славейко, Гавриловъ Никола, Гаговъ Петъръ, х. Галибовъ Юсеинъ, Ганевъ Георги, Ганчевъ Миню, Георгиевъ Стойчо, Груевъ Василь, Дековъ Петко, Димитровъ Коста Желевъ, Докумовъ Борисъ, Дрънски Димитъръ, Дуковъ Иванъ, Думановъ д-ръ Никола, Запряновъ Петко, Ивановъ Борисъ Нелковъ, Илиевъ Стойко, Йордановъ Желю, Казанаклиевъ Георги, Каназирски Георги, Каракашевъ Никола, Колевъ Петко Пеневъ, Краевъ Костадинъ, Лоловъ Сава, Лулчевъ Коста, Мариновъ Василь, Маринчевъ Георги, Мечкарски Тончо, Милевъ Милю, Мирски Христо, Момчиловъ Стоянъ, х. Петковъ х. Георги, Петковъ Стефанъ, Петровъ Методи, Поповъ Стефанъ, Поповъ Стоянъ, Пупешковъ Цвѣтанъ, Радоловъ Александъръ, Райковски Минко, Родевъ Христо, Савовъ Сава, Свиначовъ Добри, Синисерски Младенъ, Станишевъ д-ръ Константинъ, Статевъ Христо, Таслаковъ Цвѣтко, Ташевъ Димо, Торбовъ Тодоръ Наумовъ, Франгя д-ръ Александъръ, Христовъ Александъръ, Цановъ д-ръ Асенъ, Цановъ Стефанъ, Чачевъ Цачо, Цокковъ Герго, Чорбаджиевъ Петко, Шишковъ Георги, Шонговъ Георги, Юртовъ Георги, Якимовъ Тодоръ и Янакиевъ Василь).

Съобщавамъ на Народното събрание, че бюрото е решило отпускъ на следнитъ народни представители:

- На г. Тодоръ Торбовъ — 1 день;
- На г. Димитъръ Дрънски — 1 день;
- На г. Александъръ Радоловъ — 1 день;
- На г. Василь Коевски — 2 дена;
- На г. Желю Йордановъ — 2 дена;
- На г. Константинъ Косевъ — 3 дни и
- На г. Георги Чернооковъ — 5 дни.

Народниятъ представителъ г. Георги Ганевъ иска 4 дни отпускъ. Досега се е ползувалъ съ 21 день. Които сж съгласни да му се разреши исканиятъ 4-дневенъ отпускъ моля, да вдигнатъ рѣка. Мнозинство, Събранието приема.

Народниятъ представителъ г. Георги Шонговъ иска 2 дена отпускъ. Досега се е ползувалъ съ 23 дни. Които

сж съгласни да му се разреши исканиятъ отпускъ, моля, да вдигнатъ рѣка. Мнозинство, Събранието приема.

Народниятъ представителъ г. Тодоръ Бошнаковъ иска 4 дни отпускъ. Досега се е ползувалъ съ 22 дена. Които сж съгласни да му се разреши исканиятъ 4-дневенъ отпускъ, моля, да вдигнатъ рѣка. Мнозинство, Събранието приема.

Народниятъ представителъ г. Борисъ Богоевъ иска 10 дни отпускъ по болестъ. Досега се е ползувалъ съ 27 дни. Които сж съгласни да му се разреши исканиятъ 10-дневенъ отпускъ, моля, да вдигнатъ рѣка. Мнозинство, Събранието приема.

Народниятъ представителъ г. Георги Каназирски иска 10 дни отпускъ. Досега се е ползувалъ съ 19 дни. Които сж съгласни да му се разреши исканиятъ 10-дневенъ отпускъ, моля, да вдигнатъ рѣка. Мнозинство, Събранието приема.

Постѣпилъ е отъ Министерството на войната законопроектъ за опрощаване даденото за временно употребление презъ годинитъ 1922 до 1929 включително отъ Инвалидниа домъ облѣкло и постилочни принадлежности на крайно беднитъ военно-инвалиди. (Вж. прил. Т. I, № 74)

Законопроектътъ ще се раздаде на г. г. народнитъ представители и ще се постави на дневенъ редъ.

Пристъпваме къмъ точка първа отъ дневния редъ — първо четене законопроекта за измѣнение на закона за подпомагане на розопроизводството, отъ 26 августъ 1922 г.

Моля г. секретаря да прочете законопроекта.

Замѣстникъ-секретаръ Е. Поповъ (з): (Прочита законопроекта изцѣло, заедно съ мотивитъ къмъ него — вж. прил. Т. I, № 73)

Председателствуващъ Н. Захариевъ: Има думата народниятъ представителъ г. Генко Митовъ.

Г. Митовъ (д. сг): (Отъ трибуната) Г. г. народни представители! Още миналата година, когато се разискваше законопроекта за урегулиране цената на розовия цвѣтъ, азъ казахъ, че проблемата за розовата култура е по-обширна, че нейното разрешение изисква единъ специаленъ законъ. Съ настоящия законопроектъ азъ виждамъ единъ опитъ да се направи подобно нѣщо, единъ опитъ да се засегнатъ всичкитъ страни на проблемата, обаче, бързамъ да кажа, че този опитъ, споредъ менъ, е неспо-

лучлив. Ако съпоставите мотивите към законопроекта с постановлението на същия, вие ще видите едно много чувствително противоречие. Онова, което характеризира мотивите, то е констатацията, че положението на нашата търговия с розово масло е затруднено; че тази търговия трябва да се подпомогне, трябва да се облекчи и че, между другото, за да може да стане това, необходимо е да се оставят търговията и производството на розово масло свободни. Фактически, обаче, постановлението на законопроекта тъкмо тази свобода накарняват, тъкмо тази свобода в търговията и производството ограничават. За да ви стане ясно това ограничение в постановлението на законопроекта, които, както ви казах, са в противоречие с мотивите, аз ще спра вниманието ви върху известни параграфи от законопроекта, от постановлението на които ще се убедите, че фактически свободата на търговията и производството на розово масло се ограничава, се унищожава; че фактически се създава един монопол, без, обаче, да личи в чия полза се създава той — дали в полза на производителя, дали в полза на кооперациите или в полза на Земледелската банка или държавата. Защото, ако евентуално ни се дадат аргументи в полза на учредяването на един такъв монопол, ние може би ще се съгласим да възприемем това негово учредяване. Но тъй както е редактиран законопроектът, така както са дадени неговите постановления, аз бързам да ви утрия, че лично за себе си не можах да си уясня в полза на кого се създават тия ограничения и въобще какъв е резонът на тия ограничения.

Онова, което подчертава ограничението на свободата на търговията и производството на розово масло, се вижда в постановлението на § 2 и след това в постановлението на § 8 от законопроекта. Съ § 2 на законопроекта се предвижда преди всичко за розопроезодителните кооперации известни привилегии, които се състоят в освобождаването им от данък сгради, данък на дружествата и всякакви други такси, налози и берии, включително и тѣзи по настоящия закон. Нѣмамъ нищо противъ, ако тази мѣрка цели да подпомогне културата и се разпростре върху всички фактори, вземащи участие въ тази култура, въ това производство, тя да остане. Но тъй както е редактиран § 2, създават се изключителни привилегии само за едни сравнително малки фактори, участващи въ това производство — кооперациите. Друга привилегия, която вече се създава за новия търговец на розово масло по тоя закон — Земледѣлската банка — тя е привилегията, че този новъ търговецъ се освобождава отъ износно мито, акцизъ и всички други налози, такси и берии върху розовото масло при изнасянето му въ странство. Общо изчислени тия привилегии, даватъ кръгло сумата 2000 л. на килограмъ розово масло. Но къмъ тази тежестъ, която естествено ще влияе на другите участващи въ производството фактори, е прибавена още една, отъ която тия фактори, за които споменахъ, които се ползватъ отъ привилегиите, са освободени. Това е тежестта, предвидена въ § 8, споредъ който „за посрѣщане взаиможиятъ загуби по приложението на настоящия законъ и за постигане целите, изброени въ § 1, при Българската земледѣлска банка се образува специаленъ фондъ“, който фондъ набира своите срѣдства между другото и отъ една „специална такса въ размѣръ 1 л. на килограмъ извѣренъ цѣтъ“ плащаща отъ частни лица и фирми, вземащи участие въ производството. Къмъ привилегиата, за която се каза по-рано и която оставаше да тежи върху тия частни лица и фирми, която привилегия, както ви казахъ, изчислена въ пари, се равнява на близо 2000 л. на килограмъ розово масло, ако прибавите и тази такса отъ 1 л. на килограмъ розовъ цѣтъ, което прави минимумъ 3.500 л. на килограмъ розово масло, получава се една сума отъ 5.500 л., която ще тежи върху частните лица и фирми, които взематъ участие въ производството. И фактически, поради тия такси, поради тази тежестъ, която имъ се налага и която ги прави неконкурентоспособни, този законъ ги изважда отъ строя, лишава ги отъ възможността да взематъ участие въ това производство. Дали ще има полза отъ това, ще видимъ по-нататък. Защото, г. г. народни представители, онова, което ние трѣбва да целимъ и върху което азъ още миналата година имахъ случая да ви обърна вниманието, то е, че проблемата за розовата култура, засѣгаща интереситъ на всички фактори, заинтересовани въ нея — и производители на розовъ цѣтъ, и дестилатори, и търговци на розово масло, и консуматори — трѣбва да се разреши окончателно, съ огледъ не да се изключватъ отъ участие въ производството едни или други отъ тия фактори, а, напротивъ, да се създаде една хармония между тѣхъ, да се съгласуватъ интереситъ, защото въ края на краищата, безъ участието на единъ макаръ отъ тия фактори розовата култура няма да получи напредъ.

И за да ви убедя въ правотата на тая моя мисъл, на това мое дълбоко убеждение, азъ ще спра вниманието ви върху евентуалните опасности, които се създаватъ отъ обстоятелството, че поради визираните постановления на законопроекта, частните лица, частните фирми се изключватъ, се поставятъ въ невъзможност да взематъ участие въ производството на розово масло и въ търговията съ него. При едно подобно положение единственъ производител на розово масло, споредъ моето разбиране, остава кооперацията, фактически — Земледѣлската банка; а най-важното, единственъ продавачъ на розово масло остава Земледѣлската банка или респективно, по делегация отъ нея — Общиятъ съюзъ на земледѣлските кооперации.

Като знаемъ техниката на тая търговия, като знаемъ сѣщината на тая търговия, да видимъ, какви ще бъдатъ резултатите отъ създаването на единъ бюрократиченъ апаратъ за тая търговия съ розово масло. Въ края на краищата имайте предъ видъ, че при начина, по който ще става тая търговия — който начинъ се посочва въ законопроекта — тя ще се върши изключително отъ чиновници било на Земледѣлската банка, било на Общия съюзъ на земледѣлските кооперации. Ние трѣбва особено да се замислимъ, когато ще разрешаваме единъ такъвъ проблемъ, отъ който зависи съществуването на розовата култура — една култура, която прави честъ на България; една култура, която дава производство, предназначено за износъ, за продажба въ чужбина;

М. Дочевъ (д. сг): Култура, специалитетъ на българската земя.

Г. Митовъ (д. сг): ... една култура специална за българското земледѣлко производство; една отъ културите, каквито ние се мъчимъ да създадемъ и напредимъ у насъ — защото онова, отъ което имаме нужда, то е да произвеждаме стоки, които да се пласиратъ на чуждния пазаръ; една култура, която, споредъ моето дълбоко убеждение, съставлява монополъ за България.

М. Дочевъ (д. сг): Разбира се.

Г. Митовъ (д. сг): Тая култура е сега нашъ монополъ — азъ ще обясня това.

Г. Т. Дананловъ (д. сг): Нѣма нужда да го обяснявате.

Г. Митовъ (д. сг): Но при начина, по който, споредъ законопроекта, ще се върши производството на розово масло и търговията съ него, тая култура рискува да изчезне.

Както казахъ, ние имаме монополъ на производството на розово масло. Трѣбва да знаете, г. г., че въ свѣта има 7 хиляди различни видове рози. Отъ тѣхъ само 30 са маслодайни, а отъ тия 30 само българската е, която може да даде единъ продуктъ свѣтъ и добротъ. Нашата роза е превъзходна само отъ французката майска роза, както я наричатъ, но нейниятъ продуктъ, който е по-голямъ въ аромата си, е много по-скъпъ по стойността си, безъ той да има други нѣкои качества, съ които да надмине продукта на нашата роза. Но това е другъ въпросъ. Тази роза вирѣе само въ България. Всички други опити, които се правятъ въ Турция, въ Алжиръ, въ Мароко, въ Италия, въ Испания, отчасти въ Германия и даже въ Англия, всички тия опити иматъ за обектъ други маслодайни рози, които коренно се различаватъ отъ нашата: преди всичко по финестъ на аромата на продукта си, и, второ, по цената на тоя продуктъ, който се получава отъ дестилация на розовия цѣтъ. Трѣбва да знаете, че французката роза превъзхожда нашата по своя тънъкъ ароматъ, но фактически ние сме компенсирани съ по-големия добивъ, съ по-големия рандеманъ на нашата роза. Докато единъ килограмъ розово масло отъ французката роза де маі се получава отъ минимумъ 5.000 кгр. розовъ цѣтъ, а нормално отъ 5.500, 5.600 до 6.000 кгр., единъ килограмъ розово масло отъ нашата роза при най-неблагоприятенъ случай, какъвто бѣше миналогодишниятъ, се получава отъ 4.000 кгр. Когато ние имаме една култура съ такива преимущества, дадена ни отъ Бога, бива ли, вмѣсто да се язамъ въ нейна защита, вмѣсто да улеснимъ хората, които я култивиратъ, да създаваме спънки, каквито азъ виждамъ да се създаватъ съ настоящия законопроектъ — връщамъ се на моята първа мисъл — създавайки единъ бюрократиченъ институтъ за продажбата на розовото масло?

Но да видимъ дали е годенъ този институтъ да изпълни задачата, която му се възлага. Да видимъ още какви опити има правени въ близкото минало, за да погледимъ отъ тѣхъ поука, защото ние не можемъ да жертвуваме една организация, която съществува, хубава или лоша, която е дала резултати, и да се хвърлимъ въ една

нова организация, която не е изпитана или доколко е правен опит с нея досега, е дала отрицателни резултати. За да ви уверя в правотата на моята мисъл, ще ви кажа няколко факти, които, сигурен съм, ще ви изчудят. Във Българската земеделска банка в този момент има складирано 2.058-515 кгр. розово масло — това е количеството розово масло, което Земеделската банка е събрала чрез кооперациите в продължение на годините 1930, 1931 и 1932. Аз имам отбелязано количеството на събраното розово масло по райони и по години. Ще ви съобща само количеството на събраното розово масло по години. През 1930 г., чрез кооперациите, Българската земеделска банка е варирирала и има сега на склад 302.380 кгр. розово масло; през 1931 г. — 582-411 кгр.; през 1932 г. — 1.173.724 кгр., или общо за трите години е складирано в Земеделската банка — 2.058-515 кгр. розово масло. От цялото това количество — което днес тежи на производството, което днес тежи на пазара и с което ние трябва да търсим начин да се разправим, за да освободим пазара и производството от една тежест; което представлява за производството един воденичен камък, окачен на врата на това производство — за три години Общият съюз на земеделските кооперации, респ. Българската земеделска банка, е продала само 78 кгр., като през миналата 1932 г. от цялото производство през тая година от 1.173-724 кгр. розово масло, Земеделската банка, респ. Общият съюз на земеделските кооперации, е продала само 400 грама! Питам ви аз, какво показва това? Вие имате, както въобще всички имаме убеждението, че розовото масло, което е събрано в складовете на Земеделската банка, е абсолютно чисто, варено е под нейния контрол. Това масло се предлага на едни цени, които не са по-скъпи, отколкото цените на маслото, което предлагат търговците. Защо тогава то не се продава? Ние трябва да потърсим едно обяснение на този факт, колкото и печален да е за нас, който ни спъва при разрешаването на този въпрос и който ни дава да разберем, че начинът по който се разрешава въпросът, не е добре избран. Причината, както вече и друг път съм имал случай да кажа, е, че търговията с розово масло е изключително търговия на доверие. Вие трябва да знаете, г-да, че до този момент науката не е установила начин за установяване фалшификацията на розовото масло. Няма начин. При липсата на един такъв начин за установяване качеството на продукта, който се предлага, кое може да бъде стимулът за извършването на една сдѣлка? Само доверието, което има купувачът към продавача. Нищо друго. Трябва да ви кажа, че за същото това време, собствено за две години — за 1931 и за 1932 г. — значи, за по-малко време, отколкото визирах, когато говорих за наличното масло в Земеделската банка, търговците са изнесли 2.285 кгр. розово масло, по-голямата част от което, най-малко 60%, е продадено. Как да си обясним това? Пазарът е затруднен, безспорно. Стопанската криза влияе върху сдѣлките с розово масло, защото намалява консумацията. От една страна стопанската криза влияе върху вътрешната консумация на страната на производителите на парфюми, поради ограничението на всички общи разходи, които се сдѣтат за лукс, или за не необходими; от друга страна, стопанската криза влияе върху пласмента на розовото масло, респ. на парфюма, поради това, че всяка една държава се мъчи да оградя себе си от вноса на луксозни артикули.

Ето ви една причина, значи, която е обща за цялото производство на розово масло — и за произведеното под контрола на Земеделската банка, и за произведеното от частни дестилатори, частни търговци. Тази криза, еднакво спъва работата и на Земеделската банка, и на Общия съюз на кооперациите, както и на търговците на розово масло, еднолични или дружествени фирми.

Но вие виждате, че докато едни успяват да преодолеят тези мъжнотии, създадени от стопанската криза, и да пласират по-голямата част на своето производство, другите не могат да пласират почти никаква част от производството си. Това се дължи, както съм имал случай да обясня, и както обяснявам, изключително на доверието, което се е създадо между продавачи и купувачи на розово масло. Липсва ли това доверие, вие не можете да извършите никаква сдѣлка. Опити са правени от Общия съюз на кооперациите. Правени са и от Земеделската банка, въ лицето на нейния управител и нейния администратор, които бѣха въ чужбина. Но всички се убедиха, че въ края на краищата онова, което частните фирми са успели да създадат въ това отношение въ своя полза, останалите биха могли да го създадат или за смѣтка на едни грамадни жертви от стотици милиони левове или, най-важното, въ едно продължително време.

Аз приемам за момент, че този законопроект цели, като извади от строя частните лица, дестилаторите, търговци на розово масло, да принуди консоматорите да търсят розово масло, където го намират. Съмнявам се, обаче, дали ще се постигне този резултат. И най-вече аз предвиждам, че един такъв опит ще струва много по-скъпо. Вие трябва да знаете, че до този момент Земеделската банка има ангажирани въ това производство 61 милиона лева. При тазгодишната реколта, въ кампанията на която Земеделската банка по силата на този закон ще вземе изключително участие и може би ще бъде нужно да извари цялата реколта, Земеделската банка ще бъде принудена да ангажира пак 40—50 милиона лева. Съ ангажираните досега 61 милиона лева стават 100 и няколко милиона лева, без възможност тези пари въ едно близко време да могат да се получат обратно; без възможност да може стоката, която има банката срещу тях, да се пласира въ едно близко време, затуй, защото, както ви казах, от една страна ние имаме една стопанска криза, която ограничава твърде много консумацията на розово масло, поради причините, които ви изтъкнах, а, от друга страна, въ стремежа си да намалят цените на своите продукти, парфюмерите са отишли по-нататък. Те са престанали да употребяват скъпи есенции, които им служат за основа на тяхното производство. Докато въ миналото всички един парфюм имаше наименование такова, каквото представлява основният продукт, употребен въ него, да кажем, роза или жасмин и т. н., днес ние виждаме тези парфюми да имат наименования съвсем отвлѣчени — „Ти си вече мой“ и пр. Това се прави затуй, защото фактически въ производството на тези аромати се употребяват по-евтини материали от тези, които са употребявани въ миналото, като розовото или жасминовото масло. И за да може да се създаде у консоматора впечатление, че въ случая не е мѣродавно, не играе нѣкоя важна роль продуктът, който е употребен, дава се на парфюма едно отвлѣчено име, което да може да приема купувача и да купи парфюма, без отговорност за продавача, че продава парфюм, въ който не са употребени тъкмо такива сурови материали, каквито се желат от консоматора.

Даже стопанската криза е повлияла твърде много, не само при производството, не само при вътрешната консумация на парфюмите, но и при тяхната износ, както казах. Докато въ миналото луксозните артикули не се спъваха съ високи мита да минават от една държава въ друга, днес виждаме високите мита да са насочени тъкмо срещу луксозните артикули, за да намалят тяхната внос.

Г. Маринов (з): Колко е сега вносното мито на розовото масло въ Франция?

Г. Митов (д. ст): Ще Ви отговоря. — Вследствие на тези високи мита, производството на парфюми, специално въ Франция, е ограничено, от една страна, както казах, поради ограничението на вътрешната консумация и, от друга страна, поради невъзможността да се изнася навън.

Но онова, което е характерно и върху което трябва да обърнем вниманието ви, то е стремежът на парфюмерите да намалят при производството на парфюми, употребата на скъпите продукти, каквото е розовото и жасминовото масло. Аз ще ви посоча една статистика за вноса въ Франция на различни ароматични есенции и въобще материали, предназначени за употребление въ парфюмерията. Ще ви посоча същевременно и цифри за вноса на розово масло, за да видите каква е голяма разликата между процента на намалението на вноса на розово масло и процента на намалението на вноса на другите, на евтините материали. Така, внос на розово масло въ Франция имаме: през 1929 г. — 2.308 кгр.; през 1930 г. — 1.120 кгр.; през 1931 г. — 645 кгр. Значи, през 1931 г. вносът е намалѣл повече от 60% въ сравнение съ предшестващата година. От това количество розово масло от България е внесено: през 1929 г. — 1.591 кгр.; през 1930 г. — 890 кгр.; през 1931 г. — 434 кгр. Въ всеки случай, по отношение вноса на розово масло въ Франция ние държим първенство. От другите страни е внесено: през 1929 г. — 717 кгр.; през 1930 г. — 230 кгр.; през 1931 г. — 211 кгр. Онова, което искам да ви подчертая, то е да видите какъв е въ същото време вносът въ Франция на другите материали, употребявани въ парфюмерията, за да констатираме, че намалението на вноса на розовото масло отива над 50% въ сравнение съ предшестващите години, а през 1931 г. то е вече 150% въ сравнение съ годините 1929 и 1930 г. За другите по ев-

тинитъ материали намалението на вноса почти не се чувствуваша. За същите години въ Франция е внесено тереше: презъ 1929 г. — 14.627 кгр.; презъ 1930 г. — 13.197 кгр.; презъ 1931 г. — 13.917 кгр. Значи, почти нѣма разлика. Есенцията отъ планъ-планъ е по-сѣжна и затова намалението на вноса ѝ е по-чувствително. Така, презъ 1929 г. отъ тази есенция сѣ внесени 32.783 кгр., презъ 1930 г. — 15.982 кгр.; презъ 1931 г. — 12.479 кгр. Лимонова, портокалова и мандаринена есенции: презъ 1929 г. — 249.646 кгр., презъ 1930 г. — 233.428 кгр.; презъ 1931 г. — 163.603 кгр. Други летливи масла и есенции: презъ 1929 г. — 1.210.242 кгр.; презъ 1930 г. — 1.113.352 кгр. и презъ 1931 г. — 995.908 кгр.

Съ тѣзи цифри искамъ да ви покажа, че действително намалението на вноса на розовото масло въ Франция, въ сравнение съ намалението на вноса на другитѣ материали, употребявани въ парфюмерията, е сравнително много голѣмо. Това именно иде да ме наведе на мисълта, че въ сѣщностъ има единъ стремежъ да се ограничи употребата на розовото масло, поради желанието да се даде на консоматоритѣ единъ по-евтинъ парфюмериенъ продуктъ.

Но, г-да, имайте предъ видъ и друго нѣщо — че розовото масло, което влиза въ Франция, не се употребява изключително отъ французкитѣ парфюмери; една голѣма частъ отъ него излиза вънъ отъ Франция, въ други страни, само че вече не като българско розово масло, а като французко розово масло. И като ви кажа какъ става фактически фалшификацията на розовото масло — защото такава фалшификация действително става, и кой я върши, действително ще ви направи силно впечатление. Азъ ще ви посоча данни за вноса на розово масло въ Франция и за износа на такова отъ Франция само за три години, за да видите — това, което е характерно — че износътъ е по-голѣмъ отъ вноса! Като имате предъ видъ, че Франция е непосредствена консоматорка на розово масло, защото тя е една отъ най-голѣмитѣ производители на парфюми, ще ви направи впечатление, ще се запитате какво е консомирала тогава Франция и откъде е вземала онова, което е изнесла, и ще дойдете до заключението, че розовото масло тамъ, следъ като е внесено, е претърпѣло нѣкаква метаморфоза и отъ 100 или 200 кгр. е станало 1.000 кгр. Презъ 1929 г. Франция е внесла 2.308 кгр. розово масло; презъ 1930 г. — 1.120 кгр.; презъ 1931 г. — 645 кгр., а е изнесла: презъ 1929 г. — 1.618 кгр.; презъ 1930 г. — 1.624 кгр.; презъ 1931 г. — 1.449 кгр. Или общо за тритѣ години Франция е внесла 4.073 кгр., а е изнесла 4.491 кгр. розово масло.

Н. Пждаревъ (д. сг. Ц): Тя не произвежда, значи.

Г. Митовъ (д. сг.): За мене това не показва нищо друго, освенъ че нашето розово масло, следъ като влѣзе въ Франция, претърпява известни промѣни и се изнася подъ други марки въ чужбина.

Следователно, наша грижа трѣбва да бѣде, вмѣсто да оставимъ пазаритѣ вънъ отъ Франция да се задоволяватъ съ такива голѣми количества: небългарско, фалшифицирано розово масло — макаръ неносещо наша, българска марка, макаръ неозначено като такова отъ български произходъ — да се трудимъ да завладѣемъ тѣзи пазари, като ги задоволяваме съ единъ чистъ продуктъ. И се явява въпросътъ: какво трѣбва да направимъ, за да можемъ да постигнемъ това? Ако желаемъ да подпомогнемъ розопроизводителя, ние не можемъ да направимъ това по другъ начинъ, освенъ като му осигуримъ една задоволителна цена. А това бихме могли да направимъ, като намѣримъ пласмента на нашето розово масло. Както виждате, едното е свързано съ другото. Пласментътъ, обаче, не зависи само отъ нашата воля, а зависи и отъ волята на купувачитѣ. Трѣбва да имаме предъ видъ това и да държимъ смѣтка до известна степенъ и за интереситѣ на купувачитѣ. А онова, което тѣ биха желали, споредъ моето дълбоко убеждение, е, да имъ дадемъ чистъ продуктъ. Е добре, съ законопроекта се взематъ известни мѣрки, но тѣ не засѣгатъ цѣлата реколта, а би трѣбвало да засегнатъ цѣлата реколта. Независимо отъ това, кой произвежда — дали кооперация или частно лице — това производство трѣбва да бѣде подъ контролъ.

Второто нѣщо, което тѣ искатъ, е, да имъ дадемъ единъ продуктъ съ твърди, постоянни цени. Онова, което ставаше преди нѣколко години у насъ въ свързка съ производството на розово масло, правѣше на купувачитѣ много тягостно впечатление. Трѣбва да знаете, че ограничението на консомацията на българското розово масло въ Франция е до голѣма степенъ резултатъ на единъ умнишленъ бойкотъ. Една голѣма фирма, да кажемъ Котѣ, която има нужда отъ 200 или 300 кгр. розово масло годишно, вмѣсто да го набави наведнѣжъ, набавя си го споредъ нуждитѣ

за всѣки месецъ и по тоя начинъ нашиятъ експортъ остава въ застои, или пъкъ французитѣ се мъчатъ да се освободятъ отъ употребата на наше розово масло. Така че ние трѣбва да имаме чистъ продуктъ и по възможностъ евтинъ. Е добре, за да дадемъ евтинъ продуктъ, ще трѣбва да потърсимъ и да намѣримъ начинъ да намалимъ цената му. Това намаляване въ цената въ чия тежестъ трѣбва да падне? Тукъ е различието между моето разбиране и разбирането на вносителя на законопроекта. Азъ смѣтамъ, че твърдата цена на розовия цвѣтъ, установена отъ 2 години насамъ, е достатъчна, че подъ нея не трѣбва да се слиза и че ако трѣбва да намалимъ цената на розовото масло, то ще трѣбва да стане за смѣтка на други икономии, които могатъ да се направятъ било въ производството, било въ пласмента — подъ икономии въ пласмента разбирамъ административнитѣ разходи въ продажбата, въ търговията съ розово масло.

Какви икономии бихме могли да направимъ въ производството? Азъ ще ви ги посоча. Въ този моментъ въ Карловска околия, която фактически е най-голѣма производителка на розовъ цвѣтъ, има дестилерии, които могатъ да изварятъ тройно по-голѣмо количество розовъ цвѣтъ отъ това, което се произвежда. Тия дестилерии сѣ въ различни пунктове на околията. По причини, присѣщи на тази търговия, резултатъ на конкуренцията до голѣма степенъ, дестилаторитѣ, въ стремежа си да ангажиратъ розовъ цвѣтъ, сѣ принудени да отиватъ въ различни мѣста на околията, независимо отъ това на колко километра отстои инсталацията имъ. Има случаи, отъ село, което се намира въ северния край на околията, да каратъ цвѣтъ въ село, което е въ южния ѝ край; напр., отъ с. Кочмаларе, което е на южния край на околията, да каратъ цвѣтъ въ с. Текия, което отстои на 60 клм.; отъ с. Рахманларе да каратъ цвѣтъ въ гр. Калоферъ; или отъ с. Кърнаре да каратъ цвѣтъ въ Карлово. Този дълъгъ превозъ, безспорно, е съпроводенъ съ голѣми разходи. Ако ние установимъ известни райони за всѣка дестилерия, съразмѣрно капацитета въ проценти, въ зависимость отъ реколтата, и тѣзи райони не сѣ по-голѣми отъ 5—6 клм., разходътъ за транспорта ще стане излизенъ. А този разходъ е около 30—50 ст. на килограмъ розовъ цвѣтъ, което прави приблизително 1.000 л. на килограмъ розово масло. Ще се избѣгне сѣщо и разходътъ за възнаграждение на комисионера — поради далечното разстояние, откъдето дестилерията събира розовия цвѣтъ, става нужна отъ такива хора, на които се дава възнаграждение — което варира често пѣти отъ 30 до 55 ст. на килограмъ розовъ цвѣтъ, или още 1.000 л. на килограмъ масло. Това прави 2 хиляди лева на килограмъ розово масло. Освенъ това, ако се въведатъ такива райони, розовото цвѣте нѣма да търпи она превозъ отъ 30—40 километра, който трае нѣколко часа, ще стигне въ фабриката въ прѣсно състояние и ще може да даде по-добъръ рандеманъ, защото една голѣма частъ отъ ароматитѣ му нѣма да излетятъ. Това ще даде една икономия отъ минимумъ 50 ст. на килограмъ розово цвѣте, което прави най-малко 1.000 л. на килограмъ розово масло. Значи, само съ тия икономии въ производственитѣ разходи ще се намали цената на килограмъ розово масло съ 3—4 хиляди лева.

Освенъ тия производствени разходи, обаче, има и други такива. Вие знаете, че Общиятъ сѣюзъ на земеделскитѣ кооперации и отдѣлнитѣ частни фирми, търговци на розово масло, поддържатъ въ странитѣ консоматорки на наше розово масло свои представители. Тия представители имъ струватъ минимумъ 5% върху стойността на продаденото розово масло. Независимо отъ това, за да поддържатъ връзки съ клиентелата си, тия представители, особено на частнитѣ търговци, сѣ въ непрекъснато движение до странство и обратно. Това сѣщо така предизвиква много разходи, които правятъ минимумъ 3—4 хиляди лева на килограмъ розово масло, като се прибавятъ тия разходи къмъ другитѣ, които ви изброихъ, получава се една икономия отъ 7—8 хиляди лева на килограмъ розово масло. Така че, ако възприемемъ една нова форма на производство и търговия съ розово масло, малко по-друга отъ досегашната, безъ, обаче, да бѣде тя ограничителна, безъ да сѣхва частния търговецъ въ неговото желание да се посвети на тая търговия, да вложи капиталитѣ си въ нея, бихме могли да намалимъ цената на розовото масло въ чужбина съ 7—8 хиляди лева на килограмъ, безъ да ощетяваме производителя, безъ да намаляваме цената на неговия суровъ продуктъ — розовия цвѣтъ.

Следователно, налага се възприемането на нѣкаква нова форма на производство и търговия съ розово масло, при която да бѣдатъ съгласувани интереситѣ на различнитѣ фактори, участващи въ това производство и въ тая търговия. Въ законопроекта, обаче, азъ не виждамъ подобно

съгласуване. Напротив, виждам желание да се извадят от строя, да се отстранят от участие в това производство и тая търговия частни фирми, частни лица, като същевременно не виждам в чия полза става това.

Е. Поповъ (з): Въ полза на кооперациите.

Г. Митовъ (д. сг): Не. Ще ви прочета съответния текст, за да видите, че не е в тяхна полза. В края на крайщата кооперациите нѣма да получат нищо друго, освен това, че ще има една нормирана цена на розовия цвѣтъ, фиксирана от комисия. Даже не виждам това да е в полза на Земледѣлската банка, защото фактически тия печалби, които евентуално ще бждат реализирани, ще отиват въ полза на фонда за подобрене розовата култура.

Е. Поповъ (з): Ще се подобрява културата.

Г. Митовъ (д. сг): За това подобрене на розовата култура ще има нужда от едно-две опитни полета. Е добре, ние ги реализирахме вече. Какво ще правимъ сега съ тия опитни полета, които ще се учредяватъ?

Е. Поповъ (з): По-нататкъ ще отиваме.

Г. Митовъ (д. сг): Чакайте. Ще видите, че фактически кооперациите нѣма да се ползватъ от евентуалния монополъ, който би се установилъ въ тяхна полза, ако смѣтате, че въ тяхна полза се установява, защото, както казахъ преди малко, за мене не е ясно въ чия полза се установява този монополъ. Въ § 8 на законопроекта е казано, че фондътъ се образува и отъ печалбите, добити при продаване на извареното чрезъ кооперациите розово масло — говори се за печалби! По-нататкъ, въ § 13, е казано: (Чете) „Българската земледѣлска банка авансира на розопроизводителните кооперации необходимитъ суми по изваряването на розовия цвѣтъ и събира олихвени вземанията си следъ продажбата на розовото масло. Загубите, които би претърпѣла банката при приложението на настоящия законъ, се покриватъ отъ фонда по § 8, а ако срѣдствата на фонда сѣ недостатъчни, загубите оставатъ за смѣтка на държавата. Ако се реализира печалба, тя се отнася къмъ фонда по § 8“. Какво остава за кооперациите? Нищо не остава.

Е. Поповъ (з): Косвено какъ ще се отрази това?

Г. Митовъ (д. сг): Даже не е казано, че евентуално биха имъ се платили производственитъ разноси, които ще се олихвяватъ. Който прочете внимателно законопроекта, ще дойде до заключението, до което съмъ дошелъ и азъ.

Сега, г-да, да се върна на въпроса, отъ полза ли е установяването на единъ такъвъ начинъ на производство и търговия съ розово масло, какъвто установява законопроектътъ. Азъ смѣтамъ, че полза не би имало. Може би у мнозина, може би и у автора на законопроекта съществува убеждение, че понеже розовото масло е необходимо за парфюмерията и понеже не може да се намѣри другаде, освенъ въ България, тѣзи, които иматъ нужда отъ него, ще дойдатъ въ България да го търсятъ и ждѣто го намѣрятъ, ще го взематъ. Тази мисль въ основата си е погрѣшна. Азъ ви дадохъ данни — имайте предъ видъ, че тѣ сѣ взети отъ единъ официаленъ органъ на българската държава, отъ рапорти на секретаря на Марсилското консулство — отъ които видѣхте по какъвъ начинъ се измѣства употребата на нашето розово масло. Това измѣстване въ настоящия моментъ се подпомага до голѣма степенъ и отъ стопанската криза. И когато се почувствува отъ консоматоритъ на розово масло, че ние искаме да упражняваме върху тѣхъ стопански тероръ, бждете увѣрени, че тѣ ще се откажатъ отъ розовото масло. Азъ ще ви кажа къмъ какво се стремятъ францизитъ. Въ една статия се цитира единъ рапортъ на французки държавенъ органъ, въ който е казано: (Чете) „До неотдавна още за вноса на парфюмерийни растения бѣхме задължени почти изключително на чужбина и нуждитъ на този браншъ, чисто французка индустрия, каквато е парфюмерийната, го налагаха и ние бѣхме длъжни да плащаме всѣка година на приятелски, конкуренти или съперничачи ни, народи значителни суми: двесте до двесте и петдесетъ милиона франка.

„Дълго време ние забравяхме, че нашитъ колонии се готвятъ отлично за културата на повѣчето отъ растенията, произвеждащи есенции. Въ настоящия моментъ тази забрана е отчасти поправена. Вече Северна-Африка ни показва дей-

ствителнитъ си възможности за производството, като ни изпраща: Алжиръ — своята лаванда, мащерка, жераниумъ, върбинка и пр., къмъ която Тунисъ прибавя своята мзмъзия (коконка), когато Мароко се специализира въ културата на розитъ, за които досега България имаше монопола“.

По-нататкъ въ тази статия се разглежда особената пригоденостъ на голѣмия островъ Мадагаскаръ, французка колония, за производство на ароматични есенции, поради обстоятелството, че островъ Мадагаскаръ има разнообразенъ климатъ.

Искамъ да ви кажа, че въ французкитъ парфюмери имаше стремежъ — може би това е единъ националенъ стремежъ — да се освободятъ въ своето производство на парфюми отъ зависимостта на доставчиците на тѣхнитъ сурови материали. Тѣ се стремятъ евентуално да се освободятъ и отъ нашия суровъ материалъ, който ние имъ доставяме — розовото масло. Азъ ви посочихъ колко е намалѣлъ неговиятъ вносъ въ Франция. Презъ 1931 г., въ сравнение съ 1929 г., вносътъ е намалѣлъ съ 150—200%. Следователно, имаме ли интересъ да създаваме у тѣзи хора убеждението, че ние искаме да ги тероризираме стопански? Въ никой случай. Напротивъ, ние ще трѣбва да подчертаемъ по всѣкакъвъ начинъ, че държимъ смѣтка за тѣхнитъ интереси и че се стремимъ да имъ дадемъ единъ чистъ продуктъ и да имъ го дадемъ на възможно най-низката цена, като държимъ смѣтка, обаче, и за интереситъ на нашия производител на розовъ цвѣтъ, които не ни позволяватъ да слѣземъ по-долу отъ тази цена на розовия цвѣтъ, която имаме сега. Бждете увѣрени, че тогава онова, което въ този моментъ ни се вижда като прѣчка, като спънка за пласмента, ще бжде отстранено. Ако ние имъ дадемъ една твърда цена за нѣколко години, тѣ ще дойдатъ да търсятъ нашето розово масло. Сега, благодарение на всевъзможнитъ причини, по които се предлага кооперативното розово масло, тѣ знаятъ, че въ България има единъ шокъ отъ близо 2.000 кгр. розово масло, че този шокъ тежи върху Земледѣлската банка, че неговата стойностъ, поради лихвитъ, всѣка година се увеличава и че ние се стараемъ всячески да се освободимъ отъ него. При наличността на едно такова положение даже и да иматъ нужда отъ розово масло, тѣ ограничаватъ своитѣ покупки и чакатъ да дойдемъ до безизходно положение и да имъ го предложимъ на по-ниска цена. Обаче съ нашитъ разисквания тукъ по този законопроектъ ние трѣбва да имъ кажемъ, че отъ цената, която имаме, на база по 7 л. на килограмъ розовъ цвѣтъ, по-долу не можемъ да слѣземъ. Когато тѣ получатъ това убеждение, много отъ тѣхъ ще побързатъ да направятъ покупки и да реализиратъ печалби. Въ това отношение ние трѣбва да бждемъ единомислещи.

Но онова, което, въпрѣки всичко, трѣбва да направимъ, то е и ние да си създадемъ една национална политика по отношение използването на розовата култура. Въ този моментъ имаме ли ние такава политика? Смѣтаме ли ние, че я реализираме, ако монополизираме производството на розово масло за Земледѣлската банка или за кооперациите? Въ никой случай не. Тази национална политика би могла да се реализира, само когато се държи смѣтка за различнитъ фактори, които взематъ участие въ това производство, когато се съгласуватъ тѣхнитъ интереси. Въ този моментъ ние виждаме, че една голѣма частъ отъ частнитъ лица, които взематъ участие въ производството и търговията на розово масло, зависятъ изключително отъ чужденци — кредитори, банкери или парфюмери, въ голѣмата си частъ французи, и често пѣти ставатъ провинции на тѣхнитъ интереси, не поради съзнание, че принасятъ на себе си полза, не поради липсата на съзнание, че вредятъ на България — защото тѣ не сѣ по-малки патриоти отъ насъ — но поради необходимостта да се ползватъ отъ помощта, която имъ се предлага отъ чужденцитъ-кредитори. Ще трѣбва ли да оставимъ тия хора въ това положение? Какво бихме могли да направимъ, за да ги избавимъ отъ тази тѣхна зависимостъ отъ чужденцитъ-кредитори? Естествено, ще трѣбва да имъ дадемъ кредитъ въ страната, и то кредитъ, гарантиранъ най-реално, било чрезъ варантъ на розово масло, било чрезъ ипотека върху недвижимитъ имъ имоти. Ние трѣбва да направимъ това. Защото, г-да, на пазара обикновено високата цена на единъ продуктъ не се вижда, но низката цена, която се явява по една или друга причина, винаги става мѣрдавна и всички се стремятъ да отидатъ къмъ нея, безъ да държатъ смѣтка на какво се дължи тя и кой я причинява. А ние сме свидетели на факти, като следния. Единъ розофабрикантъ успѣлъ да сключи заемъ отъ чужбина, за да вземе участие въ кампанията, при условие, че веднага следъ реколтата ще депозира своето розово масло

като гаранция за зема. Този заем има известен падеж. Наближава падежът, търговецът е въ чудо, не може да намъри пазар, не може да намъри купувач. И какво става? Или ще се принуди сам да отиде да го предлага на нищожна цена и по този начин да подбие цената му, или ще остави, вследствие на неизпълнение задължението си към банката, последната да извади заложеното розово масло на публичен търг и да го продаде на безпечница. И казвам ви, винаги тия низки цени, резултат на такива нещастни случаи са мърдавни на пазара. Ще трябва, следователно, да вземем мърки и да не изоставяме нашите износители на розово масло, които и да бъдат тѣ — както имаме грижа за кооперациите, така трябва да имаме грижа и за частните лица — като им дадем възможност да получат кредит в България. Азъ винаги съм имал убеждението, че оная българска индустрия, която черпи суровите си материали непосредствено от българското земеделско стопанство, трябва да бъде подпомагната, трябва да бъде кредитирана от Земеделската банка.

Към многото аргументи, които биха се казали в случая специално за кредитирането на частните лица от Земеделската банка, азъ ще прибавя следния твърде несък аргумент — че по този начин ние бихме могли да установим тук, в страната, действително единъ ефикасен контрол върху качеството на розовото масло. Вие сега установявате контрол върху кооперативното розово масло. Този контрол го има откак съществуват кооперативното розово масло и върху това кооперативното розово масло не се продава. И ако в миналото се продаваше, купуваха го български търговци.

Г. Маринов (з): (Възражения)

Г. Минтов (д. ст): Вие не чухте ли какво ви казах? Миналата година само 400 грама розово масло са продадени.

Г. Маринов (з): Какво приказвате? Какъ да са продадени само 400 грама? Глупости приказвате!

Г. Минтов (д. ст): Това е по официален документ от Земеделската банка.

Г. Маринов (з): А Общият съюз на земеделските кооперации какво е продавал?

Г. Минтов (д. ст): Общо за трит години са продадени 78 кг. от 2,690 кг.

Та, искам да ви кажа, контролът, който се учредява по този закон, съществува и по стария закон при дестилането на розовото масло в кооперативните розоварни.

Но ние не сме ли длъжни, за да запазим престижа на българското розово масло въобще, независимо от това кой го произвежда, да учредим контрол и върху частното производство? Азъ мисля, че трябва да учредим. Очевидно, трябва да поставим на еднаква база и частните лица, и кооперациите. Ако евентуално частните дестилатори се явят с едно желание да се учреди такъв контрол, това няма освен да ползува кооперациите. Фактът, че розофабрикантите търсят контрола на Земеделската банка, подчертава както престижа, така и големия доверие, което представлява този кредитен институт в България. И като се има предъ вид, че и кооперациите са подъ покровителството и подъ контрола на този кредитен институт, ще се създаде онова доверие към произведението от кооперациите розово масло, което купувачите имат към розовото масло, произведено в частните дестилерии. А този контрол до голяма степен може да се съгласува с евентуалното кредитиране на частните розофабриканти от Земеделската банка. Разходът по контрола може да се поемат от самите фабриканти. И каква по-голяма гаранция за Земеделската банка от един вариант на розово масло? Сякошето нищо става сега с кооперативното розово масло. Така че се наобичае онова положение, в което са попаднали нашите фабриканти да търсят кредит от чужбина и, следователно, да стават проводници на чужда политика, на чужди интереси и разбирания в едно наше национално производство. Розовото масло, варено подъ този контрол, отива в Земеделската банка и срещу него Земеделската банка отпуска вариант, да кажем 50% от стойността му. За да се гарантира още по-добре банката срещу евентуални загуби, поради спадане на цената, може да се учреди и една законна ипотека върху всички недвижими имоти на розофабрикантите. Въ всички случаи, ако ние действваме по този начин, ще дойдем до оная идея, която азъ имам отдавна, като едно дълбоко убеждение в себе си, която само реализирана, би могла да

донесе онѣзи ползи, онѣзи изгоди, които ние имаме като монополисти производители на розово масло. Тази идея е следната: съгласуване интересите на различните фактори в производството; използване опита, връзките и доверието на частните търговци в търговията с розово масло и най-после създаване единъ план за търговията с розово масло, план, който ежегодно следъ всяка реколта, в зависимост от реколтата, в зависимост от другите условия, които влияят, ще се изработва от единъ специален комитет, в състава на който да влизат лица, представляващи гаранция, че ще имат присърце интересите на тази култура, на това национално производство.

Какво правим ние сега, г-да, с този законопроект? Както ви казах, не само от постановлението на двата параграфа на законопроекта, 2 и 8, се виждат заключението, че търговците се изваждат от строя. Освен постановленията на тези два параграфа има и други постановления в законопроекта, които съдействуват за отстранението на търговците. Това са постановленията на § § 9, 10 и 11.

Какво се иска с този законопроект? Кое е онова, което е същността, което е много важно и което непременно трябва да бъде узаконено? Това е онова, което узаконихме и миналата година. То е не само да се даде предварително една фиксирана цена за розовия цвят, но да се даде и гаранция на розопроизводителя, че по тая определена цена производството му ще бъде платено. Обаче в законопроекта има постановления, които фактически ще поставят в невъзможност — във от другите причини — търговците да вземат участие в кампанията. От търговците се иска да представят банкова гаранция от първокласна банка. Г-да! Вие трябва да знаете, че всички тези търговци в този момент са в едно положение, което ние вярваме твърде много разчети. Легендите за богатствата и за несметните печалби на търговците на розово масло останаха за смятка на онѣзи, които ги приказваха. Фактически днес търговците на розово масло, за да могат да вземат участие в розовата кампания, се нуждаят от кредит. Тѣ ще трябва да търсят кредит, необходими имъ за да си набавят дърва, за да могат да платят на работниците и да платят, по силата на закона, до края на розоваренето 50% от стойността на закупения цвят. За всичко това на търговците ще е необходима твърде крупна сума. Търговецът ще трябва да търси тази сума и още не я намърил ще трябва да търси нова, в вид на банкова гаранция, която му се иска, в зависимост от количеството на розовия цвят, което купува. Ето още една причина, която ми дава убеждението, че с законопроекта се желас тези хора да бъдат отстранени от участие в производството на розово масло и в търговията с него и чатова, което е казано в мотивите към законопроекта, че се запазва свободата за производство и търговия с розово масло, не е нищо друго, освен една ирония.

Азъ мисля, че можам да развия моето схващане за начина, по който трябва да се действа.

Онова, което е необходимо, то е да се създаде една твърда цена, да се гарантира едно чисто производство и да се създаде единъ общъ план за планирането на розовото масло. Защото, г-да, в миналото, поради лошите отношения между розофабрикантите, резултат на конкуренцията, която си правяха, вместо едно съгласуване на тяхната дейност, ние сме виждали тъкмо обратното, и вследствие на това много голяма част от пазарите сме загубили или пък сме дали възможност да се яви на пазарите розово масло от други страни, какъвто е случаят с Турция, която произвежда вече едно количество от 300—400 кг. розово масло, а тази година може би ще произведе надъ 500 кг., което количество все пак, при ограничената консумация, играе роля. Следователно, ние не можем да имаме друга грижа, освен да съгласуваме интересите на различните фактори и да обединим техните усилия, за да можем да водим борбата, която ни се налага от стопанската криза, борбата, която ни се налага от желанието да запазим престижа на нашето розопроизводство и пазарите за това розопроизводство. Следователно, всички онѣзи ограничения, които са предвидени в законопроекта за частните дестилатори, за частните лица, би трябвало да се премахнат. Напротив, ще трябва да се предвидят постановления, които да дадат възможност Земеделската банка да се яви в услуга на тези лица. Затова, вместо постановлението на § 19, което, според мене, няма резон — и ще ви кажа защо — да се предвиди друго, по силата на което, както ви казах, ежегодно следъ всяка реколта, единъ комитет, в който участвуват представители от всички заинтересовани фактори, да изработва единъ общъ

пански планъ за търговията и пласмента на розовото масло.

Сега, г-да, позволете ми да направя бележки относително нѣкои постановления на законопроекта, които се явяватъ тоже ограничителни за частнитѣ лица и които сѣ въ противоречие съ декларацията, че съ този законъ се запазва свободата за производството и търговията на розово масло.

Въ § 9 се предвижда начинътъ за опредѣляне цената на розовия цвѣтъ. Това е единъ начинъ, който азъ миналата година препоръчахъ и който е много добъръ — цената да се опредѣля отъ единъ комитетъ. Заинтересованитѣ трѣбва да опредѣлятъ тази цена въ зависимостъ отъ всички условия, които влияятъ върху нея. Разбира се, този комитетъ при опредѣляне на цената ще има предъ глѣдъ и цената въ Франция, и пазара на розовото масло, и оцѣмината на реколтата, и нейното качество и т. н. Въ текста на законопроекта, обаче, има една непълнота, г-да. Ще трѣбва да се предвидятъ срокове, въ които да действа този комитетъ, и срокъ, въ който Министерскиятъ съветъ да утвърждава решенията на комитета. Защото трѣбва да знаете, че подготовката за участие въ розоваренето изисква най-малко 15 дни: за набавяне на дърва, за ангажиране цвѣта, за намиране работници и т. н. Тѣй, както е редактиранъ § 9, не се знае кога ще се събере този комитетъ, за да опредѣли цената. Ако той ще се събере, когато замочне реколтата, естествено е, че много лица ще ще могатъ да взематъ участие въ кампанията, защото тѣ трѣбва да знаятъ предварително каква е цената, за да си направятъ смѣтката, могатъ ли да участвуватъ въ кампанията или не. Този комитетъ, споредъ мене, ще трѣбва най-късно до 1 май вѣща тоднина да фиксира тази цена и Министерскиятъ съветъ да я утвърди или вънкоизмени най-късно до 5 май, като се предполага, че въ най-долния случай реколтата би почнала на 15 или 20 май и, следователно, ще остане достатъчно време за подготовка. Независимо отъ това въ сѣщия този параграфъ 9 ще трѣбва да се предвиди, че цената на бѣлия цвѣтъ е по-ниска отъ цената на червения цвѣтъ съ 50%.

По § 10. Смѣтамъ, че гаранцията, която се иска, освенъ банкова, може да бѣде веществена, имотна. Намирането на банкова гаранция не е много лесно. Ние какво желаемъ? Желаямъ да запазимъ интереса на розопроизводителитѣ, желаямъ да гарантираме, че тѣмъ ще бѣде платено. Ако тази гаранция, която се искава, предвидимъ да бѣде не само банкова, но и веществена, имотна; ако прибавимъ и едно постановление, споредъ което може 50% отъ изваденото розово масло отъ частни лица трѣбва да се депозира въ банката до изплащането на първитѣ 50%, тогава ние ще имаме една реална сигурна гаранция за розопроизводителите, че неговото производство ще бѣде платено, безъ срецу това да има едно ограничение за търговеца, което фактически го поставя въ невъзможностъ да вземе участие въ кампанията.

По § 11. Смѣтамъ, че сроковетъ, които сѣ опредѣлени за изплащане на розовия цвѣтъ, сѣ неудобни, особено първиятъ срокъ. Първиятъ срокъ, както миналата година имахъ случая да обясня, не би могълъ да се спази, защото тогава, не само вниманието на дестилаторитѣ, но и вниманието на цвѣтитѣ имѣ семейства е ангажирано въ производството. При наличността на гаранцията, че цвѣтъ ще бѣде платенъ, този срокъ може да бѣде продълженъ до 15 юлий, поне 10—15 дни следъ приключване на кампанията, за да иматъ възможностъ дестилаторитѣ, освободени отъ кампанията, да се погрижатъ за изплащането на цвѣта. Понеже гаранцията, че ще бѣде платено, е налична, то продължението съ 10 или 15 дена срока за изплащането нѣма да бѣде никакъ друго освенъ улеснение. То ще бѣде улеснение и за Земледѣлската банка, защото презъ това време Земледѣлската банка е длъжна да плаща чрезъ кооперациитѣ и нейнитѣ чиновници сѣ ангажира въ кампанията. Презъ време на кампанията въ карловски клонъ на Земледѣлската банка остава само началникътъ; всички останали сѣ прѣснати.

А. Буковъ (з): Касиерътъ не е ангажиранъ. Могатъ да отидатъ при него съ разпискитѣ да си получатъ паритѣ.

Г. Митовъ (д. ср): Значи, по-добре ще бѣде да се даде срокъ до 15 юлий за изплащане първитѣ 50% отъ стойността на розовия цвѣтъ.

По § 12. Този параграфъ предвижда контролътъ за прилагането на закона да се извършва отъ една комисия съ опредѣленъ составъ. Не е предвидено, обаче, въ случай на спорове, каквито естествено ще могатъ да се явятъ, какво ще стане съ тѣзи спорове, къмъ кого ще се отнасятъ спороцитѣ. Азъ смѣтамъ, че ще бѣде най-добре, ако се предвиди съдебно обтжване на решенията на комисията

отъ заинтересованитѣ, отъ тѣзи, които не сѣ доволни, или отъ тѣзи, които се засѣгатъ отъ тѣзи решения. Това нѣма да спира изпълнението решенията на комисията, освенъ при постановление на сѣда и известна гаранция. Нека да има една гаранция, че действията на тази комисия нѣма да бѣдатъ безъ контролъ, а ще бѣдатъ контролирани отъ налитѣ сѣдилища, още повече, защото не е предвидена никаква по-горна инстанция, никакъв по-горенъ институтъ за обтжване решенията на тази комисия.

Въ § 16, алинея втора е казано: (Чете) „Смѣщото наказанье се налага и на онзи, който закупува розовъ цвѣтъ на кредитъ или съ аванси, безъ предварително опредѣлена цена, както и на онзи, който, като се е задължилъ по § 14, не изработи или не превари розовъ цвѣтъ въ размѣръ, равенъ поне на половината отъ капацитета на фабриката“.

Г-да! Задължението да се извари известно количество розовъ цвѣтъ е резултатъ на едно намирение да се вари, обаче реализирането на това намирение зависи до голѣма степенъ отъ намирането на цвѣтъ, отъ намирането продавачи на цвѣтъ. Представете си, че фабрикантътъ Х желае презъ тази кампания да дестилира 500.000 кгр. розовъ цвѣтъ и да даде декларация, че желае да дестилира толкова. Добре. Тръгне да го търси, окаже се, че всичкитѣ розопроизводители сѣ ангажирали къмъ други лица и не може да го намѣри. Ще следва ли да понесе и той това наказание? Затова азъ мисля, че, следъ § 14, трѣбва да се прибавятъ думитѣ „недобросѣствено, върѣйки възможността, която има“.

Г. Мариновъ (з): Не може, Генко.

Г. Митовъ (д. ср): Азъ предлагамъ Вие сте болшинство, вие ще носите отговорностъ.

Г. Мариновъ (з): Отговорността вие понесохте много по-рано. Върнете 65-тъ милиона лева, които фабрикантитѣ отвлѣкоха на производителитѣ, и тогава говорете.

Г. Митовъ (д. ср): Въ сѣщия § 16, алинея трета, е казано: (Чете) „Стойността на получения немалплатенъ цвѣтъ, по искане на комисията, предвидена въ § 12, се събира отъ бирничитѣ-екзекутори по реда за събиране прикитѣ данѣни и се предава на производителитѣ“. Кога комисията може да поиска събирането стойността на неизплатения розовъ цвѣтъ? Това може да стане следъ изтичането на опредѣленитѣ въ закона срокове, въ които става доброволното изплащане. Значи, тукъ би трѣбвало да се прибави, че следъ изтичане на опредѣленитѣ въ закона срокове стойността на получения розовъ цвѣтъ се събира по начина, предвиденъ въ алинея трета — чрезъ бирничитѣ-екзекутори.

Сега идвамъ на § 19. Азъ смѣтамъ, че целта на този параграфъ е да се даде възможностъ на Земледѣлската банка, която по предходния членъ се задължава да купи отъ кооперациитѣ производството имѣ отъ 1929, 1930 и 1931 г., да продаде най-напредъ това количество и следъ това да се пристъпи къмъ продажба на новата реколта. Смѣтамъ, обаче, че това е едно ограничение безъ никакъвъ резонъ. Вие виждате затруднението на пазара. Ние имаме единъ националенъ интересъ да продадемъ колкото се може повече; ако не можемъ всичко — частъ. Е добре, ако дадена фирма, благодарение на своитѣ връзки, благодарение на своитѣ способности е могла да се освободи отъ наличнитѣ количества отъ минали реколти и въ този моментъ разполага само съ количество, добило презъ настоящата година, и тя има възможностъ да го продаде, защо ще я лишимъ отъ тази възможностъ? Още повече, че ние нѣмаме никаква гаранция, че рано или късно реколтата отъ 1932 г. ще бѣде продадена. Кога ще бѣде продадена? Следъ 5 месеца или следъ година, следъ две, следъ 5 години? Ние имаме вече единъ случай държавата да се яви като продавачъ на розово масло, да прати 1.000 кгр. въ Америка, и това масло да стои тамъ 5 години, безъ да се продаде нито единъ грамъ. Ами че ние можемъ да се изправимъ и сега предъ смѣщото положение, предъ смѣщата евентуалностъ. Защо ще ограничаваме тогава продажбата на една или друга реколта? Напротивъ, ние имаме интересъ, ако вмѣсто това постановление, възимемъ онова, което азъ препоръчахъ: следъ всяка реколта, единъ комитетъ въ составъ: представител на Земледѣлската банка, представител на Министерството на търговията, представител на респективната търговска камара, представител на розофабрикантитѣ и евентуално на кооперациитѣ, опредѣля единъ общъ планъ за търговията съ розово масло.

Г. Мариновъ (з): Защо евентуално на кооперациите, а не на Общия съюз на земеделските кооперации?

Г. Митовъ (д. сг): Ако ние имаме едно такова постановление въ закона, тогава би могло да се установи евентуално единъ план на действие, при който фабрикантите да се задължат, въ случай, че сж ликвидирани съ своето розово масло, да се ангажират съ продажба на розовото масло на Земеделската банка срещу известен процентъ комисииона. Ние по-скоро бихме продали розовото масло, ако не поставяхме ограничението, което сега съществува въ § 19, отколкото, ако то бжде налице. Ако това ограничение бжде налице, нито частните лица ще могат да продават розово масло, нито Земеделската банка ще може да продава и никога не ще можем да разпродадемъ излишното количество; напротивъ, вмѣсто да се освободимъ отчасти отъ това количество, ние ще трупаме още къмъ него. Азъ смѣтамъ, че държавата не носи абсолютно никакъвъ рискъ, ако задържи своите количества. Имайте предъ видъ, че следъ войните въ България се бѣше събралъ единъ шокъ отъ 12 хиляди килограма розово масло и въ продължение на 2 години се освободихме отъ него. Ако сега има известни спънки за пласмента на розовото масло вследствие на стопанската криза, тѣзи спънки очакваме — и цѣль свѣтъ очаква — всѣки моментъ да бждатъ премахнати и да дойдемъ въ едно нормално положение, когато вмѣсто 800, 900 и 1.000 кгр. розово масло, ще се харчатъ 2—3 хиляди килограма такова. И представяте си, при една лоша реколта ние не само не ще имаме никаква загуба отъ задържаното масло, а ще имаме реална печалба. Евентуалните загуби, които биха могли да се реализиратъ, нѣма да бждатъ въ по-голямъ размѣръ отъ лихвите на сумата представляваща стойността на това розово масло. Тѣзи загуби ние виждаме, че, съгласно законопроекта, ги понася държавата. Тя и безъ това ги е поела. Отъ тѣзи загуби ние трѣбва да отървемъ кооперациите, защото имъ тежатъ. Имайте предъ видъ, че кооперациите иматъ масло по 120 хиляди лева; когато днесъ цената му е 40 хиляди лева.

Г. Мариновъ (з): Колко килограма е то?

Г. Митовъ (д. сг): Нѣмамъ данни за 1929 г. Презъ 1930 г. мисля, бѣше цената на розовия цвѣтъ по 22 к. килограма. Отъ него време кооперациите иматъ 302 кгр. розово масло, което имъ струва по 120 хиляди лева килограмътъ.

Г. Мариновъ (з): Не, грѣшка имате.

Г. Митовъ (д. сг): Г. министърътъ ще Ви каже дали сж вѣрни тия данни. Та, въ заключение, азъ смѣтамъ, че постановлението на § 19 е много пакостно и въ никой случай нѣма да ползува Земеделската банка, нито пъкъ кооперациите. Напротивъ, то ще ограничи нашите възможности да пласираме розовото масло въ чужбина и срещу него да получимъ чужда валута.

Г-да! Това бѣха бележките, които имахъ да направя по законопроекта. Азъ смѣтамъ съ нѣколко думи да резюмирамъ онова, което препоръчвамъ, като ви увѣрявамъ, че се ръководя изключително отъ съображение да бжда полезенъ на населението, което се занимава съ розопроеизводство. Мене не ме ръководятъ интересите на една или друга група фактори, които участвуватъ въ розопроеизводството. Мене ме интересува запазването на тази култура и възможното нейно максимално използване отъ всички фактори, които взематъ участие въ произведството ѝ, и преди всичко отъ розопроеизводителя, който е основата. Ако тѣзи сж моите съображения, и като имате предъ видъ, че вече нѣколко години азъ наблюдавахъ непрекъснато онова, което става било въ търговията, било въ произведството на розовото масло, и като имате предъ видъ, че миналата година азъ се явихъ яръкъ сторонникъ на намѣсата на държавата въ тази областъ, бждете увѣрени, че моите препоръки сж резултатъ на едни сериозни проучвания, които целятъ, както ви казахъ, едно максимално използване на това национално богатство, каквото представлява розовата култура.

(Председателското мѣсто заема подпредседателътъ Н. Шоповъ).

Тѣзи препоръки, казани съ две думи, сж: непотискане една категория фактори за смѣтка на друга, а съгласуване тѣхните интереси. Като имате предъ видъ, че въ миналото сж правени опити, по единъ бюрократиченъ начинъ, чрезъ чиновници да се прави търговия съ розово масло и че тѣзи опити сж били нещастни — както е билъ случаятъ съ Дирекцията за с. г. о. п., както е случаятъ отъ 3—4 години съ Общия съюзъ на земеделските кооперации и

съ Земеделската банка — които опити не дадоха никакви резултати, увѣрявамъ ви, че изваждането вънъ отъ строя търговците и розофабрикантите като фактори въ това производство, ще се отрази гибелно върху самата култура, върху това национално богатство. И азъ мисля, че никой, при липсата на нѣкакви изгоди, при липсата на една увѣреностъ, че ще се получи полза отъ подобни постановления на закона, нѣма да се съгласи да разруши онова, което въ този моментъ имаме може би негодно, може би съ дефекти, може би съ грѣшки, но което все така относително дава известенъ резултатъ и благодарение на което, като техническа организация за търговия, ние сме могли досега да имаме единъ относителенъ успѣхъ въ пласирането на нашето розово масло. (Ржкоплѣскания отъ сговористите)

Председателствуващъ Н. Шоповъ: Има думата народниятъ представителъ г. Георги Говедаровъ.

Г. Говедаровъ (д. сг): (Отъ трибуната) Г. г. народни представители! Нека ми бжде позволено следъ ценните данни, които даде предговорителътъ, карловскиятъ народенъ представителъ г. Генко Митовъ, да направя нѣкои допълнителни бележки върху законопроекта, съ който сме сезирани сега. Излишно е да изтъквамъ, че се касае за едно ценно национално производство, за една рѣдка и доходна българската земеделска култура и, главно, за едно здраво и трудолюбиво балканско население, което има всичката загриженостъ да посрещне по редовни пѣтица своето препитание, да задоволи своите насѣщни нужди и по отношение на което население Камарата не може да не бжде единодушна въ изпълнението на дълга да го подкрепи съ всички законни и разумни срѣдства въ неговата борба за съществуване. Това е едно население, което има задъ себе си презъ миналата и по-миналата години единъ пасивъ, една редица страдания, единъ низъ отъ нещастия, защото то даде продукта на своя трудъ, розовото цвѣте, въ голѣмото негово количество, на ниски цени и при условия, при които стойността на това цвѣте не бѣше и още не е изплатена. И днесъ фактътъ е, че населението въ тия мѣста — Карловско, Пловдивско и Казанлъшко — което работи розовото цвѣте, е наистина крайно обеднѣло и разчита главно на тоя продуктъ; това именно население е кредиторъ за едни значителни, за едни голѣми суми. Също така фактъ е, че голѣма частъ отъ неговите длъжници и днесъ и утре нѣма да бждатъ въ положение да изплатятъ своите задължения къмъ това население, а то пъкъ отъ своя страна нѣма да може да изплати своите задължения къмъ Земеделската банка.

Е. Поповъ (з): Кои сж тия длъжници?

Г. Говедаровъ (д. сг): Вие ги знаете кои сж; нѣколцина сж. Нѣма защо да ги споменавамъ, нѣма нужда да посочвамъ имената имъ.

Е. Поповъ (з): На каква сума възлизатъ тия задължения?

Г. Говедаровъ (д. сг): 50—60—100 милиона лева, знаете го добре. — И затова, безъ съмнение, Парламентътъ ще бжде единодушенъ да подкрепи всички мѣроприятия, които иматъ тази изходна мисль, които иматъ тази грижа, които ще целятъ и този резултатъ: да внесатъ облекчение въ стопанската сѣдба, въ общата сѣдба на това население. И трѣбва да призная, че доколкото се касае да се дадатъ насърдения, които ще подпомогнатъ ефикасно нашия земеделецъ, ние ще ги гласуваме, ние ще бждемъ за тѣхъ. Но все пакъ наложително е да не проявяваме престарание и да не минемъ границата на разумните насърдения и, вмѣсто насърдения, да даваме осждителни фаворизации, да установяваме пакостни привилегии. А забележете една истина, която е истина на стопанския животъ — насърденията — това сж легитимни разумни подпомагания на стопански жизнеспособни съществувания и групи; фаворизациите пъкъ — това сж неморални и обществено вредни привилегии, които сж нуждни на нежизнеспособните стопански съществувания, форми на дейностъ и групи. Парламентътъ ще бжде за легитимните насърдения, но противъ фаворизациите и привилегиите.

Този законопроектъ изтъква между другото, съ редъ постановления, които той възприема, и една нова форма на производство, една друга форма на търговия — той цели да насърди кооперативното розоварене. Срещу тази мисль нѣма да правя, нито бихъ могълъ да правя, възражения. Но все пакъ би трѣбвало да не се забравя,

че кооперативната форма на производство и на размяна няма да дойде като *deus ex machina*, само съ едно нареждане съ единъ текстъ на законъ. Тя представлява една по-сложна и по-висока форма, единъ исторически процесъ, който има нужда отъ време, който изисква предпоставките си. И докогато тѣзи предпоставки не сѫ налице, ние ще вървимъ паралелно, по пътя на двойните съгласувани усилия; ще си служимъ въ нашия животъ не само съ кооперативната форма на производство и на размяна. И моята мисълъ е, че следъ като Парламентътъ даде всички легитимни, разумни, обосновани, обществено оправдани насърчения и подпомагания на кооперативната форма и на кооперациитъ, той ще трѣбва да спре до линията, отатъкъ която вие ще имате фаворизация и безогледно изнасилване на стопанския животъ, на стопанскитъ закони, на темпа на развитието на нашето национално стопанство, на нашата духовна и обществена култура.

Г. г. народни представители! Производството на розовото масло е неразривно свързано съ търговията на розовото масло. И докато ние трѣбва да желаемъ да насърчаваме кооперативното розоварене, ние все пакъ не можемъ да си затворимъ очитъ предъ факта, че търговията съ розово масло е една извънредно деликатна работа, която изисква връзки, която предпоставя познания, която се нуждае отъ личенъ кредитъ, който изисква личенъ престижъ, който дари маса лични качества, които не се добиватъ за 24 часа. И ние трѣбва да признаемъ, че следъ като насърчимъ съ разумни и законни мѣрки нашето кооперативно розоварене, ние не можемъ да бъдемъ враждебни къмъ търговцитъ на розовото масло догдолкова, доколкото тѣ се явяватъ като положителни фактори въ производството и като едни полезни посредници за пласирането на това масло. Не само за оная роля въ миналото, която е похвална и голяма, която е незаличима, която е културтрегерска, вършена отъ търговцитъ на розово масло, които бѣха все добри и изпитани българи, които сѫ направили тази голяма работа да разкриятъ пѣтица и хоризонти за тази чисто национална търговия, да създадатъ трайни и щастливи връзки и да изградятъ престижа на нашето розово масло, но и защото смѣтамъ, че тѣ и днесъ биха могли — че говоря за изключенията — съобразявайки се съ новия духъ на времето, съ новитъ нужди на живота, да вършатъ една положителна стопанска работа, една полезна търговска функция, за да улеснятъ пласмента на нашето розово производство. Затова ние имъ дължимъ не неприязнь, а зачитане на тѣхнитъ легитимни интереси.

Трѣбва да признаемъ, че законопроектътъ съ своя текстъ въ § 1 поставя правилно, по моята скромна лична преценка, въпроситъ. Той засѣга, на първо мѣсто, учредяването въ областта на розопроизводството опитни станции и полета, които да работятъ за подобрене на розовата култура. Това е една правилно сложена задача, решаването на която ще бѣде отъ полза за производството на страната. По-нататъкъ се казва: „Организира борба противъ болеститъ и неприятелитъ на розата“ — пакъ една задача много навременна, много умѣтна...

Г. Мариновъ (з): Много късно.

Г. Говедаровъ (д. сг): ... може би закъснѣла, за изпълнението на която Парламентътъ ще трѣбва единодушно да даде своето съдействие. По-нататъкъ чл. 1 отъ законопроекта говори: „Подпомага производнитъ за изваряване на розовия цвѣтъ чрезъ кооперациитъ“. Намирамъ, че не е удачно и нѣма защо да се казва „подпомага производнитъ за изваряване на розовия цвѣтъ чрезъ кооперациитъ“. Нима онѣзи дребни земледѣлски стопани, които изваряватъ не чрезъ кооперациитъ, а сами, нима тѣхнитъ минимални легитимни нужди и интереси не следва да бѣдатъ защитени отъ насъ? Може да се каже: „Изваряване на розовия цвѣтъ предимно чрезъ кооперациитъ“.

Нѣма защо да се ограничава непремѣнно въ тѣзи три пункта задачата на законопроекта. Би могло по-нататъкъ въ единъ четвърти пунктъ да се каже „Съдействува“ — ни повече, ни по-малко — „за създаване условия за единъ благоприятенъ пласментъ на розовото масло“. И асѣ така е. Този законопроектъ въ най-важнитъ свои части засѣга и търговията съ розово масло. Този законопроектъ има не само тѣзи задачи, за които се говори въ първитъ три пункта, но засѣга и търговията на розово масло, като я регламентира въ едни строги и изключителни условия и рамки.

Трѣбва да подчертая, че положението въ законопроекта, по силата на което се установява една твърда и

обща цена, е полезно. Ние не можемъ да изоставимъ нашия земледѣлецъ, особено това работно и добро българско население, което изнемогва тамъ по тѣзи мѣста, където розата е едва ли не най-главниятъ продуктъ на земята и на земледѣлския трудъ, на произвола на съдбата. Ние това население трѣбва да го подпомогнемъ решително и бързо. Добре е, че тази цена ще се определя ежегодно.

Г. Мариновъ (з): Миналата година бѣхте на друго становище — вашата група държеше да не се фиксира цената.

Г. Говедаровъ (д. сг): Азъ казахъ толкова пѣти вече, че Сговорътъ върви съ темпа на живота. Той може и трѣбва да еволюира.

Г. Т. Данаиловъ (д. сг): Цената не е въпросъ на законодателство. Тя е въпросъ на мѣстнитъ условия.

Г. Говедаровъ (д. сг): Правилно е дето ежегодно ще се установява цената. Азъ намирамъ, че комисията, която е предвидена въ законопроекта, съставлява при днешнитъ нашенски условия една максимална гаранция по своя съставъ, че тя ще намѣри и установи реалната цена съ огледъ на пазарнитъ условия у насъ и въ чужбина, съ огледъ на производственитъ разноси, че тя ще определи подходяща за момента цена за производителя.

Грижата да се гарантиратъ редовнитъ плащания на розовото цвѣте е една разумна грижа и тя ще намѣри нашата пълна и безрезервна подкрепа. Нужно ще бѣде да обсъдимъ и приемемъ привилегия за тия вземания.

Смѣтамъ, че до тукъ Парламентътъ ще бѣде единодушенъ. Обаче отъ тукъ нататъкъ намирамъ, че има постановления, които ще трѣбва да се ревизиратъ, които ще трѣбва да се промѣнятъ, които ще трѣбва да се уяснятъ или допълнятъ. Кои сѫ тѣ?

Вземете § 10. (Чете) „Лицата, които желаятъ да купуватъ розовъ цвѣтъ, сѫ длъжни предварително да представятъ на Българската земледѣлска банка гаранция отъ одобрена I класна банка за стойността на количеството, което искатъ да купятъ. Въз основа на тая гаранция Българската земледѣлска банка издава на купувачитъ удостоверение за количеството, което могатъ да закупятъ, съ допустимъ толерансъ до 10%. Значи, търговецътъ, който купува за своя смѣтка, фирмата, която не е кооперация и купува за своя смѣтка, трѣбва да представи на Земледѣлската банка гаранция отъ първокласна банка. Забележете, че въ интересъ на земледѣлца е да има такива, и то повече на брой търговци. Интересътъ на земледѣлца е, днесъ-затъкъ и за още известно време, Земледѣлската банка да нѣма монополъ за купуването, ...

Г. Мариновъ (з): Значи, търговцитъ да купуватъ и да не плащатъ!

Г. Говедаровъ (д. сг): ... да има и други купувачи, да има и други розофабриканти, които вънъ ще пласиратъ може би по-лесно, може би на по-добра цена розовото масло, които ще създаватъ може би условия за пласментъ на по-големите количества розово масло. Тия търговци сега вие ги задължавате да даватъ една гаранция отъ първокласна банка. Вие знаете какво значи това, особено днесъ, когато банцитъ не даватъ лесно кредитъ. Такава банка, за да даде една гаранция, да кажемъ, отъ 5 милиона лева на единъ търговецъ на розово масло, ще иска или той да ѝ депозира предварително паритъ наведнѣжъ или пъкъ ще иска да ѝ бѣдатъ дадени имоти въ ипотека. И при тази гаранция вие ще искате отъ търговеца втори пътъ да плаща а *compte* отдѣлно всѣко количество розово цвѣте, което той ще закупи. Азъ разбирамъ грижата да се гарантира на земледѣлца да получи стойността на розовия цвѣтъ.

Г. Мариновъ (з): Какъ?

Г. Говедаровъ (д. сг): Ще кажа какъ. — Азъ съмъ съгласенъ, че първата гаранция е необходима, но въ закона трѣбва да има текстъ, по силата на който търговецътъ, съобразно покупкитъ, които е направилъ, и сумитъ, които е вече платилъ, да може да бѣде улесненъ при по-нататъшното купуване. Напр., вземамъ разрешение да купи за 2.000.000 л. цвѣте, представлява гаранция за 2.000.000 л. Купува цвѣте, изплаща срещу стойността му 1 милионъ лева и тѣзи изплащания той ги представя на Земледѣлската банка за провѣрка. Автоматически ще трѣбва да му се освободи отъ гаранцията 1.000.000 л. за да стане автоматически намаление на представената гаранция съ единъ милионъ лева; нѣма защо той да се държи вързанъ предъ банката съ първоначалната сума отъ 2 милиона лева. Инакъ би зна-

чило да задължавате този търговец да ангажира безъ полза и нужда двойни средства.

И. Драгойски (д): То се разбира от само себе си, че ще се освободи.

Г. Говедаровъ (д. сг): Не се разбира. Текстът е такъв: търговецът трябва да представи гаранция предъ Земледѣлската банка, банката ще му даде удостоверение и съ това удостоверение той ще купува цѣтѣ до края на реколтата и само следъ като е изплатилъ 100% на земледѣлците, тогава той може да изтегли или намали гаранцията си. Вие затруднявате търговците безъ полза. Вие ги ограничавате въ тѣхната възможностъ за по-големи покупки. Вие правите невъзможна тази търговия, вие пакостите, безъ да щете, и на земледѣлца, който има интересъ търговецътъ да бѣде улесненъ, за да използва своя кредитъ максимално, за да може да закупи по-големи количества розово цѣтѣ. Очевидно, това е грѣшка въ редакцията, и азъ съмъ убеденъ, че уважаемиятъ г. министъръ на земледѣлството ще се съгласи въ комисията да стане една корекция на този параграфъ.

Сега по единъ другъ голѣмъ въпросъ. Въ законопроекта — като текстъ не е много ясно казано, но като мисль е ясно — се говори, че Земледѣлската банка ще върши търговията съ розово масло.

Г. Т. Даманловъ (д. сг): Не само търговията, но и производството.

Г. Говедаровъ (д. сг): Трѣбва да ви кажа лично за себе си — като се абстрахирамъ отъ днешния ръководенъ съставъ на Земледѣлската банка, където, по моята преценка, има хора, на които трѣбва да се върва, които иматъ амбицията да направятъ нѣщо добро — че по начало азъ нѣмамъ голѣма вѣра въ нашата бюрокрация. Това е мое лично мнение. Азъ смятамъ, че България твърде много страда отъ нашия висшъ чиновнически апаратъ, че ние имаме една бюрокрация, която е доста артериосклерозизирана, че ние имаме служби, където трѣбва не само много голѣмо прочистване, но и радикална хирургия, една бюрокрация, съ която, за жалостъ, никой самъ не би могълъ лесно да се справи. Нѣма защо да засилваме тази бюрокрация. Азъ разбирамъ да привлечемъ сътрудничеството, съучастието и контрола на Българската земледѣлска банка, но не разбирамъ да я направимъ тя да бѣде търговецъ-купувачъ, единственъ разпоредителъ на такъвъ единъ важенъ браншъ, на такова ценно производство, на такава една деликатна търговия, където се изискватъ най-напредъ връзки, личенъ престижъ, познато и тачено отъ външния свѣтъ реноме. Търговецътъ, който ще продава розово масло, увѣрявамъ ви, трѣбва, освенъ опитностъ и добри търговски връзки, да има фасонъ, трѣбва да има маниери. Азъ мога да ви потвърдя това съ примѣри. Днесъ така е, за жалостъ, може би иначе ще бѣде следъ 5—10 години. Но това е въпросъ на развитие, на постепенностъ, той иска време. Азъ зная какъ единъ добъръ приятелъ отива въ Парижъ да продава розово масло отъ името на кооперациите. Даватъ му среща въ фабрика „Коти“ въ 9 ч. Той се успива, отива въ 10 ч. Не го приематъ, връщатъ го. Сдѣлката се осуетява.

Г. Мариновъ (з): Кой е този „приятелъ“?

Г. Говедаровъ (д. сг): Не е важно. — Моята мисль е тази: съучастието, контролътъ на Българската земледѣлска банка го възприемете, нека тя да има даже една ръководна роля, но не ѝ давайте единъ дегизиранъ монополъ, една абсолютна и безконтролна властъ да продава и разпорежда.

Споредъ чл. 13. вземанията на банката се олихвяватъ, въпрѣки че тя купува за своя смѣтка. Кажете съ какъвъ процентъ се олихвяватъ. Нека се опредѣли, нека знае отъ сега още това население процента на плащанитъ лихви, за да има за себе си една точна идея. Кажете му, за да бѣдете начисто, а не да има право управителниятъ свѣтъ на Земледѣлската банка самъ да решава дали да взема 8, 10 или 12% лихва. Нека опредѣлимъ още отъ сега процента, понеже това е важенъ и актуаленъ стопански законъ, по който Парламентътъ има върховна дума, по който Парламентътъ ще трѣбва да прояви своята целесъзнателна грижа да подпомага. Да кажемъ: лихвата е 6, 7 или 8%. Азъ смятамъ, че г. министърътъ на земледѣлството ще се съгласи да поправимъ текста на § 13.

Г. Т. Даманловъ (д. сг): По силата на този законъ държавата въ края на краищата ще плати, защото тя носи загубитъ.

Г. Говедаровъ (д. сг): Споредъ § 8, се образува голѣмъ специаленъ фондъ. Казано е въ алинея 2 на сѣция параграфъ, че този фондъ ще се управлява не отъ представители на розопроизводителитъ кооперации, не отъ представители на Общия съюзъ на земледѣлскитъ кооперации, а само отъ Българската земледѣлска банка. Споредъ менъ, понеже тия суми ще се образуватъ главно отъ евентуални печалби отъ продажбата на розовото масло, въ използването на печалбитъ, въ тѣхния пласментъ, въ контрола върху тѣхъ, ще трѣбва да взематъ участие, освенъ Българската земледѣлска банка, още и кооперациите, производителитъ, търговцитъ и Общиятъ съюзъ на земледѣлскитъ кооперации. Азъ бихъ казалъ, че комисията по § 19, която споредъ менъ е сполучливо опредѣлена, може въ пълнъ съставъ да взема участие. Но управлението на този фондъ, който ще има милиони, където ще се прокарва политиката за насърчение културата на розата, за насърчение розоваренето, трѣбва да е въ ръцетъ на такава комисия, а не само на Земледѣлската банка, защото тия капитални не сѣ лични на банката и защото не се касае за едни малки или голѣми чисто банкови операции, а се касае за провеждане на една стопанска и търговска политика на Парламента и правителството. И въ такава комисия трѣбва да влизатъ представители на ония именно стопански категории, които иматъ право на такова участие.

Става дума и за постройка на розоварни. Въ § 3, съ който се измѣнява чл. 3, е казано така: „Българската земледѣлска банка подпомага чрезъ дългосрочни заеми до 50% отъ стойността на розоварнитъ, ония кооперации, които построятъ модерни розоварни или откупятъ съществуващи такива...“ и т. н. Не трѣбва, г-да, да погледнемъ въ тази българска слабостъ, да строимъ повече, отколкото е нужно, та да стане това национално престѣпление, това масово злодеяние, което съществува сега — да имаме толкова мелници, отъ колкото България нѣма нужда, да имаме толкова маслобойни, колкото не сѣ нуждни на България, да се имобилизиратъ прехоснически милиардни средства. Нека да се направи анкета, нека да се изучи какво е нашето годишно максимално производство днесъ и какво ще бѣде следъ нѣколко години и да се съпостави то съ капацитета на тия розоварни, които имаме. Азъ смятамъ, че капацитетътъ на днешнитъ розоварни е достатъченъ — нѣма защо да се строятъ нови за още дълги години. Ако ви попадне, купете, но, за Бога, недейте хвърля нови милиони народни спестявания, за да се строятъ нови розоварни, когато тѣзи, които днесъ съществуватъ, сѣ достатъчни, а може би сѣ и повече, отколкото е нужно.

Г. Мариновъ (з): Не се строятъ вече нови.

Г. Говедаровъ (д. сг): Надѣвамъ се, че г. министърътъ нѣма да се съгласи да се утвърждаватъ решения за нови строежи, освенъ ако се касае за технически усъвършенствувания и подобрения, които сѣ необходими за процеса на производството.*

Г. г. народни представители! Искамъ да обърна вашето внимание и върху друга една мисль. § 8 отъ законопроекта говори за единъ фондъ, който е нуженъ, полезенъ и чийто средства се добиватъ между другото: (Чете) „отъ печалбитъ при продаване на извареното чрезъ кооперациите розово масло“. Значи, 100% отъ печалбитъ, добити, да кажемъ, отъ тазгодишната реколтата на розово масло, ще отидатъ къмъ този фондъ. Една благоприятна стопанска и търговска конюнктура ще даде възможностъ на Българската земледѣлска банка да реализира неочаквано голѣми печалби. Пита се, не е ли дължна държавата да върне поне 50% отъ тия печалби на розопроизводителитъ? Азъ не отричамъ нуждата да има фондъ, за да се насърчава кооперативното розоварене, за да се подпомогне държавата и Земледѣлската банка въ загубитъ, които понасятъ, но казвамъ: когато печалбитъ ще бѣдатъ по-големи отъ дадена нормална за годишната норма, нека половината отъ тѣхъ се върне по обратенъ, по регресенъ пътъ на самитъ земледѣлци-розопроизводители, и ако имъ е било платено, да кажемъ, по 6 л. килограмътъ, а се окаже, че има печалби, при които цената на розата става 9 или 10 л. за килограмъ, банката да отдѣли 50% отъ тѣзи печалби и да ги върне по обратенъ пътъ на самитъ розопроизводители. Ласкава се отъ надеждата, че и по тоя пунктъ нѣма да имаме опозицията на уважаемия г. министъръ на земледѣлството.

Минавамъ къмъ една проблема, която е особено деликатна и актуална — проблемата за фалшификацията на розовото масло. Трѣбва да констатираме, че по нея се приказва повече, но нищо сериозно не се върши. Бедитъ отъ фалшификацията на розовото масло, които сѣ голѣми и засѣгатъ едно цѣло национално производство, сѣ

очевидни, но българската власт, при всички режими досега, е била безпомощна, бихъ казалъ, ленива и инертна къмъ тѣзи беди. А има възможност да се поставятъ извъншни не книжни, но ефикасни ограничения. Днесъ, когато консомацията на розово масло навънъ е намаляла въ голѣмъ процентъ, очевидно пласирането на фалшифицирано розово масло е само за смѣтка на нашето действително розово масло, което стои непродадено, въ ущърбъ на нашитъ розопроеизводители. Затова днесъ ние имаме голѣмъ и особенъ дългъ да вземемъ всички най-строги мѣрки, за да се направи почти невъзможенъ занаятъ пласментъ на фалшифицирано розово масло. Това трѣбва да направимъ не само съ санкции, не само съ тѣзи наказателни мѣрки. Налага се, по силата на изриченъ текстъ на закона, да се установи единъ режимъ, при който всѣки притежателъ на известно количество, макаръ и минимално, розово масло, ще трѣбва да го декларира; ще се държи строга смѣтка — официални регистри; всѣки, който продава, ще трѣбва своевременно да съобщава на съответната акцизна или друга власт, за да може да се следи движението на отдѣлнитъ количества розово масло и за да не се позволява, да кажемъ, ако едно лице има 5 кгр. розово масло, да продаде 10 или 15 кгр.

Тукъ, по поводъ направената отведе бележка отъ уважаемия другаръ, карловския народенъ представителъ т. Генко Митовъ, че Франция, която получавала 1.200 кгр. българско розово масло, изнасяла 1.500 кгр. такова, трѣбва да изтъкна, че това е безсмыслена грѣшка. По моитъ сведения, които имамъ отъ мѣродавни и компетентни срѣди, Франция произвежда essence de roses absolue, което е конкретъ, а нашето розово масло е essence de roses distillée, което се отличава съществено отъ първото. Така че това съмнение на нашия уважаемъ другаръ азъ смѣтамъ, че е неоправдано. Това дължа да го кажа, защото ние имаме добри и изпитани приятели въ Франция и защото нашето розово масло има най-добрия си мунувачъ, най-добрия си пласментъ въ Франция и мораленъ дългъ на България е отъ тая висока трибуна да отдаде всичката дължима и искрена почитъ на една страна, на едни търговци и фабриканти на масло и т. н., които иматъ своитъ заслуги и връзки въ България.

Умѣстна е разпоредбата на § 19 за декларирането на наличнитъ количества розово масло. Това е асж и въ реда на мислитъ, въ които азъ навѣздохъ. Сроктъ, обаче, ми се вижда малтъкъ. Струва ми се, че въ комисията биха могли да се размишляватъ мисли по този въпросъ. Има отдалечени мѣста, има малки производители, които иматъ собствено производство по половинъ или по единъ или два килограма. Недейте на тѣзи дребни съществуваия, на тия хора, които сж изолирани въ своята срѣда и нѣматъ възможност да знаятъ наредбитъ веднага, отнема възможността да бждатъ въ редъ съ закона, нemoжeйки въ срока да подадатъ декларации.

Въ текста на § 19 азъ смѣтамъ, че ще трѣбва да се направи известна корекция. Въ § 19 се казва: (Чете) „Притежателитъ на розово масло отъ реколтата 1932 г. сж длъжни да деклариратъ“ и т. н. Азъ смѣтамъ, че мисълта е друга, че трѣбва да се каже: „Притежателитъ на розово масло отъ всички предшествувачи реколти, включително и отъ реколтата 1932 г., сж длъжни“ и т. н. Предполагамъ, че това е мисълта на законопроекта — и вѣрвамъ, че г. министърътъ ще го потвърди — че не се визира само реколтата 1932 г., а и всички предшествувачи такива. Важно е всички стари реколти да се декларира, да се поставятъ въ редъ, да бждатъ подъ контролъ, държавата да знае това налично количество, та въ зависимостъ отъ него, следъ грижитъ, които ще бждатъ положени за неговия пласментъ, да вземе решение за времето, когато ще се позволи пласментъ на новата, последна реколта розово масло.

Казва се по-нататкъ въ § 19: (Чете) „Розовото масло отъ реколтата 1933 г. може да се пласира следъ пласиране розовото масло отъ реколтата 1932 г.“. И тукъ, като схващамъ напълно мисълта на вносителя — на г. министра на земледѣлието — че се касае да се улесни пласментъ на розовото масло отъ реколтитъ до 1932 г. включително, искамъ да направя една бележка. Така, както е текстътъ на § 19, се разбира, че дотогава, докогато не се продаде и последниятъ килограмъ розово масло отъ старитъ реколти, никой, даже Министерскиятъ съветъ, не може да разреши продажбата на розовото масло отъ реколтата 1933 г. Очевидно това не може да бжде идеята на г. министра на земледѣлието. Азъ бихъ молилъ да се съгласите — ако най-сетне приемете този принципъ, по който азъ правя резерва — да поставите следната бележка: „По решение на Министерския съветъ, взето по докладъ на министра на земледѣлието, когато сж изчер-

пани почти всички количества отъ старитъ реколти — нѣма нужда да се чака да се изчерпятъ и разпродадатъ абсолютно всички количества розово масло отъ старитъ реколти — може да се разреши продажбата и на розово масло отъ реколтата 1933 г.“.

Нека не пропусна пакъ инцидентно да изтъкна, че съ § 2, съ който се даватъ вече привилегии — не насърдчения, но фаворизация — до известна степенъ ние ще направимъ една груба грѣшка, ако приемемъ текста на този параграфъ изцѣло, така както е въ законопроекта. Между другото, тамъ се говори, че кооперациитъ се освобождаватъ отъ данѣкъ сгради, отъ данѣкъ на дружествата и отъ всѣкакви други такси, налози и берии, а Българската земледѣлска банка и Общиятъ съюзъ на Земледѣлскитъ кооперации се освобождаватъ отъ износно мито, акцизъ и всички други налози, такси и берии върху розовото масло при изнасянето му.

При този текстъ, при нашата обща стопанска политика, при тази естествена тенденция да се концентриратъ голѣмитъ количества розовъ цвѣтъ въ ржцетъ на кооперациитъ, ние ще имаме единъ резултатъ осждителенъ, плачевенъ за редъ малки общини и балкански селища. Карлово, единъ хубавъ балкански градъ, Клисуря и Калюферъ, здрави, но скромни производствени органи, Баня, всички тѣзи мѣста, дето се концентрира розоваренето, общинитъ на които центрове разчитатъ на едни значителни за тѣхнитъ бюджети приходи и ресурси — 10 ст. на килограмъ розовъ цвѣтъ — ще бждатъ лишени отъ съответни доходи. Доходитъ на всички общини, въ този край, които добиватъ по 20—30—60 хиляди лева — едно перо значително за тѣхнитъ скромни бюджети — ние ги отнемате изведнѣжъ, безъ да ги замѣстите съ други нови пера.

Нѣма защо да се прави това. Най-напредъ касае се само за 10 ст. общински налогъ. Разбирамъ държавата да се намѣси и да каже: натоварвамъ Земледѣлската банка съ това производство, а азъ се отказвамъ отъ всички данѣци, привилегии и такси. Но тя нѣма право да освобождава отъ такси, налози и берии, които сж установени въ полза на общинитъ, които сж необходими за общинитъ, които съставляватъ единъ отъ малкото източници на срѣдства за бюджетитъ на тия бедни балкански, градски и селски общини. И азъ ще искамъ тукъ най-малкото да се специфицира и да се каже, че не се касае за общински берии. Тѣзи облаги, за които при второто четене ще приемемъ, че сж умѣстни, ще останатъ, а нѣкои отъ тѣхъ ще трѣбва да премахнемъ.

Въ всѣки случай, специално по този текстъ нека мѣримъ съ мѣрката на разума, нека не нарушаваме организескитъ закони на стопанския животъ и на търговската обмѣна, нека да запазимъ едно социално равновесие, нека да имаме една политика като законодатели, при която да нѣма преследване и фаворизиране, при която ще има насърдчаване на легитимнитъ интереси на една или друга стопанска категория, но при която никой стопанска категория нѣма да бжде навънъ отъ законитъ, нѣма да бжде изхвърлена, за пакостъ на националното стопанство, навънъ отъ стопанския, отъ търговския строй, дето е тя, навънъ отъ стопанския и търговския фронтъ, на който тя отстоява не само и не толкова груби свои материални интереси, но интереситъ на националното, на селското българско стопанство.

Две думи, г. г. народни представители, за санкциитъ. Нѣма засега, при първото четене на законопроекта, да бжде конкретенъ по този въпросъ; само ще изтъкна, че въ текста на законопроекта има известно смѣшение на понятията. Забравя се една истина, която е фундаментална, една аксиома, която е основна въ правото. Когато се касае за углавна, за наказателна отговорност, отговорността се носи отъ извършителитъ и отъ тѣхнитъ съучастници. Въ модерното углавно право има една елементарна аксиома; а тя е, че моралната личностъ, юридическата личностъ не може да върши престѣпления. За углавнитъ престѣпления ше носятъ отговорност, извършителтъ и неговиятъ съучастникъ, голѣмъ или малтъкъ, помагачъ или подстрекателъ. За глобитъ, значи, за материалнитъ послѣствия, за гражданско-правнитъ послѣдци, безспорно, ше отговарятъ, освенъ физическитъ лица, и моралната личностъ: акционерното дружество, събирателното дружество или командитното, отъ какъвто и видъ да е; ше отговарятъ сжщо и членоветъ на управителния съветъ. Установена е за тия случаи по закона една презумптивна отговорност — виновни сж не че тѣ сж автори на фалшификацията или нарушението, а задето сж манирали да упражнятъ едно въздействие, единъ контролъ, да избератъ помощници въ своята работа,

които да имат грижата да пазят закона, които да имат съзнанието да изпълняват своите длъжности, които да имат дълга и волята да следват по релсите на законността.

Нъколко думи по § 14. Казано е: (Чете) „Ако фабрики за преваряване на розов цвят не се задължат да работят или да преваряват розов цвят поне в размер на половината от капацитета им, комисията по § 12 може да използва инсталациите на подобни фабрики, съ установени наеми от Българската земеделска банка, за изваряване на останалия свободен цвят“.

Съгласете се, че тая работа е невъзможна. Ще се вземат под наем фабриките съ установен наем от Българската земеделска банка, която е заинтересована от тая работа, защото е контрагент в една търговска сделка! Сама тя не бива да определя размера на този наем. Нека той се определя от оная комисия, за която се говори в § 12.

А в § 12 се казва следното: (Чете) „Контролът върху покупките и по приложение на настоящия закон се възлага на комисията при клона на Българската земеделска банка въ състав: началник на клона, или негов заместник, като председател, и членове: околийския агроном, околийския финансов началник, един представител на розопроизводителите, един представител на розопроизводителните кооперации и един представител на розофабрикантите“.

Нека тази същата комисия, г-да, която представлява гаранция за справедливост и за компетентност и която е натоварена с грижата да бди и да насочва приложението на цвия закон, да реши и този въпрос. Защо изземате един малък, един петостепенен въпрос от нейната грижа и компетентност, когато и давате всички други компетентности и права? Аз съмтам, че в това отношение трябва да се направи съответната поправка.

Г. г. народни представители! Аз привършвам моите бележки с една молба: недейте забравя, че при решението на стопанските проблеми, при решението на големите стопански въпроси ние трябва да се справим с организационните закони на стопанския живот: производство и обмяна. Ние там няма да правим скокове, нито разрушителни изнасявания, ние там не можем да раздаваме благоволение — ние там ще следваме законите на живота и на стопанството, ще задоволяваме легитимните интереси и нужди, ще тласкаме нашето стопанско и социално развитие с неговия естествен темп, по неговите естествени пътища. Разбира се, като не забравяме нито за минута, че, бидейки Парламент, ние имаме за първи път дълг да установим в нашата законодателна работа, освен грижата за подпомагане нашето национално стопанство и неговите стопански категории, и стремежа за една висока и равномерна справедливост, за едно реално социално равновесие. (Ръкопляскания от сговористите)

Председателстващ Н. Шопов: Има думата народният представител г. Иван Лъкарски.

И. Лъкарски (д. сг. Ц): (От трибуната) Г. г. народни представители! Няма защо аз да казвам, че кризата е обхванала всички слоеве от българския народ, защото това е общоизвестен факт. Безспорно е, че кризата е обхванала и българските производители. Безспорно е така също, че държавата трябва, с ръждствата и възможностите, с които тя разполага, да подпомогне тези слоеве, за да могат полесно да изживят кризата, защото това ще бъде от интерес за самата държава. Но, от друга страна, г. г. народни представители, аз съмтам, че народното представителство ще трябва да каже своята компетентна и решителна дума колкото се касае то това, докде ще трябва да стигне тази помощ и в какво да се изрази тя. Мене ми се струва, че законопроектът, в тая форма, въ която е внесен, не съдържа материя, която изисква специални познания, за да можем да се произнесем по нея доколко тя е целесъобразна, доколко тя е удобна и доколко тези постановления въ законопроекта не биха били вредни за интересите на производители, търговци и държавата.

От мотивите на законопроекта аз виждам, че г. министърът на земеделието съ този законопроект цели три положения: (Чете) „На първо място“, както е казано въ самите мотиви, „с тези измънения се цели установяване една единна цена за всички годишен сезон, по която ще се плаща розовото цвете; на второ място, се предвижда гаранция за изплащане на производителя така определената цена и, на трето място, осигурява се контролът за производството и пласмента на розовото масло“.

Това са трите основни положения, трите съществени цели, според констатацията на самия г. министър, които той цели да постигне съ внесения законопроект. Доколко, обаче, самият законопроект съ тези му постановления, допринася за постигането на тези цели, то е един отвлечен въпрос. И аз съмтам, че там ще бъде моята задача — да изнеса, да посоча, че така, както е представен законопроектът, има редица постановления, които, не само че не ще подпомогнат постигане казаните цели на министерството и не ще може да се подпомогне розопроизводителът, но, напротив, може би ще се затрудни самото производство на розово масло, ще се затруднят и част от самите производители на розов цвят.

Г. г. народни представители! По отношение на цената § 9 от законопроекта постановява, че тя ще се определя ежегодно от една комисия, въ която ще участват представители: на Министерството на земеделието и държавните имоти, на Българската земеделска банка, на Общия съюз на българските земеделски кооперации, на розопроизводителите и на розофабрикантите, на търговците съ розово масло. Въ същия параграф се забранява на когото и да било да купува розовия цвят на цена по-долна от тази, която се определя от комисията.

Г. Маринов (з): По-висока — може.

И. Лъкарски (д. сг. Ц): Да, минимумът се определя, а максимумът — не.

Г. г. народни представители! Аз имам да забележа, че, би било една по-голяма гаранция при определяне цената на розовия цвят — по-голяма гаранция от стопанска и от търговска гледна точка, въ смисъл, че определянето на тази цена би могло да бъде по-обективно, би могло да бъде по-подходящо за условията и за търговските, стопанските възможности — ако въ тази комисия, която ще определя цената на розовия цвят, не влиза непосредствено заинтересованите от тази цена. Защото, г. г. народни представители, определянето на цената има голямо значение. Вие ще видите въ следващите постановления, особено въ § 14, че от тази цена, безспорно, ще зависи и цената на розовото масло и възможността да бъде то пласирано на външния пазар. А от тази възможност за неговия пласмент и от цената, която ще се получи за това розово масло, зависи дали евентуално ще има печалба или загуба. Още повече това се касае за кооперациите, на които се гарантира минималната цена за цвята, и след туй те не носят никакъв риск за евентуални загуби от продажбата на розовото масло. Тези загуби ще се покриват само от фонда, предвиден въ § 8 — фонд, който се образува преди всичко от вноските на търговците.

Цената на цвята ще бъде от голямо значение и от нея често пъти ще се определи цената на розовото масло. И понеже за загубите, които евентуално биха се претърпели при продажбата на розовото масло на външния пазар, кооперациите — респективно Общият съюз на земеделските кооперации, който посредством Земеделската банка ще продава розовото масло — не носят никакъв риск, затуй техните стремежи ще бъдат да поставят колкото се може по-голяма цена на розовия цвят. Тях не ги засягат загубите, които евентуално биха се получили от продажбата на розово масло, защото тия загуби биха се покрили от фонда по § 8 и от държавата, ако фондът не стигне. Розопроизводителите участват въ комисията, обаче участва и Съюзът на земеделските кооперации, като представител също така на розопроизводителните кооперации, които членуват въ него. Въ тая комисия участва и Земеделската банка, която ще продава розовото масло и която не носи никакъв риск при продажбата му, защото, ако се получат известни загуби, те ще бъдат платени, както казах, от фонда или ако той не достигне — от държавата. Виждате вече трима члена въ тая комисия, които не са заинтересовани въ загубите, които евентуално биха се получили при продажбата на розовото масло, въ случай че се постави по-висока цена на розовия цвят.

Г. Маринов (з): Много лошо мнение имате тогава, за кооперациите!

И. Лъкарски (д. сг. Ц): Нямам лошо мнение. Аз съм за българската кооперация, обаче искам тя да не бъде паразитна и партизанска. Там е моята мисъл. И ние съмтаме кооперацията като един стопански институт възможен и необходим, особено при нашите условия.

Ето защо аз съмтам, че по-добре би било, по-целесъобразно би било въ тая комисия да участват пред-

ставители на по-неутрални елементи, на по-неутрални институти. Азъ съмтамъ, че едно представителство на държавата, респективно на Министерството на земледелието, на Земледѣлската банка, на Народната банка и на търговско-индустриалнитѣ камари би било най-удачно. Предъ тая комисия, която представлява всички тия елементи — държава, Земледѣлска банка и търговски срѣди — ще могатъ производителитѣ и търговцитѣ да представятъ своитѣ искания, ще има и една по-голяма гаранция за лична незаинтересованостъ и по-голяма гаранция за опредѣляне една цена, която да съответствува на условията, търговски и стопански, презъ дадена година.

Министъръ К. Муравиевъ: Каква ще бѣде компетенцията ѝ?

И. Лѣкарски (д. сг. Ц): Тая комисия ще има компетенцията, която е предвидена въ законопроекта. Тя ще има компетенция да опредѣли цената на розовия цвѣтъ презъ дадена година, съобразно производственитѣ разности, съобразно стопанскитѣ условия.

Министъръ К. Муравиевъ: Отде ще ги знае?

И. Лѣкарски (д. сг. Ц): Отъ тамъ, отдето ще ги знаятъ и всички останали. Защото търговскитѣ камари действително сѣ единъ институтъ, който се занимава съ следене на ценитѣ, който се занимава съ различни въпроси изъ областта на търговията и индустрията. Това е единъ институтъ, чието представителство въ тая комисия е тѣкмо на мѣсто. Представителството на Земледѣлската банка го има въ законопроекта, представителството на Министерството на земледелието — сѣщо. Така че азъ не изключвамъ представителството на ония, които и вие имате предъ видъ.

Министъръ К. Муравиевъ: Цената, следъ като се опредѣли отъ тая комисия, одобрява се отъ Министерския съветъ. Тя е една голяма гаранция.

И. Лѣкарски (д. сг. Ц): Азъ не отричамъ, че Министерскиятъ съветъ би представлявалъ известна гаранция, ...

Министъръ К. Муравиевъ: О-о-о! „Известна“!

Г. Мариновъ (з): Пълна гаранция.

И. Лѣкарски (д. сг. Ц): ... дотолкова доколкото той не би се поддалъ на едни партийни тежнениа — както въ това отношение, за голямо съжаление, въ миналото нашитѣ управления сѣ се подавали на известни увлѣчения, които сѣщо сѣ коствували на българската държава. Така че и при тази гаранция — Министерскиятъ съветъ — още не значи, че ние ще трѣбва да изключимъ съществуването на една комисия, която по своя съставъ представлява по-неутраленъ елементъ, безъ да липсва на тая елементъ компетентността, за която вие говорите, г. министре!

Въ свръзка съ цената, г. г. народни представители, имаме § 11 на законопроекта, въ който се опредѣлятъ сроковетѣ, въ които ще трѣбва да бѣде платенъ розовиятъ цвѣтъ. Втората алинея на § 11, обаче, мене ми се вижда неудачна, неумѣстна. Съ нея се дава възможностъ за произволъ. Вие гарантирате производителя отъ произвола на търговеца, но не гарантирате нито търговеца, нито кооперацията отъ произвола евентуално на производителя, защото и той е възможенъ. И азъ съмтамъ, че, вмѣсто да имаме алинея втора, най-добре би било установяването на известни договорни отношения, както е по закона за тютюнитѣ — договорни отношения, по които да се опредѣля цената и условията, при които ще става закупуването розовия цвѣтъ и въ сѣщото време да се опредѣлятъ и ония парични отношения, които ще се създаватъ вследствие тая покупка на розовия цвѣтъ. Така ще имаме една яснота и безспорностъ и нѣма нужда да искаме намѣсата на съдебни инстанции, нѣма нужда паричнитѣ и други отношения, които биха се създали между купувачъ и продавачъ, между търговецъ и производителъ, между кооперация и производителъ, да се уреждатъ само чрезъ влѣзли въ сила съдебни решения.

Министъръ К. Муравиевъ: Като говорите така спомнете си въ миналото какво е било!

Г. Мариновъ (з): Той забравя миналото.

Министъръ К. Муравиевъ: Въпрѣки че въ закона имаме предвидени банкови гаранции, и тази година пакъ

производителитѣ не бѣха предали навреме, въ срокъ, и Земледѣлската банка трѣбваше да отсрочва.

Г. Мариновъ (з): Известно ли Ви е на Васъ, г. Лѣкарски, че на производителитѣ е броемо по 6 л. на килограмъ цвѣтъ, а тѣ сѣ писали разписки за 7 л.?

И. Лѣкарски (д. сг. Ц): Съгласенъ съмъ, че въ миналото често пѣти сѣ злоупоставяни производителитѣ, че е имало известни затруднения, въ които сѣ били поставяни тѣ. Но ще се съгласите, че тия злоупоставяния сѣ еднакво възможни и отъ страна на производители къмъ търговци, и отъ страна на търговци къмъ производители. Щомъ има недобростѣвѣстностъ — такава е допустима и за дветѣ страни — ще има и недобри отношения.

Г. Мариновъ (з): Недобростѣвѣстността отъ една страна е изключена по закона. Какъ може да бѣде недобростѣвѣстенъ производителъ по отношение фабриканта при наличността на тая законъ? Кажете!

И. Лѣкарски (д. сг. Ц): Азъ зная, че има фабриканти, които бѣха злоупоставили производителитѣ. — Но азъ съмтамъ, че алинея втора на § 11 нѣма да отнеме възможността за известни шикани, които пакъ биха били възможни между фабриканти и производители, но тя може да създаде едни условия, които ще затруднятъ продаването и закупуването на розовия цвѣтъ. Тамъ е моята мисль. Азъ съмъ за едни по-прецизни, предварително фиксирани отношения, за да не се дойде до сѣдъ, за да нѣма шикани. По закона за тютюнитѣ всички отношения се уреждатъ чрезъ договори и тамъ нѣма мѣсто за споръ, нѣма мѣсто за разрешаване възникналитѣ спорове между купувачи и продавачи да се отива непременно до сѣдъ. Това е моята мисль.

На второ мѣсто, г. г. народни представители, както казахъ, е въпросътъ за гаранциитѣ по заплащане розовия цвѣтъ. И на трето мѣсто е въпросътъ по контролата, която ще се упражнява отъ така нареченитѣ околийски комисии, които ще иматъ задължението да следятъ покупкитѣ и да следятъ за приложението на самия законъ.

Но, г. г. народни представители, вънъ отъ тия така посочени три цели въ законопроекта, които, както ви казахъ, се изясняватъ само отъ нѣколко постановления, азъ виждамъ въ тая законопроектъ нѣщо по-сѣществено, за което въ мотивитѣ му не се говори. И това като-чели, бихъ казалъ, се избѣгва да се подчертае. А то се подчертава дебело отъ съдържанието на съответнитѣ законоположения.

Въ мотивитѣ на законопроекта на едно мѣсто само се подмѣта: „При това се запазва съ § 7 свободата за производство и търговия съ розово масло“. А въ § 7 се казва: „Производството и търговията съ розово масло сѣ свободни и се извършватъ съгласно настоящия законъ“. Г. г. народни представители! Производството и търговията съ розово масло сѣ свободни, но тѣ сѣ свободни дотолкова, доколкото сѣ гарантирани съ тая фраза въ § 7. Фактически, съ редица постановления, които ще имамъ случая да посоча, се създава единъ монополъ, а не една свободна търговия и свободно производство на розово масло. Различни постановления съдържатъ толкова тежки положения за търговеца и производителя на розово масло, че тѣ му отнематъ възможността да конкурира не при равни условия, но, бихъ казалъ азъ, при приблизително равни условия съ кооперациитѣ. Отъ друга страна, подпомагането, толерирането, облагодетелствуването на последнитѣ отъ страна на закона достига до едни такива размѣри, които отричатъ правото на Парламента да ги узакони въ тия имъ видъ, въ който сѣ предвидени. Г. министре! Нито едно производство въ България не е поставено до днесъ въ такива благоприятни условия, въ каквито се поставя производството на розово масло.

Г. Мариновъ (з): Но нито едно съсловие нѣма заборчѣло съ 100 милиона лева, както това, г. Лѣкарски.

И. Лѣкарски (д. сг. Ц): То е другъ въпросъ. Но за това не е виновна държавата, ...

Г. Мариновъ (з): Виновна е, защото още навремето ѝ се обръщаше внимание да вземе мѣрки, а тя проспиваше.

И. Лѣкарски (д. сг. Ц): ... за да искате вие сега българскитѣ граждани, българскитѣ данѣкоплатци да изплащатъ глупоститѣ или грѣшкитѣ на тѣзи или онѣзи по начина, по който предвиждате това. Ако е въпросъ за за-

губа, нима не сж претърпѣли загуба и други производствени слоеве отъ българския народъ?

Г. Мариновъ (з): Вѣрно е.

И. Лѣкарски (д. сг. Ц): Нима българскитѣ овощари бѣха поставени при по-благоприятни условия, когато бѣха принудени да даватъ своитѣ сливи 1 л. килограмътъ по вина на държавата чрезъ нейното управление? Та нима тютюнопроизводителитѣ сж били поставени въ едно таква благоприятно положение, че не сж търпѣли загуби и то загуби по вина на самата държава чрезъ нейното управление? Та нима които щете други производители сж били поставени, ако не въ таква благоприятно положение, то наполовина, съ ония гаранции, които сж нуждни, за да не бждатъ ощетявани, да не бждатъ злоупоставяни? Азъ разбирамъ, когато вие създавате положения, да мислите не само за печалбата на производителитѣ, а и за ония евентуални загуби, които биха се дали по тѣхна вина или по вина на ония, които търгуватъ съ тѣхното производство. Но когато това не е по вина на държавата, да искате цѣлятъ български народъ да плаща тия глупости и грѣшки, това е много. Ето защо азъ казвамъ, че въ случая се минава границата на възможното и допустимото.

Г. г. народни представители! Действително се създава единъ монополъ на розовия цвѣтъ, на розовото масло за кооперациитѣ. За да се убедимъ въ това, достатъчно е да прегледаме § 2. Въ миналото е имало случаи, когато българскитѣ Парламентъ е правилъ известни изключения и е поставилъ при по-благоприятни условия известни слоеве отъ българския народъ или известни стопански организации, за да ги насърди. Но азъ разбирамъ, че когато се дава известно насърчение, то трѣбва да бжде дадено на единъ производителенъ слой отъ българския народъ въ неговата цѣлостъ. Когато се касае да се поощрятъ розопродуцентитѣ, ние ще трѣбва да насърчимъ всички розопродуцентитѣ, безъ огледъ на туй, дали тѣ членуватъ въ кооперации или даватъ своето производство другде. Не може да се прави таква рѣзка разграничение, каквото се прави въ § 2, където се казва, че кооперации, които изваряватъ розовия цвѣтъ на производителитѣ подъ контрола на Българската земеделска банка, се освобождаватъ отъ данѣка сгради върху построениятъ отъ тѣхъ розоварни, данѣкъ на дружествата и всѣкакви други такси, берии и берии, включително и тѣзи по настоящия законъ, а Българската земеделска банка и Общиятъ сѣюзъ на земеделскитѣ кооперации се освобождаватъ отъ износно мито, акцизъ и всички други налози, такси и берии върху розовото масло при изнасянето му въ странство. Значи, само Земеделската банка и Общиятъ сѣюзъ на земеделскитѣ кооперации ще бждатъ поставени въ туй благоприятно положение — ще бждатъ освободени отъ всички такси, берии и износни мита. Всички други производители, които ще дадатъ своя цвѣтъ на търговцитѣ, не ще могатъ да се ползватъ отъ тия облаги. Тѣ не биха имали възможностъ да продадатъ своя цвѣтъ на търговцитѣ, защото, при предвиденитѣ въ законопроекта условия, търговцитѣ не ще могатъ да купуватъ розовъ цвѣтъ. Тѣ въ никой случай не ще могатъ да конкуриратъ кооперациитѣ или Общия сѣюзъ на земеделскитѣ кооперации, защото, като се прибавятъ къмъ производствената цена на розовия цвѣтъ и всички онѣзи мита, берии и такси, а сѣщо и такси за фонда по § 8, които търговцитѣ ще трѣбва да калкулиратъ, за да получатъ цената на розовото масло, безспорно, тѣ ще получатъ една такава цена на розовото масло — независимо отъ другитѣ условия, предвидени въ следващитѣ членове на законопроекта, които ги обременяватъ съ други тежести — че тая цена въ никой случай не ще допустне каквато и да било конкуренция между Общия сѣюзъ на земеделскитѣ кооперации и българскитѣ търговци на розово масло.

Министъръ К. Муравиевъ: Търговцитѣ ли Ви казватъ това?

И. Лѣкарски (д. сг. Ц): Не тѣ ми казватъ това, г. министре. Може би сж погрѣшни мнитѣ заключения, г. министре — не претендирамъ за безпогрѣшностъ — но смѣтамъ, че не се иска голѣма компетентностъ, за да се изяснятъ известни положения. Азъ съ моя здравъ разумъ така преценявамъ. При оставянето на тия условия въ чл. 2; при даването на тия облаги на кооперациитѣ, отъ които облаги лишаватъ търговцитѣ, производителитѣ, които ще продаватъ своето розово цвѣте на търговцитѣ, нѣма да бждатъ въ благоприятно положение. Вие поставяте търговцитѣ въ положение на невъможна конкуренция. Ами

че туй е смисълътъ на кооперациитѣ: чрезъ обединяване на усилията и на срдствата да се намалятъ производственитѣ разноси; чрезъ кооперирането да може да се получи по-добра цена отъ оная, която евентуално би се получила за даденъ продуктъ, ако бжде произвежданъ тоя продуктъ отъ отдѣленъ производителъ.

И така, поставяйки кооперациитѣ въ по-благоприятно положение; давайки имъ възможностъ да могатъ да продаватъ своето розово масло на по-низки цени отъ ония, на които ще го продаватъ търговцитѣ, вие ги поставяте въ положение на една недоялна конкуренция спрямо частнитѣ търговци.

Министъръ К. Муравиевъ: Ами ако търговцитѣ фалшифициратъ розовото масло?

И. Лѣкарски (д. сг. Ц): Г. министре! Азъ мисля, че не може така антро да се приказва за фалшифициране на розово масло и че не можете да смѣтате всички български търговци и специално търговцитѣ на розово масло за мошенници и за фалшификатори на розово масло.

Министъръ К. Муравиевъ: Никой не казва това, но се подбиватъ ценитѣ.

И. Лѣкарски (д. сг. Ц): Но възможността за това не иде само отъ търговцитѣ; не е изключено тя да дойде и отъ други страни — тамъ, където има една голѣма некомпетентностъ, тамъ, където има неспособностъ, тамъ, където има непознаване на условията за пласментъ на дадено производство.

Министъръ К. Муравиевъ: На търговцитѣ остава професионалниятъ рискъ.

И. Лѣкарски (д. сг. Ц): Тукъ нѣма професионаленъ рискъ, а има рискъ на държавата. Азъ бихъ се съгласилъ, ако има професионаленъ рискъ, да бжде отъ насъ поетъ тоя рискъ за производителитѣ чрезъ кооперациитѣ; да не остане никакъвъ рискъ за самитѣ производители, членуващи въ тия кооперации, т. е. цѣлниятъ рискъ да остане за търговцитѣ, а не въ края на краищата държавата да плаща ступенитѣ грѣнци, безъ огледъ на това, кой ги е ступилъ.

Министъръ К. Муравиевъ: (Казва нѣщо)

И. Лѣкарски (д. сг. Ц): Но, за голѣмо съжаление, действителността ни сочи друго, г. министре. Миналата и по-миналата години имаме такива случаи: следъ като Земеделската банка продаде известни количества розово масло — ако се направи калкулация, ще се види — къмъ 2,500 килограма розово масло стоятъ въ избитѣ на Земеделската банка. Значи повече отъ 80 милиона лева стоятъ имобилизирани въ избитѣ на банката отъ непродадено розово масло.

Министъръ К. Муравиевъ: Не искате ли да кажете нѣщо за земеделскитѣ машини?

И. Лѣкарски (д. сг. Ц): Не за земеделскитѣ машини, а за розовото масло ми е думата.

Н. Стамболиевъ (з): Нѣщо да кажете за плуговетѣ, за редосѣялцитѣ? Или за земеделската политика на Димитъръ Христовъ?

И. Лѣкарски (д. сг. Ц): Азъ искамъ да бждемъ наясно: може да има отговорности за непродадени земеделски машини, но недейте съ диверсия за тѣзи непродадени земеделски машини да отклонявате отговорноститѣ за непродаденото розово масло, за имобилизиранитѣ срдства на Земеделската банка въ розово масло.

Н. Стамболиевъ (з): Този шокъ отъ розово масло бждемъ предъ наличността отъ земеделскитѣ машини, които Земеделската банка е принудена да продава 80% по-долу отъ коштуемата имъ цена.

И. Лѣкарски (д. сг. Ц): Фактически тая загуба се покри отъ по-голѣмото земеделско производство, отъ увеличения доходъ отъ българското земеделско производство, благодарение на доставенитѣ машини.

Н. Стамболиевъ (з): Презъ вашия режимъ, нали?

А. Буковъ (з): Вѣрвашъ ли това, което приказвашъ?

Н. Стамболиевъ (з): Всичкиятъ този земеделски инвентаръ бжде натрапенъ на кооперациитѣ, които и днесъ

сж ангажирани съ текущи сметки при Земледѣлската банка. Плуговетъ се търкалятъ предъ кооперациитѣ. Маса земледѣлски стопани сж заробени съ задължения за такъвъ земледѣлски инвентаръ, който Димитъръ Христовъ имъ натрапи чрезъ една стопанска диктатура чрезъ Земледѣлската банка.

(Председателското мѣсто заема подпредседателъ Н. Захариевъ).

И. Лѣкарски (д. сг. Ц): Може би, ако имаше условия тази стопанска диктатура да бѣде проведена въ нейната цѣлостъ, тя щѣше да даде своитѣ резултати.

Н. Стамболиевъ (з): Тя даде своитѣ резултати! Ние виждаме днесъ въ какво положение е земледѣлскиятъ стопанинъ — хлѣбнатъ въ задължения, заробенъ въ кеситѣ на Земледѣлската банка.

И. Лѣкарски (д. сг. Ц): Ако има известни грѣшки, това не значи, че съ отговорноститѣ за тоя земледѣлски инвентаръ ние ще трѣбва да оправдаваме други отговорности. Тамъ е моята мисль.

Н. Стамболиевъ (з): Това бѣше една превратна стопанска политика, която вие насаждахте 8 години. И днесъ имате куража да приказвате по такъвъ законопроектъ, който идва да урегулира една материя, която вие объркахте въ продължение на 8 години.

И. Лѣкарски (д. сг. Ц): Вие не можете да се похвалите и съ половината отъ резултатитѣ, които имаше нашата политика. До днесъ вие само се оправдавате съ миналото, защото нѣмате никакъвъ активъ въ настоящето, който да посочите.

Н. Стамболиевъ (з): Ние запълваме пропаститѣ, които зѣятъ отъ вацето 8-годишно управление. Ние запълваме трапницата, които създадохте вие по пътя на държавното управление.

Председателствуващъ Н. Захариевъ: (Звѣни)

Т. Кънчевъ (д. сг. Ц): А вие две години какво направихте? Само партизанство правите, само се боричкате помежду си.

Н. Стамболиевъ (з): Ние не се боричкаме, а вие се боричкахте 8 години, като проспяхте много моменти и въ стопанско, и въ финансово отношение. Днесъ трѣбва да перемъ вашитѣ кирливи ризи. Това докарахте вие, защото съ заемитѣ, които сключихте, крепѣхте вацето стоеие на властъ и следъ като ги изядохте, капитулирахте.

Т. Кънчевъ (д. сг. Ц): Демагогия!

Н. Стамболиевъ (з): Никаква демагогия! Вие демагогствувахте 8 години!

Т. Кънчевъ (д. сг. Ц): Тази демагогия ще ви провали! Съ демагогия не се управлява!

Н. Стамболиевъ (з): Вие демагогствувахте 8 години съ сѣдбата на българския народъ!

Председателствуващъ Н. Захариевъ: (Звѣни) Моля, тишина, г-да!

Министъръ-председателъ Н. Мушановъ: Моля, г-да! Трѣбва сериозно да се приказва по този въпросъ. Розовото масло миналата година не принадлежеше на Земледѣлската банка, а принадлежеше на кооперациитѣ, които го бѣха вавантирали тамъ. Ако то не е продадено, следователно, ще има други причини; това не зависи отъ волята на Земледѣлската банка или на кооперациитѣ. Вие знаете каква конюнктура се създаде за продажбата на розово масло въ чужбина. Защо обвинявате, че нѣкой законъ е създакъ условия, за да не може да се продаде розовото масло въ чужбина? Вие знаете, че даже и розофабрикантитѣ не можахъ да си продадатъ розовото масло въ чужбина вследствие падането на ценитѣ. Настоящиятъ законопроектъ цели да урегулира едно общо положение за розовата култура въ полза на кооперациитѣ, производителитѣ и, бихъ казалъ, на розофабрикантитѣ. Защо се нахвърляте така: „Вие, които направихте тѣзи закони, създадохте действително условия, за да не се продава розовото масло въ чужбина“?! Не бива така да се приказва.

И. Лѣкарски (д. сг. Ц): Г. министъръ-председателю! Вие не разбрахте моята мисль. Азъ казахъ, че не трѣбва да се изпуца изъ предвидъ, че въ зимницитѣ на Земледѣлската банка стоятъ повече отъ 2.000 кгр. розово масло.

Министъръ-председателъ Н. Мушановъ: Тѣ сж на кооперациитѣ.

И. Лѣкарски (д. сг. Ц): То е другъ въпросъ.

Министъръ-председателъ Н. Мушановъ: Ами като стоятъ 1.000 кгр. въ магазинитѣ на розофабрикантитѣ? Нали и за тѣхъ има причини да не могатъ да го продадатъ?

И. Лѣкарски (д. сг. Ц): Но това сж сръдства на розофабрикантитѣ, а онова сж сръдства на Земледѣлската банка и се отнема възможността тѣзи имобилизирани 80.000.000 л. да бждатъ турени въ други отрасли на стопанството.

Министъръ К. Муравиевъ: Значи, Вие сте противъ подпомагането на розопроизводителитѣ?

И. Лѣкарски (д. сг. Ц): Не. Азъ казахъ, споредъ § 13, следъ като гарантирате цената на розовия цвѣтъ на производителъ, който членува въ кооперацията, вие не го оставяте да понесе никаква загуба отъ продажбата на розовото масло.

Министъръ К. Муравиевъ: Когато производствената и продажната цени сж такива, че налагатъ да се опредѣли една ниска цена на розовия цвѣтъ, производителътъ ще се задоволи съ 4, евентуално съ 5 л. на килограмъ. Загубата той я понѣся още въ началото.

Министъръ-председателъ Н. Мушановъ: Ама другиятъ въпросъ е по-важенъ. Защо не се схванатъ въпроситѣ? Азъ разбирамъ да се прави критика по тия въпроси, но има лѣжовни работи, които се разправятъ и повече пакостятъ. Ако не се намѣсва държавата въ регулирането стойността на розовия цвѣтъ, цената на розовото масло може да падне до 15 хиляди лева килограмъ. Нима интереситѣ на българското народно стопанство изискватъ ние да допустнемъ такава цена, която да се опредѣли като цена на всичкитѣ 3 хиляди килограма розово масло, които стоятъ въ Земледѣлската банка? Отъ интереса на производството ли е, отъ стопанския интересъ на държавата ли е това? Всичко това е свързано. Защо не се обсъжда както трѣбва? Азъ разбирамъ да се прави критика на законопроекта, но това, което вие говорите, е противно на целитѣ, които гони законопроектътъ. Целитѣ на законопроекта сж други. Азъ разговаряхъ и съ розофабриканти, за да разбера кое въ този законопроектъ намиратъ за солидно, здраво и кое критикуватъ. За всички е важно да се урегулира тази търговия предъ чужбина при съгласието на Земледѣлската банка съ розофабрикантитѣ. И това е едно отъ най-солиднитѣ постановления, които има въ законопроекта. И това е една сериозна придобивка. Защото, ако ли тази година направите по-евтино производството на розовото масло съ една по-ниска цена на розовия цвѣтъ и ако ли не вземете мѣрки и въ бждеще се създаде настроение въ чужбина, че не може да се достига цена 80—100 хиляди лева за килограмъ, както бѣше досега, вие правите една пакостъ за държавата. Тази търговия бѣше монополъ за България въ смисълъ, че само ние изнасяхме розово масло, но напоследъкъ вече започватъ да се явяватъ и конкуренти. И ако ние не я урегулируме разумно, това ще бѣде въ вреда не на Петко, на Драганъ, на розофабриканти и на кооперации, а въ вреда на народното ни стопанство. И затуй този въпросъ трѣбва да се обмисли сериозно отъ гледище на народното стопанство, а не само да се закачае тукъ. (Ръкоплѣскания отъ мнозинството)

И. Лѣкарски (д. сг. Ц): Азъ се съгласявамъ съ вашата мисль, че законопроектътъ трѣбва сериозно да се обсъди, защото имаме конкуренцията и на Анадола, и на Франция. Нѣщо повече. насаждането на розовата култура отъ страна на Франция въ нейнитѣ колонии създава една бждеща конкуренция на нашето розопроизводство.

К. Кирковъ (д): И при все това тази година тя дава 50% повече за килограмъ цвѣтъ, тя повишава цената.

И. Лѣкарски (д. сг. Ц): Миналата година даваше къмъ 5-50 л.

К. Кирковъ (д): Въмсто 1 франкъ — 1-50 франка.

И. Лѣкарски (д. сг. Ц): И може би съ тия прѣкомѣрно високи цени ние създадохме условия нашето производство да има високи цени, да не може да конкурира, да не

може да намъри пласментъ. Защото търсители на розово масло въ прејскурантитъ намиратъ цени 1.000 френски франка за килограмъ розово масло, когато производственитъ разноси у насъ на килограмъ розово масло сѣ много по-голъми. Ето защо нашето розово масло не може да намъри пласментъ и затуй се усложни кризата.

Г. Мариновъ (з): Извинявайте, ама Вие приказвате на аба, на изустъ. Откъде имате тия сведения? Кои сѣ тия прејскуранти, въ които намирате такива цени? Ако е въпросъ да приказвате единъ часъ, ще Ви слушаме, но недейте говори глупости.

И. Лъкарски (д. сг. Ц): Доколку сведенията, които имамъ предъ себе си, не сѣ точни, то е другъ въпросъ, но то не значи, че трѣбва да се приеме онова, което Вие казвате.

Н. Стамболиевъ (з): Той (Сочи И. Лъкарски) разбиралъ отъ овошарство, а този (Сочи Г. Мариновъ) не разбира!

И. Лъкарски (д. сг. Ц): Азъ казахъ, че не е необходимо непременно човѣкъ да бѣде специалистъ, за да може да приказва по законопроектъ и специално по тия постановления, които засегнахъ. Не е необходимо човѣкъ да има такава специалностъ, за каквато вие говорите, за да може да направи една критика разумна, обективна и, преди всичко, добросъвестна.

К. Кирковъ (д): Не я правите.

И. Лъкарски (д. сг. Ц): Критиката може да бѣде погрѣшна въ основата си, но вие не може да отречете, че тя добросъвестно се прави, въз основа на ония данни, сѣ които се разполага и които за мене все пакъ изразяватъ истината. Азъ бихъ желалъ да бѣда опровергнатъ въ това, което казахъ досега, но така топтанджиски да се нахвърляме и обвиняваме, нѣщо повече, да се обиждаме сѣ изрази, които се казаша преди малко, не бива.

Г. г. народни представители! Азъ смѣтамъ, че и постановлението на § 14 е доста ограничително. То създава условия сѣщо така за извесенъ произволъ. Нима ако единъ търговецъ, единъ розофабрикантъ нѣма възможността да закупи, не по негова вина, достатъчно розовъ цвѣтъ, поне за половината капацитетъ на неговата фабрика, ще трѣбва насилствено, както повелява § 14 отъ законопроектъ, да му отнемете фабриката? Мене ми се струва, че това граничи до произволъ.

Министъръ-председателъ Н. Мушановъ: Всѣки търговецъ е съгласенъ съ тая работа, ако му платите, вмѣсто 30 ст., 50 ст. Г. Орозовъ! Така ли е?

И. Лъкарски (д. сг. Ц): То е другъ въпросъ.

Министъръ-председателъ Н. Мушановъ: Какъ другъ?

И. Лъкарски (д. сг. Ц): Ако вие може да му гарантирате, като вземете неговата фабрика и я дадете да се експлоатира отъ съответната кооперация, че ще му платите толкова, че да може да покрие своитъ разноси за вложения капиталъ и инвентаръ, безспорно, отъ гледище на своя интересъ търговецътъ не би ималъ нищо противъ. Но то е другъ въпросъ. Напразно смѣтате, че сѣ възраженията, които ми правите, унищожавате аргументитъ, които азъ наведохъ за това, че § 14 дава възможностъ за извесенъ произволъ и за поставянето въ известно принудително, ограничително положение търговеца, собственикътъ на фабриката.

Г. г. народни представители! § 18 разрешава на Българската земледѣлска банка да откупи отъ кооперативнитъ организации извареното отъ тѣхъ розово масло презъ 1929/1930 и 1931 г. по доброволно съгласие на цени, одобрявани отъ Министерския съветъ. Азъ смѣтамъ, че това постановление не трѣбва да остане така ограничително. По сведенията, сѣ които разполагамъ, по писмата, които притежавамъ отъ дребни розопроизводители, освенъ маслото, изостанало отъ минали години, което се намира въ известни кооперативни сдружения, има масло изостанало отъ тѣзи години и въ дребнитъ розопроизводители; масло, което имъ коштува, както бѣше по-миналата 1929/1930 г., при 22 л. цена на розовия цвѣтъ, къмъ 90.000—100.000 л. килограмътъ. Вие сега оставяте тѣзи дребни розопроизводители на произвола на сѣдбата, вие ги поставяте въ невъзможностъ да продадатъ своето розово масло, да го дадатъ на търговцитъ. И тукъ именно се открива възможността за известна спекула: купили

търговцитъ розовото масло отъ дребнитъ розопроизводители на ниска цена, тѣ биха могли да конкуриратъ утре Земледѣлската банка на външния пазаръ, предлагайки розовото масло на по-ниска цена, отколкото би могла да го предложи Земледѣлската банка.

К. Кирковъ (д): Тѣ сѣ малко.

И. Лъкарски (д. сг. Ц): По сведенията, които ми се дадоха, това масло, изостанало у дребнитъ розопроизводители, е къмъ 250 кгр.

К. Кирковъ (д): По-малко е.

И. Лъкарски (д. сг. Ц): Може да е по-малко, но такова е количеството му, споредъ сведенията, които имамъ азъ.

Министъръ К. Муравиевъ: Не може да имаме гаранция.

И. Лъкарски (д. сг. Ц): Г. министре! То е отдѣленъ въпросъ. Азъ съмъ съгласенъ, че ще трѣбва да има гаранция, че това масло не е взето отъ търговцитъ и тогава, вмѣсто да защитимъ и обезщетимъ дребния розопроизводителъ, като му дадемъ възможностъ да получи единъ плусъ, ако Земледѣлската банка откупи неговото масло, косвено да облагодетелствуваме отдѣлни търговци. Съгласенъ съмъ, че тукъ гаранцитъ трѣбва да бѣдатъ налице. Но то е отдѣленъ въпросъ. Вие можете по административенъ редъ или чрезъ една наредба въ законопроектъ да създадете тази гаранция, за да не бѣде измамена Земледѣлската банка при откупването на това масло отъ дребнитъ розопроизводители и да не бѣдатъ облагодетелствувани тѣзи търговци, които госрѣдствомъ подставени лица биха продали своето розово масло. Но моятъ въпросъ азъ поставямъ принципиално: когато вие ще откупвате производството на кооперативнитъ сдружения отъ минали години, поставяте ли сѣщитъ начала и другитъ розопроизводители, които тогава може би не сѣ били членове на тия кооперации и които така сѣщо сѣ розопроизводители, така сѣщо сѣ български граждани. Нѣма защо вие да ги поставяте въ положение тѣ да губятъ отъ своето производство и, освенъ загубата, която понесатъ и данѣцитъ, които ще платятъ, да платятъ отъ друга страна загубата и на свѣтитъ съграждани и съселани розопроизводители само затова, защото не сѣ били членове въ кооперациитъ.

К. Кирковъ (д): Че преди малко Вие говорихте, че Земледѣлската банка закупувала много масло, а сега искате да и стоварите и маслата, които не сѣ вантирани!

И. Лъкарски (д. сг. Ц): Азъ говоря при положението на § 18, ако вие го оставите. А това положение е Земледѣлската банка да откупи отъ кооперациитъ всичкото масло отъ предшествувашитъ години — 1929, 1930 и 1931. Нѣма защо да разграничавате българскитъ розопроизводители на такива, които сѣ си дали маслото въ кооперациитъ, и на тѣхъ да осигурявате откупването на маслото и да намалите тѣхната загуба, и на такива, които не сѣ имали предвидливостъ въ миналото да дадатъ своето производство въ кооперациитъ и които вие сега оставяте на произвола на сѣдбата. Това разграничение на българскитъ розопроизводители е несправедливо.

Г. Мариновъ (з): Г. Лъкарски! Ще позволите ли единъ въпросъ?

И. Лъкарски (д. сг. Ц): Моля.

Г. Мариновъ (з): Г. Лъкарски повдига въпроса за маслата, вантирани при Земледѣлската банка, и за ония масла, които сѣ у розопроизводителитъ, които сами сѣ си варили маслото, за тѣ нареченитъ селски или градски масла. Вантиранитъ розови масла въ Земледѣлската банка вие знаете какъ сѣ изварявани. Тѣ сѣ изварявани подъ контрола на Земледѣлската банка и тя знае, че тия масла сѣ чисти, когато за другитъ масла има съмнение. Въ туй отношение вие знете аферата съ Пловдивския клонъ на Народната банка отъ 1905—1906 г. Занесоха конкуми съ розово масло, а въ сѣщностъ само два прѣста отгоре било розово масло, а отдолу било вода и тереше. И Народната банка загуби извънредно много. Всѣки може да донесе масло въ Земледѣлската банка, но какъ ще увѣри, че маслото е чисто? Въпросътъ е, значи, за чисто или за нечисто масло.

И. Лъкарски (д. сг. Ц): Въпросътъ е и за контрола.

Г. Мариновъ (з): Не може да се констатира това положение. Това ще ви го кажат най-добре фабрикантите.

И. Лъкарски (д. сг. Ц): Параграфът не говори за врантирани розови масла или за останалите неварантирани; той говори за всички ония масла, които има въ кооперативните сдружения. Ако се говореше за врантирани масла, то е друг въпрос. Става въпрос за свободното масло, което се намира въ кооперативните сдружения от минали години, да бъде откупено от Земледелската банка, като ония количества, които има у производителите, които не сж имали предвидливостта да ги дадат у кооперациите, вие ги оставяте на произвола на съдбата. Тия производители сж нищо не сж гарантирани, да могат и тѣ да продадат своето масло наравно съ своите събратя, които сж били кооперирани през минали години. Тамъ е въпросът — за едно разграничение на българските данъкоплатци и производители, неоправдано и неоснователно както от гледна точка на закона, така и от гледна точка интересите на българското стопанство.

Г. г. народни представители! Азъ искамъ да направя още една бележка въ връзка съ постановлението, което е прокарано въ § 19 — ограничението да не се продава реколтата отъ 1933 г., докато не се продаде реколтата отъ 1932 г. А г. Говедаровъ правеше предложение — докато не се продадат всички реколти отъ миналите години. Азъ разбирамъ смисъла на това положение. То е да се избѣгне евентуално една конкуренция; да не се наводнява пазарътъ съ повече производство, отколкото има търсене, за да не се подбива цената на производството отъ минали години.

Но, г. г. народни представители, смѣтате ли вие, че сж една наредба, като тая въ § 19 отъ законопроекта, вие ще урегулируйте цените на розовото масло на външния пазаръ? Представете си следното положение: ако условията на 1933—1934 г. диктуватъ, налагатъ, позволяватъ, продажбата на реколтата отъ 1933 г., а не на реколтата отъ 1932 г., защо ще трѣбва да постановяваме това ограничение? Това може да бъде поради много съображения. Може би, поради качеството на реколтата има, да кажемъ, търсене именно на реколтата отъ 1933 г.

Г. Мариновъ (з): Г. Лъкарски! Това не сж кюстендилски сливи, та ги раздѣляте на качества. Розовото масло отъ всички реколти е едно качество.

И. Лъкарски (д. сг. Ц): Това възражение, което ми правите вие, е много дребнаво и несериозно.

Г. Мариновъ (з): Розовото масло е само отъ едно качество; то може да бъде само чисто или нечисто.

И. Лъкарски (д. сг. Ц): Самъ вие признавате, че трѣбва да се иска гаранция да бъде чисто розовото масло. Вие преди малко заказахте, че имаме производство отъ минали години, което не дава гаранция, че е чисто. Значи, има различни масла. Отъ друга страна тая критика, която се правеше миналата и по-миналата година на западния пазаръ отъ представителите на Общия съюзъ на кооперациите, че само маслото отъ кооперациите е чисто, че само то е гарантирано отъ държавата, че всичкото друго масло не е чисто, подби изобщо реномето на българското розово масло.

Г. Мариновъ (з): Гееко Митовъ изкара, че въ Франция го фалшифициратъ.

И. Лъкарски (д. сг. Ц): Не бива така да си играемъ. Защото ако гледаме егоистично да насърчимъ производството на розово масло или да осигуримъ продажбата само на розовото масло отъ едни институти, а да злопоставимъ производството на розово масло отъ други институти, отъ други срѣди, каквито сж търговците, бждете сигурни, че ние изобщо злопоставяме цялото българско розопродукство.

К. Кирковъ (д): Падането на цените се дължи, споредъ Васъ, може би на тая критика!

И. Лъкарски (д. сг. Ц): Да, и на тая и на много други критики. Една отъ причините за това, ако щете, е и нежеланата конкуренция.

К. Кирковъ (д): Далечъ сте отъ разбиранията на причините.

Т. Тонковъ (з): Кюстендилъ е далечъ отъ Розовата долина!

И. Лъкарски (д. сг. Ц): Г. г. народни представители! Ние, нашата парламентарна група ще гласува по начало за законопроекта, . . .

Г. Мариновъ (з): Така кажи.

И. Лъкарски (д. сг. Ц): . . . защото не можемъ да не държимъ смѣтка за интересите и нуждите на българския производител. Но ние не можемъ да се съгласимъ съ едно безогледно законодателство, нѣкои постановления на което и лошите последствия отъ него имамъ случай да посоча предъ васъ, ако то остане въ тая форма.

Т. Тонковъ (з): За жалостъ, никой отъ вашата група нѣма да гласува!

И. Лъкарски (д. сг. Ц): Да не се забравя, че съ неомислени и нецелесъобразни закони могатъ да се нанесатъ много големи щети на българското народно стопанство, и, вмѣсто да изпишемъ вежди, както казва народната поговорка, да извадимъ очи. Трѣбва да внимаваме, да не би съ тѣзи постановления, ако бждатъ прокарани въ тая форма, както сж предвидени въ законопроекта, евентуално съ тѣзи лоши последствия, както азъ, по моего разбиране и по моята преценка, ги характеризирахъ, да се постигнатъ тѣкмо обратни резултати — да се нанесе голѣмъ ударъ на българското розопродукство и изобщо на розовата култура у насъ. Както казахъ и отдеве, не трѣбва да се забравя, че въ тая областъ ние имаме вече конкуренцията на Анадола и Франция и затова трѣбва да бждемъ много внимателни.

Съ надежда, че законопроекта ще претърпи целесъобразни измѣнения, които не само да поставятъ на подобри начала и да гарантиратъ розопродукството, но и да не създаватъ ограничения на някои розопродукти, които работятъ въ този бранш и сж се нагърбили съ пласирането на това българско производство, азъ заявявамъ, че нашата парламентарна група ще гласува по начало за законопроекта. (Ръкоплъскания отъ говористите — крило Цанковъ)

Председателствуващъ Н. Захариевъ: Има думата г. министър-председателя.

Министър-председателъ Н. Мушановъ: Моля да се продължи заседанието, докато се гласува законопроекта на първо четене.

Т. Кънчевъ (д. сг. Ц): Нѣма кворумъ.

Министър-председателъ Н. Мушановъ: За работа винаги има кворумъ. За бездѣлие нѣма кворумъ. Това е моятъ принципъ.

Т. Кънчевъ (д. сг. Ц): Какъ ще гласувате да се продължи заседанието, като нѣма кворумъ?

Председателствуващъ Н. Захариевъ: Които приематъ предложението на г. министър-председателя, да се продължи заседанието, докато се гласува законопроекта на първо четене, моля, да вдигнатъ ръка. Мнозинство, Събранието приема.

Има думата народниятъ представителъ г. Кирко Кирковъ.

К. Кирковъ (д): (Отъ трибуната) Г. г. народни представители! Сега, въ навечерието на розовата кампания, ние се занимаваме пакъ съ законопроекта за урегулиране розопродукството. Миналата година правителството внесе законопроекта за урегулиране цената на розовия цѣтъ, въ смѣтност за урегулиране въобще розопродукството и търговията съ розово масло. Тая година съ предлагания ни сега законопроекта правителството цели да допълни и да потвърди още повече законоположенията, които бѣха създадени миналата година. Съ тоя законопроектъ, който по принципъ намѣри одобрението на ораторите, които вече говориха отъ тая трибуна и които принадлежатъ къмъ опозицията, правителството има случай още единъ път да се покаже съ своя активъ, още единъ път да регистрира и да потвърди политиката, която миналата година то иногурира въ стопанския животъ на страната — политика на подпомагане слабите стопански съсловия, политика на намѣсване на държавата въ стопанските правоотношения, където по-силниятъ има възможностъ да използва, да изкористи създадената стопанска конюнктура.

За да не повтарямъ онова, което много често е казвано, което и миналата година азъ казахъ предъ васъ, искамъ само съ две думи да се спра на едно положение, което

существоваше до миналата година и което даде основание на правителството да се намеси с миналогодишния закон, както и с настоящия законопроект, в областта на розопроизводството.

Г. г. народни представители! До миналата година в предвечерното на всяка розова кампания търговците, които купуват розовото цвѣте, се явяваха предъ розо-производителитѣ съ предложение да купятъ цвѣта при условие да го заплатятъ не по предварително опредѣлена цена, а по цена, която ще бѣде опредѣлена впоследствие. Годиши наредъ розовото цвѣте е купувано все при това условие — на цена, която се опредѣля впоследствие в известенъ пунктъ и която, по взаимно съгласие между производители и търговци, се разпростираше върху всички договори, сключени предварително все при това условие. И поради особеното естество на розовото цвѣте, което не трѣпи да бѣде складирано, не може да престои и 24 часа, а трѣба да се хвърли въ казана за изваряване същия денъ, когато е брано, розопроизводителитѣ всѣкога сѣ намирали при положението или да се съгласятъ да продадатъ производството си при това условие — на цена, която ще се опредѣли впоследствие — или да го видятъ развалено. Това отъ една страна. Отъ друга страна, безпримѣрното надпреварване между търговцитѣ да даватъ по-високи цени за розовото цвѣте, безъ огледъ на гаранцията, която тѣ представляватъ за изплащането му, безъ огледъ на сигурността дали ще го платятъ, доведе до-тамъ, че розопроизводителитѣ, подмамвани отъ високитѣ цени, даваха цвѣтето си на тѣзи или онѣзи търговци, безъ да бждатъ сигурни, че ще имъ бѣде изплатено. И се дойде до тамъ, щото въ разстояние на 2—3 години розо-фабрикантитѣ да останатъ задължени къмъ населението съ една сума отъ около 60—70 и повече милиона лева. Това бѣше едно нещастие за цѣлия онзи край на Розовата област. Този фактъ наложи на правителството да помисли за срѣдствата, съ които да се гарантиратъ интереситѣ на розопроизводителитѣ, защото нѣмаше абсолютно никаква гаранция, че онова цвѣте, което се купува отъ розофабрикантитѣ, ще бѣде заплатено отъ тѣхъ. И съ закона отъ миналата година, г. г. народни представители, се създаде абсолютна сигурност за розопроизводителитѣ, че ще имъ бѣде изплащанъ розовиятъ цвѣтъ, като се задължиха розофабрикантитѣ, преди да настѣпи розовата кампания, да се отнасятъ до Земледѣлската банка и да ѝ представятъ гаранция за изплащане количествата розовъ цвѣтъ, които смѣтатъ да закупятъ, съ единъ допустимъ толерансъ. Съ това постановление въ закона розо-производителитѣ можеха да бждатъ вече и сѣ напълно спокойни, че цвѣтето, което ще даватъ въ фабриката за розово масло, ще имъ бѣде изплащано. И това, което стана миналата година, действително е едно доказателство, че политиката на правителството, прокарана въ този законъ, намѣри одобрение, както въ редоветъ на розопроизводителитѣ, така и въ редоветъ на розофабрикантитѣ; всички приеха тая гаранция и розофабрикантитѣ купуваха розовъ цвѣтъ и вариа розово масло.

Освенъ това, миналогодишниятъ законъ имаше и тази добра страна, че постановяваше цената на розовия цвѣтъ да се декларира предварително, а не да се опредѣля впоследствие и да бѣде неизвестна на розопроизводителите презъ време на самия розоберъ. Днешниятъ законопроектъ, г. г. народни представители, като възприема тази добра страна на миналогодишния законъ, именно предварително да се опредѣля цената на розовия цвѣтъ по начинъ, който да държи смѣтка както за пазара, така също и за интереситѣ на розопроизводителитѣ, постановява въ отличие отъ него, че цената ще се опредѣля не съ самия законъ, а отъ една особена комисиия. Въ това отношение трѣбва да се признае, че законопроектътъ напълно отговаря на действителността. По-добре е да се остави не на народното представителство; а на една комисиия, каквато се предвижда въ § 9 отъ законопроекта, отъ хора компетентни, избрани отъ различнитѣ стопански институти, както и отъ представители на розофабрикантитѣ и розопроизводителитѣ, която да намѣри най-подходящата цена. И понеже надъ тая комисиия има една по-горна инстанция, именно Министерскиятъ съветъ, който ще трѣбва да одобри или не тая цена, ние трѣбва да бждемъ напълно сигурни, че при опредѣляне тая цена ще бждатъ взети въ съображение не само интереситѣ на розопроизводители и розофабриканти, но и интереситѣ на нашето национално производство въобще, и затова азъ смѣтамъ, че по този въпросъ не би трѣбвало да има никакво разногласие между народното представителство.

Минавамъ сега къмъ въпроса за гаранцията за стойността на розовия цвѣтъ, който розофабрикантитѣ искатъ да купятъ. Въ настоящия законопроектъ този въпросъ е малко повече специфициранъ, отколкото бѣше въ ми-

налогодишния законъ. Сега се казва, че розофабрикантитѣ сѣ длъжни да представятъ на Земледѣлската банка такава гаранция отъ одобрена първокласна банка. Чухме възраженията, които се направиха туку отъ нѣкои преждеговоривши, че съ това постановление щѣли да се затруднятъ твърде много търговцитѣ-розофабриканти. Въ това отношение трѣбва да се признае известна правота на направенитѣ бележки. Може би, отъ гледна точка интереситѣ на розофабрикантитѣ, въпросътъ за гаранцията да можеше да остане така, както е уреденъ съ закона отъ миналата година. Защото въ случая кое е същественото за розопроизводителите? Същественото е да бѣде той абсолютно сигуренъ, че ще получи отъ розофабриканта стойността на даденото цвѣте. При какво условие може да съществува тая сигурностъ? При условие, че той, розо-производителитѣ, ще има една банкова гаранция. Коя гаранция за розопроизводителите е най-сигурната? Безъ всѣко съмнение — тази на Земледѣлската банка. Сега иде въпросътъ: по какъвъ начинъ пъкъ Земледѣлската банка ще се гарантира за оная гаранция, която тя поема за розофабриканта предъ розопроизводителитѣ? Азъ смѣтамъ, че, може би, щѣше да бѣде по-добре да се каже, че Земледѣлската банка дава гаранцията, а пъкъ тя, като банковъ институтъ, знае и нейно право е да си опредѣли каква гаранция ще иска отъ онзи, който до-хожда да иска отъ нея гаранция.

Г. Говедаровъ (д. сг): Привилегия на банката върху маслото.

К. Кирковъ (д): Самата банка, следователно, която раз-дава кредити, която дава гаранции, е достатъчно компетентна, достатъчно предпазлива, достатъчно авторитетна, за да може сама за себе си да реши на кого може да даде гаранция и на кого не може да даде. Та азъ смѣтамъ, че въ това отношение, ако се предостави на Земледѣлската банка най-широка свобода на преценка кредитоспособността на лицето, което прибѣгва къмъ нея да иска гаранция, ще се отстранятъ и критикитѣ, които се направиха въ това отношение на законопроекта.

Г. г. народни представители! Едно нововъведение на законопроекта, което също предизвиква известни критики отъ страна на преждеговорившитѣ оратори, това е учредяването на фонда за подобрене на розопроизводството. Азъ съ удоволствие констатирамъ, че нѣкои отъ ораторитѣ отъ опозицията одобриха това нововъведение. И то не може да не бѣде посрещнато най-симпатично. Защото ако такъвъ фондъ бѣше образуванъ не сега, а преди 10—15 години, щѣше въ ония времена на хубави цени на розовия цвѣтъ да се набере въ него една голѣма сума, и ние нѣмаше да гледаме розопроизводителитѣ миналата година и тази година да се гърчатъ подъ тежестта на мизерията, а щѣхме да имаме възможностъ съ срѣдствата на тоя фондъ да ги подпомогнемъ много по-ефективно. Разбира се, както миналата година, така и тази държавата ги подпомогна, но ако съществуваше отъ по-рано този фондъ, тѣ щѣха да бждатъ подпомогнати по-щедро. Какви възражения се правятъ по този въпросъ? Казва се, че се налага да внесатъ въ полза на фонда само на фабрикантитѣ. Това е вѣрно. Защото кооперациитѣ пъкъ ще внасятъ въ фонда всичката си печалба. Азъ смѣтамъ, обаче, че би могла да се направи една поправка по отношение вноската на кооперациитѣ въ фонда. Идеята се даде отъ колегата Говедаровъ, но азъ и моятъ колега Георги Мариновъ също я имаме въ мисълта си. Като поддържамъ идеята за образуването на този фондъ, азъ бихъ молилъ г. министра на земледѣлнето да се съгласи, щото една частъ отъ евентуално реализиранитѣ отъ продажбата на розовото масло на кооперациитѣ печалби да бѣде върната на розопроизводителитѣ, а не цѣлата печалба да отива въ фонда; напр., половината да отива въ фонда, а другата половина да се връща на розопроизводителитѣ. Само по такъвъ начинъ розопроизводителитѣ ще могатъ да бждатъ възнаградени и ще бждатъ насърчени да се коопериратъ.

Т. Кънчевъ (д. сг. II): Блажени вѣрующи! Щомъ да-кате печалби, хубаво е!

К. Кирковъ (д): Всѣки трѣбва да вѣрва и да работи съ надежда за печалби; а какво въ сѣщностъ ще дойде, то е другъ въпросъ. Всѣки работи, за да има печалба.

Та азъ смѣтамъ, че не може да се направи онай критика, за която преди малко споменахъ, че се прави отъ страна на нѣкои оратори — че само розофабрикантитѣ сѣ, които щѣли да правятъ вноски въ тоя фондъ. Отъ обстоителството, че въ законопроекта се предвижда, какво кооперациитѣ ще внасятъ въ фонда печалбитѣ си,

могато, разбира се, ще има такива, следва от само себе си, че и тѣ коопериратъ въ тоя фондъ.

Минавамъ по-нататъкъ на другитѣ въпроси, които законопроектътъ урежда.

Едно особено нововъведение, което прави настоящиятъ законопроектъ, г. г. народни представители, е решителната стѣпка да се ликвидира съ онова розово масло на кооперациитѣ, което е изварено презъ предшествуващитѣ години и по-голѣмата частъ отъ което, почти изключително, е варирано при Българската земледѣлска банка. Това масло на кооперациитѣ — кооперации, кредитирани винаги отъ Българската земледѣлска банка — е било варирано у нея по различни цени, но при едно положение, когато розовиятъ цѣтъ се продаваше отъ 12—18—20 л. килограмътъ. И естествено е, че срещу това цѣвѣ кооперациитѣ сѣ влѣзли по това време въ задължение къмъ Земледѣлската банка чрезъ сключване заемъ върху база 8—10—12—13 л. за килограмъ розовъ цѣвъ. Следователно, ако по онова време розопроеизводителитѣ сѣ правили такива голѣми заеми, очаквайки, че отъ следващитѣ реколти, при сѣщата цена, тѣ ще могатъ да се наплатятъ, можете да си представите какво е тѣхното положение спрямо Земледѣлската банка днесъ, следъ 2—3—4 години, и какви сѣ лихвитѣ, които отъ години на година се увеличаватъ. Тѣ не могатъ по никой начинъ да уредятъ тия свои задължения, да ликвидиратъ съ тѣхъ. А да се оставятъ тия розопроеизводители, длѣжници къмъ Земледѣлската банка, въ това положение, е абсолютно безцелно. Защото нѣма да бѣде далеченъ денътъ, когато Земледѣлската банка, виждайки се принудена да продаде като търговски залогъ варираното розово масло, може би нѣма да получи за него толкова, колкото ще бѣде необходимо, за да се покриятъ задълженията на тия розопроеизводители, и тѣ, следъ като загубятъ маслото си, ще бѣдатъ още открити къмъ банката.

Т. Кънчевъ (д. сг. Ц): Това не може да стане.

К. Кирковъ (д): Тая система на отлагане и на олихвяване задължението по никой начинъ не може да бѣде възприета като една разумна система.

Ето защо азъ сѣтамъ, че народното представителство не може да не поздравява днешното правителство за това негово решение, чрезъ настоящия законопроектъ да развърже рѣцетъ на Земледѣлската банка, да ѝ даде свободата, азъ бихъ рекълъ даже да я задължи, да ликвидира съ розовото масло отъ 1932, 1931 и 1930 г., което почти цѣлото е у нея.

Т. Кънчевъ (д. сг. Ц): Е, какъ?

К. Кирковъ (д): Volens-nolens трѣбва да се прибѣгне къмъ тая ликвидация, защото колкото по-късно стане тя, толкова по-лошо ще бѣде положението и на самата Земледѣлска банка. И какво ще направи тя, ако утре, следъ продажбата на маслото, се види въ положението да има къмъ себе си задължени хора, които никогашъ не могатъ да ѝ се наплатятъ? Тя ще има само открити партиди въ книгитѣ си, по които Иванъ, Стоянъ, Драганъ, съ стотини земледѣлски семейства отъ розопроеизводителнитѣ райони ще бѣдатъ задължени къмъ нея, безъ да има вѣроятност и надежда нѣкой пътъ да събере вземанията си.

Т. Кънчевъ (д. сг. Ц): Какъ може да стане тая ликвидация, г. Кирковъ, ако нѣма пазаръ?

Н. Алексиевъ (з): Банката ще поеме маслото.

К. Кирковъ (д): Земледѣлската банка има въ себе си варирано това масло по ценитѣ на розовия цѣвъ за миналата година — 7 л. килограмътъ. Тя ще има възможностъ, чрезъ прѣки преговори съ кооперациитѣ, да вземе това масло, срещу отпущанитѣ кредити при варирането му, по цени доброволно уговорени и одобрени отъ Министерския съветъ.

Т. Кънчевъ (д. сг. Ц): После?

К. Кирковъ (д): Естествено е, че държавата е, която, съгласно § 13, въ края на краищата ще дойде насреща, тъй както направи и съ зърненитѣ храни, както направи и въ други аналогични случаи.

Г. Петровъ (нац. л): Тѣй както, обаче, Финансовиятъ комитетъ не дава да се прави.

К. Кирковъ (д): Тѣй ще се ликвидира съ това положение, което повече не може да се търпи.

Т. Кънчевъ (д. сг. Ц): Значи, Земледѣлската банка да понесе загубитѣ.

К. Кирковъ (д): Нѣма да ѝ понесе Земледѣлската банка, а ще ѝ понесе фондътъ и, евентуално, държавата.

И така, г. г. народни представители, съ настоящиятъ законопроектъ държавата още единъ пътъ дохожда насреща на въпиощата нужда, на крещящата нужда да бѣдатъ подпомогнати розопроеизводителнитѣ райони, където хората нѣматъ абсолютно никакво друго срдѣство за препитание, за прехрана. Тая бедна земя тамъ не ражда добро жито. Тамъ не може да се добива нищо друго, освенъ розата. Тамъ земледѣлцитѣ не могатъ да се изхранятъ съ собствено жито, освенъ, може би, само за месецъ, два или три. Още презъ зимата, прѣди Коледа, тѣ сѣ принудени да отиватъ на пазаръ да си купуватъ храни. И ако розопроеизводството не бѣше регламентирано така, както миналата година правителството го регламентира, ние щѣхме, сигурно, да бѣдемъ свидетели на печални картини на мизерията.

Другъ единъ въпросъ, който сѣщо се повдига, въпросъ за сроковетѣ, прѣвидени въ тоя законопроектъ, за изплащане цѣветѣ отъ страна на розофабрикантитѣ. Въ законопроекта сѣ прѣвидени два срока. Въ първия срокъ, именно до свършването на розовата кампания, тѣ сѣ длѣжни да платятъ минимумъ половината отъ длѣжната сума, а остатъка въ втория срокъ — до края на годината, 31 декемврий. И въ миналогодишния законъ бѣха прѣвидени тия срокове. Ако, обаче, въ това отношение парламентарната комисиия би могла да направи едно облекчение, въ смисълъ да се даде една по-голѣма разсрочка, за каквато пледиратъ розофабрикантитѣ, отъ това много нѣма да се загуби. Може би г. министърътъ на земледѣлието ще се съгласи въ комисията да се направи едно малко разсрочване, за да се даде възможностъ на розофабрикантитѣ да могатъ съ по-голѣма сигурностъ и съ по-голѣмо спокойствие да посрещнатъ изплащането особено на първия падежъ.

Въ свързка съ тия плащания се повдигна въпросъ отъ народния представителъ г. Георги Говедаровъ за автоматично освобождаване на представената гаранция. Та това се разбира отъ само себе си. И азъ сѣтамъ, че може въ законопроекта да се вмѣсти на съответното мѣсто една фраза, която да изключва всѣкакво недоразумение, всѣкакво съмнение, че така именно трѣба да се разбира. Нѣма смисълъ представената гаранция да стои цѣлѣжнуна до пълното изплащане на задълженията; тя трѣба постепенно, съ течение на времето, при последователнитѣ изплащания на задълженията, да се намалява въ съответния размѣръ.

Най-после идемъ до въпроса за санкциитѣ. Санкциитѣ не би трѣбвало да възбуждатъ критикитѣ на народнитѣ представители по никакъвъ начинъ. Миналата година се прѣвидиха въ закона санкции, но не се дойде до тѣхното приложение, колкото и строги да бѣха. Миналата година, макаръ законътъ да се създаде едва въ последния моментъ, когато розовата кампания бѣше започнала и въ южнитѣ краища на този районъ, където розата цѣвѣ порано, розоваренето бѣше започнало отъ нѣколко дни, розофабрикантитѣ се подчиниха на тоя законъ. Тѣ ще се подчинятъ още повече сега, следъ едногодишна практика, на новитѣ положения на законопроекта, за да може и тая година да се върви по-спокойно въ пътя на урегулирането и регламентирането на отношенията между розофабрикантитѣ и розопроеизводителитѣ.

При това положение азъ сѣтамъ, че народното представителство ще гласува, както заяви и прѣждоговориянитѣ ораторъ, по принципъ законопроекта, а въ комисията ще бѣдатъ направени възможнитѣ малки измѣнения, за които стана дума.

Завършвамъ съ една бележка относително запазването на онова постановление въ законитѣ за градскитѣ и селскитѣ общини, споредъ което на общинитѣ, въ чийто районъ има розоварници, се дава право да събиратъ по 10 ст. на всѣки килограмъ изваренъ цѣвъ. Азъ настоявамъ г. министърътъ на земледѣлието да не се съгласи по никой начинъ да се премахне съ този законопроектъ тая такса, която ще даде на всички общини отъ онзи край единъ приходъ отъ около 600—700, а може би и 800 хиляди лева.

Въ законопроекта се прѣдвижда като насърчение за кооперациитѣ, които изваряватъ розовъ цѣвъ, да бѣдатъ освободени отъ данъци и отъ всѣкакви налози, такси и берии. Естествено, отъ това трѣбва да се подразбира, че кооперациитѣ ще бѣдатъ освободени и отъ тази общинска берия. Азъ настоявамъ, обаче, най-енергично тая берия — 10 ст. на килограмъ цѣвъ — да бѣде събирана

не само от розофабрикантите, но и от кооперациите, които ще варят розов цвят, защото, колкото имат интерес и основание розопроизводителите да искат от държавата да бъдат подпомогнати, толкова повече имат основание и общините от тая област да искат да бъдат подпомогнати. Тия общини, в които има розоварници, не са много — тѣ са може би 30—40 и тая общинска берия ще даде годишен доход на община от 50 до 100 хиляди лева. Азъ съмтамъ, че въ комисията ще се постигне съгласие за изменение законопроекта въ този пункт. (Ражкоплѣскания отъ мнозинството)

Председателствуващ Н. Захариевъ: Има думата на родниятъ представител г. Иванъ Куртевъ.

И. Куртевъ (нац. л): (Отъ трибуната) Г. г. народни представители! Ние по принцип не сме противъ законопроекта за подпомагане розопроизводителите. Обаче въ него има нѣкои постановления, които внасятъ смутъ. Постановленията, за които се говори отъ преждеговорившите, злоупоставятъ нашите търговци и индустриалци спрямо кооперациите, които се зародиха напоследък, отъ нѣколко години насамъ, безъ да са показали нѣкаква търговска устойчивост или пъкъ търговска дееспособност. Азъ бихъ задалъ въпросъ на г. г. министрите и на г. г. народните представители отъ другите групи: дали тѣ сподѣлятъ същия тоя възгледъ, че частните търговци и индустриалци трѣбва да бъдатъ злоупоставени въ полза на кооперациите?

К. Кирковъ (л): (Казва нѣщо)

И. Куртевъ (нац. л): Г. Кирковъ! Азъ чухъ Вашите думи и ги одобрявамъ.

Що е преди всичко търговия и какъ се придобива търговска способност? Г-да! Търговецътъ отъ незапомнени времена е лицето, което е разнасяло продуктите на народния трудъ въ далечните пазари; той е, който е налагалъ продукта, той е, който е промѣнялъ вкуса на консоматора; той е, който е свързалъ страните презъ океаните и всѣко посѣгателство върху търговеца е посѣгателство и върху народното стопанство. Не бива търговецътъ да бъде злоупоставенъ спрямо кооперациите, противъ които нѣмамъ нищо, които, обаче, нито иматъ опитъ въ търговията, нито иматъ връзки съ чужбина. Стогодишни фирми, па даже и по-стари, които ние знаемъ, които иматъ неразривни връзки съ западните пазари, тѣ създадоха ременото на нашето розово масло.

Ако надзърнете въ пазарите, вие ще видите какъ чуждите търговски агенти шетатъ въ канторите, рекламиратъ стоката, правятъ улеснения. Но не само търговските агенти, ами и аташетата, и самите дипломатически представители се занимаватъ съ лансиране на търговски стоки. Азъ имахъ случая да видя какъ чиновници отъ французката легация, па и отъ другите легации, шетатъ отъ кантора въ кантора, рекламиратъ стоките на държавите, които представляватъ, и по този начинъ се мъчатъ да улеснятъ пласмента на стоките, които произхождатъ отъ тяхното отечество. Вървимъ ли ние по същия пътъ?

Настоящиятъ законопроектъ узаконява единъ монополъ за Земледѣлската банка, по-скоро за Общия съюзъ на земледѣлските кооперации. Монополътъ, г-да, има смисълъ тогава, когато, ако не цѣлото производство, поне грамадната частъ, 80—90%, се пласира на вътрешния пазаръ. Такъвъ ли е случаятъ? Не. Отъ голѣмото количество розово масло, произвеждано у насъ, 1.400—1.500 кгр., едва ли се пласиратъ нѣкакви 2—3 кгр. на вътрешния пазаръ, въ парфюмерийната индустрия. И направете едно сравнение между дейността на кооперациите отъ 1929 г. насамъ и дейността на търговците, за да се убедите, че настоящиятъ законопроектъ, ако не е една лудостъ, поне е едно недомислие.

С. Славовъ (з): Миналата година, когато гласувахте закона, лудостъ ли беше?

И. Куртевъ (нац. л): Азъ съмъ по принципъ за стария законъ. Отъ произведеното отъ кооперациите 2.200 кгр. розово масло, пласирано е презъ 1931 г. 74 кгр., а презъ 1932 г. само 400 грама, когато търговците са продали надъ 60% отъ своята стока. Такова е положението днесъ. Съмтате ли вие, че когато ще направите производството и търговията на розово масло монополъ на Земледѣлската банка, нашите бюрократи ще са въ положение да пласиратъ това масло? Стоката, г-да, се налага на пазара, тя се натрапва, тя не се търси отъ консоматора почти никога. Розовото масло ще лежи въ складовете на Земледѣлската банка и на кооперациите, безъ нѣкой да го по-

търси и ще отежнява положението на самата банка, безъ никаква полза за народното стопанство. Азъ разбирамъ мисълта на министерството, да се улесни розопроизводителите. Но не е работата само да се взематъ парите на Земледѣлската банка, да се плати на производителя, безъ да се замислимъ за пласмента на неговото розово масло. Чиновникътъ е най-лошиятъ търговецъ и най-лошиятъ стопанинъ.

Министъръ К. Муравиевъ: Земледѣлската банка нѣма право да продава.

И. Куртевъ (нац. л): Фактически подъ неинъ контролъ става това. Същото е и съ земледѣлските кооперации. Азъ казвамъ, че само 400 грама розово масло отъ своето производство са продали миналата година.

Министъръ К. Муравиевъ: Нищо подобно.

И. Куртевъ (нац. л): Това са поне сведенията. Вземете отчетите. 67 милиона лева пари Земледѣлската банка има ангажирани въ розово масло.

Министъръ К. Муравиевъ: Земледѣлската банка не е продала 400 грама, а това количество е вписано въ разходъ, защото е изпратено като mostre и с служило за опити. Защо Земледѣлската банка не е продала розовото масло, азъ ще ви кажа следъ малко.

Н. Алексиевъ (з): Ако пропаднатъ стопанствата и банката ще пропадне.

И. Куртевъ (нац. л): Та; да дойда на мисълта си.

Разбира се, азъ не съмтамъ, че всички търговци са много почтени. Безспорно, въ всѣки браншъ има почтени и непочтени хора, но изключението не е правило.

Министъръ К. Муравиевъ: Никой не е твърдилъ противното.

И. Куртевъ (нац. л): Но мѣрката, която се взема срещу тяхъ, е обща. Постановленията на буква в на § 8, както и постановлението на § 10 за даване пълна гаранция, че ще платятъ розовия цвятъ, представляватъ наказателни санкции за нашите търговци. А постановлението на буква б отъ чл. 8, въ което се говори за нѣкакви печалби при продаване на извареното чрезъ кооперациите розово масло, е турено само за форма въ закона. Фактически никакви печалби не могатъ да се очакватъ, защото при високите цени на розовото масло невъзможно е да се продаде на пазара. Днесъ може да се пласира на пазара 1.000—1.200 кгр., а само нашето производство възлиза на 1.500 кгр. годишно. Ние имаме само въ складовете на Земледѣлската банка 2.058 кгр. розово масло и въ частните търговци надъ 1.500—1.600 кгр.

Министъръ К. Муравиевъ: Нищо подобно.

И. Куртевъ (нац. л): Четете изложението на братя хаджи Димитрови...

Министъръ К. Муравиевъ: Всѣки може да пише изложение.

И. Куртевъ (нац. л): ... и изложението на другите розофабриканти, ще видите, че днесъ на пазара тежатъ повече отъ 3.600 кгр. българско розово масло.

Ние ежегодно увеличаваме площта, засѣяна съ рози. Миналата година сме имали 71.000 декара розови градини, които са дали 7.700.000 килограма розов цвятъ. Той е повече, обаче, бѣлиятъ цвятъ е приведенъ къмъ червения.

Министъръ К. Муравиевъ: Миналата година?

И. Куртевъ (нац. л): Да.

Министъръ К. Муравиевъ: Отъ къде вземахте тези сведения?

И. Куртевъ (нац. л): Отъ отчета на Земледѣлската банка.

Министъръ К. Муравиевъ: Колко килограма масло е произведено?

И. Куртевъ (нац. л): Не съмъ взелъ сведенията, но зная точно, че е произведенъ 7.700.000 кгр. розов цвятъ.

Г. Мариновъ (з): Гръшка е.

И. Куртевъ (нац. л): Ако Земледѣлската банка грѣши, тогава и азъ грѣша.

Г. Мариновъ (з): Около 5 милиона килограма е произведениятъ розовъ цвѣтъ.

И. Куртевъ (нац. л): При това производство, естествено, ние имаме монополно положение. Въ Персия, въ Алжиръ, въ Италия и въ Франция се произвеждатъ 2.400.000—2.800.000 кгр. розовъ цвѣтъ, а ние сме произвели миналата година, както ви казахъ, 7.700.000 кгр. При това рандеманътъ на нашия розовъ цвѣтъ е по-голямъ. Миналата година въ Франция почти не вариha нито розово масло, нито конкрѣтъ. Производителитъ на рози въ Франция — въ Парижъ, Марсилия и другде — имаха по-голяма смѣтка да ги продадатъ на цвѣтъ.

Вѣрно е, че нашето розово масло въ Франция се примѣсваше съ тѣхно масло и се продаваше отъ Франция въ Америка, Англия и другде, обаче днесъ розопроизводителтъ въ Франция не намира вече смѣтка, както ви казахъ, да вари розово масло и конкрѣтъ.

Ние трѣбва да се замислимъ дали трѣбва и по-нататкъ да поощряваме увеличението на розовитъ градини и нѣма ли съ това сами да си създадемъ конкуренция, сами да се биешъ на пазара и да намаляваме цената на розовия цвѣтъ и на розовото масло. Конкуренцията, която ни правятъ Персия и Алжиръ, действително е незначителна, обаче трѣбва да се има предъ видъ, че розовото масло отъ Алжиръ влиза въ Франция безъ всѣкакво мито, което е 2.000 франка на килограмъ или надъ 11.000 л. наши пари. Съ тѣзи 11.000 л. се поощрява розосѣнето и фабрикацията на розово масло въ Алжиръ, Мадагаскаръ и въобще въ всички колонии на Франция.

Има едно изложение отъ нѣкои розофабриканти, до г. министра на финанситъ — ето го (Показва изложението) — които, по образеца на Бразилия, предлагатъ една годишна реколта да бѣде унищожена, като розопроизводителитъ бѣдатъ обезщетени отъ държателитъ на розовото масло и отъ държавата — да се образува единъ фондъ отъ 16.000.000 л., отъ който да имъ се плати загубата, която тѣ ще претърпятъ отъ унищожението на едногодишната реколта. Обаче това е химера. Би трѣбвало, г-да, споредъ менъ, да се поевтини розовото масло. Г. Генко Митовъ посочи нѣколко начини за намаление стойността на розовото масло. Единъ начинъ е: да се намалятъ административнитъ и др. разноси, за да може нашето розово масло да конкурира не само розовото масло на нашитъ конкуренти, но и другитъ ароматични масла и есенции, които ни измѣстиха на пазара. При тия цени, които има нашето розово масло, действително мѣчно можемъ да разчитаме на пласментъ. Днесъ цената на розовото масло въ чужбина е 35.000 л. килограмътъ — най-доброкачественото до 38—40 хиляди лева — а само за розовъ цвѣтъ трѣбва да се плати у насъ 30.000 л. плюсъ 10.000 л. производствени разноси и амбалажъ, ставатъ 40.000 л.; освенъ това трѣбва да се плати 11.000 л. вносно мито плюсъ разходите за лихва, амортизация и др. При тия цени както кооперациитъ, така и розофабриканти, миналата година губятъ по 10.000 л. на всѣки килограмъ розово масло. Всичко това трѣбва да се има предъ видъ, когато ще се определятъ ценитъ на розовия цвѣтъ за реколтната година. Заради това смѣтамъ, че за запазване розовата култура и за да не последва ново унищожение на розовитъ градини, които непосредствено преди войната бѣха паднали около 30—35 хиляди декари, би трѣбвало да се образува едно сдружение между розофабриканти, производителитъ, Земледѣлската банка и държавата, които да понесатъ всички евентуални загуби по равно отъ тазгодишната реколта, или пъкъ да се намали чувствително цената на розовия цвѣтъ поне за тая година, за да може да поевтинѣе розовото масло, което стои непродадено отъ миналитъ години и да се ликвидира съ остатѣцитъ отъ миналитъ години.

И азъ, заедно съ преждеговорившитъ, настоявамъ да се взематъ предъ видъ въ комисията всички критики, които се направиха както на § 8, така и на всички последващи параграфи, за да не се запоставятъ въ никой случай розофабриканти и търговцитъ, защото отъ това непременно ще имаме твърде лоши последици за самитъ розопроизводители. Не бива въ никой случай да се убива търговскиятъ духъ. Благополучието на народитъ, на всички народи, се дължи именно на търговията, на търговеца, който, както казахъ по-напредъ, свързва народитъ, който търси консоматора навредъ, който налага продукта, който прѣмѣня вкуса на консоматора и покрай защитата на своитъ интереси защитава голѣмитъ интереси на нацията.

Разбира се, че когато нѣкой търговецъ или нѣкой фабрикантъ падне, него никой нѣма да го пожали. Въ търговското поле ежегодно, дори ежедневно падатъ съ хиляди и оцѣлватъ само нѣколцина. Тѣ сж, които продължаватъ дѣлото, и тѣ сж надеждата на всѣко стопанство. Но търговеца никой не ще замѣсти нито днесъ, нито утре, нито въ далечното бѣдеще. Затова ние трѣбва да го пазимъ, държавата трѣбва да го поощрява въ неговата борба. Естествено, той преследва своитъ интереси, но той, преследвайки своитъ лични интереси, съзнателно или несъзнателно защитава повече националнитъ интереси. Затова всѣки опитъ за тѣхното запоставяне и унищожаване ще носи неизмѣрими загуби за народното стопанство.

Вие виждате опита съ Русия, кждето частната търговия се унищожил и се възложи всичко на кооперациитъ — собствено на държавата. Кооперациитъ въ Русия не можаха да се наложатъ на пазара, тѣ не можаха да се борятъ съ частнитъ предприятия, тѣ наложиha своитъ стоки само чрезъ понижение на ценитъ, което ние нарекохме дѣмпингъ, и по този начинъ разстроиha не само своето стопанство, но разстроиha народнитъ стопанства въ другитъ страни. Оставено производството въ ржцѣтъ на бюрократи, на чиновници, били тѣ отъ Земледѣлската банка, били тѣ ржководители на Общия съюзъ на земледѣлскитъ кооперации, то рискува да пропадне. Чиновникътъ нито има амбицията да се наложи на пазара, нито пъкъ има желанието да се излага на рискове, а знайно е, че търговецътъ лети съ аеропланъ и разниса мостри навредъ, тукъ се отзове, тамъ се обади. Той всѣкога се стреми не само за запазване личнитъ си интереси, но той стократно повече се грижи за запазване интереситъ на народното стопанство. (Ржкоплѣскания отъ националибералитѣ)

Председателствуващъ Н. Захариевъ: Има думата народниятъ представителъ г. Георги Мариновъ.

Г. Мариновъ (з): (Отъ трибуната) Г. г. народни представители! По законопроекта за измѣнение закона за подпомагане на розопроизводството, който ни е представенъ, се изказаха доста много оратори, обаче отъ тая страна (Сочи опозицията) се изказаха почти всички решително противъ него. Всички ония постановления, които сж прокарани въ законопроекта, не сж; така да се каже, резултатъ на умувания, а сж резултатъ на практиката, която животътъ ни е далъ. Съжалявамъ много, че времето е напреднало и слушателитъ сж малко. Всички постановления отъ § 1 до § 21 сж създадени следъ дълбоки проучвания, които ще дадатъ единъ задоволителенъ резултатъ както за розофабриканти, така и за розопроизводителитъ.

Отъ тази страна (Сочи опозицията) се казва, че този законопроектъ е насоченъ изключително противъ розофабриканти. Това не е вѣрно, защото ония гаранции, които се искатъ отъ розофабриканти, се искатъ затуй, защото тѣ (Сочи сговориститъ) най-добре знаятъ, че розопроизводителитъ сж ошетенъ съ една сума отъ 78 милиона лева. Тогава, когато розопроизводителтъ бѣше измаменъ, когато бѣше ограбенъ, тогава тѣ (Сочи сговориститъ) мълчеха, макаръ че се надигаха викове и гласове на протестъ тукъ, въ Народното събрание, да се взематъ мѣрки. Тогаваашното правителство на Сговора нито чу тѣзи гласове, нито взе мѣрки.

С. Мошановъ (д. сг): Току вижъ разсърдилъ си ни сега!

Г. Мариновъ (з): Г. Стойчо Мошановъ! Вие знаете много добре, че още въ 1929 г., когато се повдигна въпросътъ за подпомагане розопроизводството, ние срещнахме голѣма опозиция пакъ отъ васъ и вие взехте страната на розофабриканти, за да докарате голѣмата катастрофа въ 1929/1930 г.

Г. Митовъ (д. сг): Не се смѣйте, когато разправяте тия работи, защото сигурно бѣхте единъ отъ тѣзи, които бѣха на дъното на тази катастрофа.

Г. Мариновъ (з): Съвсемъ не съмъ на дъното на катастрофата, но вашиятъ председателъ е билъ на дъното ѝ.

С. Мошановъ (д. сг): Кждето има катастрофа, не е хубаво нито на дъното, нито на повърхността.

Г. Мариновъ (з): Направи се възражение по § 5 отъ законопроекта въ смисълъ, че не бива розовото масло да се продава отъ Земледѣлската банка или по делегация отъ Общия съюзъ на земледѣлскитъ кооперации. Г. Куртевъ каза, че само търговцитъ могатъ да иматъ монопола да продаватъ розовото масло, защото имали по-подвиженъ

апаратъ, имали по-добър търговски нюхъ, търговски усѣтъ, имали бързи превозни сръдства — затова само тѣ ще могатъ да изиграятъ спасителна роля въ продажбата на розовото масло. Азъ, г. г. народни представители, съмъ на противно мнение. Борбата, която съществува между кооперации и розофабриканти, че е отъ вчера, а е много отъ отдавна. Известно ви е много добре, че още презъ 1922 г., пъкъ и презъ 1918 г. Българската земеделска банка изнесе въ странство кооперативно розово масло; розофабрикантите тогава казаха, че въ Франция пристигнала една партида развалено българско розово масло, иже наричаемо кооперативно; то не можа да се продаде тамъ, върнаха го, за да го взематъ розофабрикантите и да го изнесатъ тѣ. Днесъ, когато законодателятъ е по-строгъ къмъ тѣхъ, тѣ казватъ: „Ние не сме такива вагабонти“ — както единъ се изказа — „не сме фалшификатори, ние сме почтени хора“. Не се съмнявамъ въ това, но нѣкои отъ тѣхъ дадоха доказателства, накарваха законодателя да се занимае съ съдбата на розопроизводителите, най-вече съ гаранцията, която розофабрикантъ трѣбва да представи преди да е започнала кампанията. Вие знаете, че ако имаме такава гаранция отъ розофабрикантите презъ 1927 г., презъ 1928 г. и презъ 1929 г., нѣмаше да се дойде до туй положение: цѣлния районъ, съ 300.000 души население, да бѣде завлѣченъ, обранъ отъ нѣколко души розофабриканти, но още тогава щѣше да се види, че тѣ не трѣбваше да бѣдатъ допустнати да варятъ розово масло и това щѣше да спаси розопроизводителите. Така че това се наложиха отъ живота. Розофабрикантите казватъ: „Сега ние ще трѣбва да ангажираме двоенъ капиталъ: единъ капиталъ да служи като гаранция, а съ другъ капиталъ ще купуваме розовъ цвѣтъ“. Обаче сами тѣ дадоха поводъ за това и днесъ законодателятъ не може да държи друго поведение.

Колкото се отнася до фонда, който трѣбва да се образува за въ случай на загуби, на болести или за поддържане на опитни полета, още миналата година както отъ Народния блокъ, така и отъ опозицията се изказаха, че такъвъ фондъ трѣбва да съществува. Доколкото си спомнямъ, г. Григоръ Василевъ повдигна тогава този въпросъ, като каза, че е за създаването на такъвъ фондъ. Този фондъ сега е предвиденъ въ законопроекта, като съ набелязани и източниците на приходите му. За този фондъ даватъ и дветъ страни: розофабрикантите — по 1 л. такса на килограмъ изварено цвѣте и — както е казано въ п. 6 на § 8 — „отъ печалбите при продаване на извареното чрезъ кооперациите розово масло“. Азъ бихъ казалъ, г-да, че кооперациите ще дадатъ много повече за този фондъ, отколкото търговците, и моето предложение — което бихъ молилъ да се съгласите да приемете — е: 50% отъ печалбите...

Г. Говедаровъ (д. ср.): То е мое предложение.

Г. Маринковъ (з): Съгласенъ съмъ, г. Говедаровъ. —... да останатъ за фонда, а другите 50% да се дадатъ на розопроизводителите; тъй както е казано и въ миналогодишния законъ — закона за уреждане цената на розовия цвѣтъ — че следъ като се покриятъ всички разходи и лихви, печалбите да се върнатъ на розопроизводителите, да се каже и тукъ — 50% да останатъ на фонда, а другите 50% да се върнатъ на розопроизводителите.

По-нататкъ въ § 9 се предвижда съставътъ на комисията, която ежегодно ще определя цената на розовия цвѣтъ и за която г. Лѣкарски каза, че трѣбва да се състои отъ хора, които не сж заинтересовани, т. е. въ нея да нѣма представители нито на розопроизводителите, нито на розофабрикантите. Азъ съмъ на обратното мнение, че въ тази комисия трѣбва да взематъ участие хора, които сж отъ бранша — едините като розофабриканти, другите като розопроизводители, и третите като представители на розопроизводителните кооперации. Не зная дали е пропустнато случайно или нарочно, но азъ смѣтамъ, че би следвало — и бихъ молилъ да се съгласите съ моето предложение — да има представител и на розопроизводителните кооперации, които на брой вече сж доста.

К. Кирковъ (д): Нали Общниятъ съюзъ на земеделските кооперации има?

Г. Маринковъ (з): Въ кооперациите смѣта се, че членуватъ най-отбраните розопроизводители. Представителите на розопроизводителите, на розофабрикантите и на кооперациите могатъ, като компетентни, да кажатъ каква да бѣде действителната цена на розовия цвѣтъ, като се взематъ подъ внимание не условията тукъ, въ Бълга-

рия, а условията на външния пазаръ на розовото масло, които ще наложатъ тази или онази цена на розовия цвѣтъ.

Понеже става въпросъ, г-да, за цената на розовия цвѣтъ, азъ ще ви кажа и следното. По наши сведения, тая година цената на розовия цвѣтъ въ Франция е увеличена съ 50%, отколкото миналогодишната цена; ако миналата година цената на розовия цвѣтъ въ Франция е била 1 франктъ, съ положителностъ може да се каже, че тая година тя ще бѣде 1.50 франка.

Възрази се противъ постановлението въ проекта — че Българската земеделска банка ще подкрепи съ 50% онѣзи кооперации, които биха устроили розоварни. Азъ казвамъ, че у насъ нѣма кооперации, които ще се съгласятъ да строятъ нови розоварни. Имаме вече свободни фабрики, които се предлагатъ на розопроизводителни кооперации не, но които се предлагатъ на Българската земеделска банка. Тѣй е, нѣма да се намерятъ у насъ човѣкъ, който ще се съгласи да строи нови дестилатории, защото имаме достатъчно такива.

Съ ограничението, което настоящиятъ законопроектъ предвижда по отношение на фабриките за преваряване на розовъ цвѣтъ — че онѣзи фабриканти, които не се задължатъ да работятъ или да изварятъ половината отъ капацитета на фабриката имъ, сж длъжни, по силата на тоя законопроектъ, да я отстъпятъ за използване, срещу определения отъ Българската земеделска банка наемъ, на онази комисия, която ще контролира приложението на този законъ — това ограничение, азъ смѣтамъ, че се явява въ услуга, въ защита интересите на розофабрикантите, тъй като предварително, тъй да се каже, ще се взематъ тѣхните розоварни срещу наемъ, който нѣма да бѣде определенъ по прищѣпка на единъ или двама, а ще бѣде она наемъ, който действително се плаща при доброволното спазяване за наемане на розоварни, както е било въ миналото.

Въ заключение ще кажа, че настоящиятъ законопроектъ иде да удовлетвори една напѣдна нужда на българския розопроизводител. Този законъ, който, смѣтамъ, има по-трайна форма, ще защити както интересите на розопроизводителите, така също и интересите на розофабрикантите, които много се страхуватъ отъ него и едва ли не искатъ да изкаратъ, че той не е нищо друго, освенъ единъ монополъ на розопроизводителните кооперации, въ лицето на Българската земеделска банка. За всички онѣзи розофабриканти, които смѣтатъ да продължатъ дестилането на розовъ цвѣтъ и търговията съ розово масло, абсолютно нищо страшно нѣма въ този законопроектъ. Напротивъ, той ще ги обляжи съ розопроизводителните кооперации, ще ги пообратими съ тѣхъ, а не както досега, розофабрикантите да бѣдатъ на единия долъкъ, а розопроизводителите — на другия. Отрадно впечатление прави това, че ораторите отъ тази страна (Сочи лѣвницата) вече се обръщатъ съ апелъ за единъ картелъ, за едно сътрудничество между кооперациите и розофабрикантите по отношение търсенето на пазари и даването на взаимна помощ. Това е много отрадно отъ тѣхна страна. Още отъ 1912 г. кооперациите, макаръ тогава и много слабо развити, а най-вече следъ войната, отправяха такива апели къмъ розофабрикантите, но тѣ се държеха настрана и казваха: „Вие сте много слаби, ние ще ви разнебитимъ“. Днесъ азъ смѣтамъ, че съ този законъ отношенията между розофабрикантите и кооператорите розопроизводители почти сж съгласувани, за да могатъ съ общи усилия да търсятъ пазари за розовото масло и да се повдигне цената му вънъ, на чуждите пазари.

Завършвайки, азъ апелирамъ къмъ народното представителство да се съгласи да гласува законопроекта по принципъ, на първо четене, като въ комисията се направятъ нужните корекции. Надѣвамъ се, че въ това отношение ще имаме сътрудничеството както на членовете на комисията, така и тукъ на всички народни представители. (Ръкоплѣскания отъ земеделците)

Председателстващъ Н. Захариевъ: Има думата народниятъ представител г. Александъръ Орозовъ.

Обаждатъ се. Нѣма го.

Председателстващъ Н. Захариевъ: Има думата г. министърътъ на земеделството и държавните имоти.

Министъръ К. Муравиевъ: Г. г. народни представители! Съ настоящия законопроектъ се внасятъ известни подобрения въ по-ранши закони въ областта на розопроизводството. Сега е обрънато по-голямо внимание

върху гаранцията за плащането на розовия цвят, върху контрола при износа на розово масло и върху продажбата.

Времето е късо, пък и смътан, че не е необходимо да правя исторически преглед на розопроизводството у нас и търговията с розово масло. Смътан за необходимо, обаче, да ви цитирам няколко цифри, от които да видите защо е наложително у нас да има единъ силен контрол и всичко да бъде съсредоточено въ една ръка.

Започвам от 1916 г. Тогава розовият цвят е струвал 20 ст.; през 1919 — г. 60 ст.; след туй се спира на 4 л.; почва се по-нататък едно покачване. Въ това време знаете какъ ставаше търговията с розовия цвят. Явяват се търговци, събират цвѣта, дадат малко аванс и следъ като изварятъ цвѣта, плащатъ го на цена, определена отъ тяхъ; а често пакти определятъ цената и не плащатъ нищо! Като споменахъ думата „търговци“, искамъ да направя една забележка. Някои отъ г. г. ораторитъ таксуваха известни постановления отъ настоящия законопроектъ като наказателни санкции срещу търговското съсловие. Нищо подобно нѣма. Въ повечето случаи търговското съсловие е било въ услуга на розопроизводителитъ. Обаче както въ всѣка работа, така и тукъ, винаги сѣ се явявали розофабриканти и търговци на розово масло, които сѣ използвали лошото положение, въ което се е намиралъ розопроизводителътъ, изнудвали сѣ го и сѣ го ограбвали. Но отдѣлнитъ изключения не трѣбва да ги обобщаваме и да хвърляме упрѣкъ върху цѣло едно съсловие.

Въ 1924 г. почва вече едно покачване въ ценитъ на розовия цвятъ: имаме вече цена отъ 6 до 840 л., при цена 120.000 л. розовото масло. Покачването продължава да върви съ една главолонна бързина. И тукъ — нека си го признаемъ — се е проявила една извънредно голѣма алчностъ, която докара и катастрофата въ розопроизводството — катастрофа, която бѣше ускорена и отъ свѣтовната криза, която, известно ви е, върлуваше въ всѣка страна.

Миналата година Парламентътъ намѣри за наложително да гласува законъ, споредъ който се урегулярваха отношенията между розопроизводители и розофабриканти. Обаче тоя законъ се оказа, следъ едногодишна практика, непъленъ. Въ сѣщностъ каква материя тукъ има да уреждаме? Говори се много за монополъ. Та монополъ ние имаме: всичко е съсредоточено въ Земледѣлската банка въ едно — че тя само дава пари. Законътъ ѝ налага задължение да дава пари на розопроизводителитъ, налага ѝ да вари розовия цвятъ и по-нататъкъ тя нѣма никакви права. Естествено е, редно е тя да има, покрай задълженията, и по-голѣми права. Ние искаме да има единна цена на розовия цвятъ и тя се налага. Каква ще бѣде тя? — Цена, диктувана отъ производственитъ разходи и отъ ценитъ на розовото масло на европейския пазаръ. Комисията, която по силата на тоя законъ ще определя цената на розовия цвятъ, се състои отъ лица, които познаватъ и условията на розопроизводството, и условията на розоваренето, а сѣщо и условията на продажбата на розовото масло. Тя ще има две задачи при определяне цената: първо, да гарантира една справедлива цена на розопроизводителитъ за розовия цвятъ и, второ, да определѣ една цена, която нѣма да бѣде така висока, че да претовари Земледѣлската банка съ излишни и голѣми загуби.

Даватъ се известни привилегии на кооперациитъ. Г. Лѣкарски кава, че въ кооперациитъ имало нѣкаква партизанщина, нѣкаква фаворизация. Излишно е да ви казвамъ, че за партизанщина въ кооперативното движение особено въ този край не може да се говори. Тамъ производителитъ сами — и ние всички трѣбва да се радваме на тоя фактъ — се събиратъ въ производствени кооперации, които държавата е длъжна да подпомогне при розоваренето, а сѣщо и при пласмента на тѣхния продуктъ.

Когато се разискваше въпросътъ за осигуряване вземанията на цвеклопроизводителитъ, всички оратори — като почнемъ отъ г. Говедаровъ и свършимъ съ оратора на Социалдемократическата партия — казаха, че не само вземанията на цвеклопроизводителитъ трѣбва да се гарантиратъ, но трѣбва да се гарантиратъ и вземанията, произхождащи отъ продажба на всички земеделѣтски произведения, като тая гаранция се извърши чрезъ ипотека върху имотитъ на длъжника до определения за плащане срокъ.

Г. Говедаровъ (д. сг): Съ привилегия на вземането на кредитора-земеделѣцъ.

Министъръ К. Муравиевъ: Обаче два месеца не сѣ се минали отъ тия разисквания и днесъ азъ чухъ тукъ друга критика, друга теза — че гаранциитъ били прѣкомѣрно голѣми.

Г. Говедаровъ (д. сг): Да не сѣ двойни, г. министре.

Министъръ К. Муравиевъ: Тамъ бѣха двойни, тукъ не сѣ. — Розопроизводителътъ дава розовъ цвятъ на кредитъ, естествено е да искаме той да бѣде платенъ въ единъ срокъ, когато този продуктъ ще бѣде вече готовъ за пласментъ.

Г. Говедаровъ (д. сг): Нѣма споръ върху това.

Министъръ К. Муравиевъ: Безспорно, нѣкои търговци въ този моментъ може да се намиратъ въ затруднение, но обикновено предполагаме, че когато почне розоваренето, търговецътъ има необходимия оборотен капиталъ. Естествено, ако нѣкой търговецъ се намѣри въ затруднение, никога Земледѣлската банка — която вече има една традиционна политика по тия въпроси — нѣма да пристѣпи къмъ екзекуции. Примѣръ имаме тая година: мнозина отъ търговцитъ закъснѣха съ своитъ вноски и въпрѣки че имаха банкова гаранция, Земледѣлската банка имъ даде една негласна отсрочка отъ 2 месеца, безъ да имъ е събрала досега лихви за тая отсрочка. Така че гаранциитъ, които предвиждаме, сѣ напълно законни, напълно справедливи и по тѣхъ, мисля, никакви критики не могатъ да се правятъ.

Повдигна се въпросъ за таксата 1 л. на килограмъ изваренъ цвятъ отъ частни лица. Търговцитъ ще дадатъ единъ левъ такса за фонда, който ще служи при всѣкакви изненади. Защото, когато Земледѣлската банка се явява крепителя на всички, които се занимаватъ съ земеделско производство, а следователно и на тия, които трѣбватъ съ тия земеделѣтски продукти, не трѣбва да бѣде излагана на рискове.

П. Стайновъ (д. сг): Тоя левъ не е справедливъ. Ще се увѣрите, че не е справедливъ.

Министъръ К. Муравиевъ: Тоя левъ е напълно справедливъ, защото въ другъ членъ на законопроекта се предвижда, че всички печалби, които ще вземемъ отъ кооперациитъ при продажбитъ на извареното отъ тѣхъ розово масло, ще отиватъ за тоя фондъ. А щомъ като вземаме печалбитъ отъ маслото на кооперациитъ, справедливо ще бѣде да вземемъ единъ левъ и отъ търговцитъ. Азъ говорихъ съ много търговци — тѣ намиратъ, че тая такса 1 л. не е тежка.

П. Стайновъ (д. сг): Вие поставяте фирмитъ въ неблагоприятно положение при търговията.

Министъръ К. Муравиевъ: Не ги поставяме.

П. Стайновъ (д. сг): Провѣрете.

Г. Митовъ (д. сг): Докога ще трае това положение?

Министъръ К. Муравиевъ: Това положение ще трае, г. Митовъ, докогато трае кризата. Ако Земледѣлската банка не играе тая роля, която сега ѝ възлагаме — не само на регулаторъ, но въ сѣщностъ на институтъ, който да държи фактически всичко въ рѣцетъ си — нѣма да имаме нито розопроизводство, нито търговия съ розово масло. Това е естествено.

Нѣма да говоря върху ония злоупотребления, които станаха по-рано. Спомни ви се за Ботю Митовъ, който има да дължи — той лично, фирмата му — надъ 40 милиона лева на розопроизводителитъ. Други фирми дължатъ повече. Въ оная борба, когато всѣки се надпреварваше да оферира по-високи цени за розовото цвѣте, за да го вземе отъ производителитъ, когато цената на килограмъ розово цвѣте бѣше стигнала 22 л. килограма, а на розовото масло — 120.000 л., станаха жертва и розопроизводители, и добросъвестни търговци на розово масло, много отъ които фалираха. Това положение се урежда сега съ тоя законопроектъ. Занапредъ такива изненади сѣ изключени.

Приведоха се много цифри. Мене ми направи и онзи день, при разискванията по закона за т. з. с., сѣщото впечатление — изглежда, че отъ тая трибуна могатъ да се цитиратъ всѣкакви цифри. И ако единъ день нѣкой се занимае съ цитиранитъ цифри при разни случаи, би направилъ едни интересни констатации. Въ сѣщностъ, колко розово масло има у насъ — никой не знае. Отъ справ-

китѣ, които Земледѣлската банка е направила, излиза, че всички цифри сѣ надутѣ. Когато трѣбва да се посочи много масло, въ изложенията се дават голѣми цифри; а когато трѣбва да се декларира било за данѣкъ, било за друго — цифритѣ намаляватъ, изчезватъ. (Смѣхъ)

П. Стайновъ (д. сг): Има и други причини.

Министъръ К. Муравиевъ: Има и други причини — да.

Н. Алексиевъ (з): Икономическия законъ диктува тамъ!

Министъръ К. Муравиевъ: Защо Земледѣлската банка ще изкупува розовото масло отъ 1929, 1930 и 1931 г.? Защото ако не го изкупи, тоя законопроектъ става излишенъ по отношение продажбата. Земледѣлската банка не само че има право да го изкупи, но тя трѣбва да го изкупи, Това е въ интересъ на всички: и на розопроизводителѣ, и на розофабрикантѣ. Мнозина отъ розофабрикантѣ ми казаха, че тази мѣрка е много добра. Кои сѣ тѣ? — Естествено тѣзи, които иматъ стари щокове отъ розово масло.

Какви количества розово масло имаме? Отъ 1929 г. имаме 43-940 кгр., отъ 1930 — 228 кгр. и отъ 1931 г. — 516 кгр. Всичко 788 кгр. Това сѣ хилядитѣ килограми, които се цитиратъ тукъ!

Г. Говедаровъ (д. сг): Ама кооперативно и некооперативно?

Министъръ К. Муравиевъ: Кооперативно. Тази година имаме вече масло, което е на Земледѣлската банка, 1.176 кгр, по цени и по рандеманъ не такива, каквито се изтъкнаха отъ трибуната, но които е неудобно тукъ да се казватъ, защото това е единъ въпросъ, свързанъ съ бждещата търговия на банката.

Г. Генко Митовъ, който познава тѣзи въпроси, каза, че търговцитѣ трѣбва да бждатъ кредитирани отъ Земледѣлската банка. Знаете, че по закона за Земледѣлската банка това е изключено.

Това, което ми направи впечатление, то е твърдението, че Земледѣлската банка не била продала розово масло, освенъ 400 гр. Азъ имамъ случая да кажа за какъвъ разходъ сѣ отишли тѣзи 400 гр. — въ мостри и въ опити. Но вие знаете, г. г. народни представители, че старитѣ реколти сѣ варантирани при Земледѣлската банка, тя не е господаръ на тѣхъ и не може да ги продаде.

П. Стайновъ (д. сг): И кооперациитѣ не сѣ продали изобщо.

Министъръ К. Муравиевъ: Защо не сѣ продали кооперациитѣ? Известни демагози се ширятъ изъ този край, въ който се произвежда розово масло, и предъ населението изтъкватъ, че кризата е временна, за единъ-два месеца, че ще дойдатъ времена, когато ще могатъ да продадатъ розовото масло по 100—120 хиляди лева килограмъ, че ще могатъ да си купятъ и тѣ като розофабрикантѣ по два-три автомобила! Ходили въ Европа, похарчили 1—2 милиона лева за пропаганда и не продали нищо! И кооперациитѣ не позволяватъ на Общия съюзъ на земледѣлскитѣ кооперации да продаде, въпрѣки нѣколкото оферти, които е имало досега.

П. Стайновъ (д. сг): Кооперациитѣ изпратиха единъ медицински лѣкаръ да пласира маслото!

Министъръ К. Муравиевъ: Съ този законопроектъ се урежда и този въпросъ. Централното бюро, което сѣмъществуваше, се премахва.

Сега явява се другъ въпросъ: защо Земледѣлската банка не е продала отъ маслото, което има и което би могла да продаде? Не го е продала, защото целта на Земледѣлската банка не е да търгува и да печели, а да регулира пазара. И азъ мога да ви призная, че тази година е имало една оферта отъ една фирма — не е важно коя — която е искала да купи 500 кгр. розово масло. Но понеже банката има по-евтино масло, а старитѣ щокове сѣ поскѣпи и почне ли тя да продава, старитѣ щокове не могатъ да се продадатъ, тя отправила фирмата къмъ Общия съюзъ на земледѣлскитѣ кооперации. По едни съображения, които не мога тукъ да изтъкна, сдѣлката не е могла да стане. Само по тия причини Земледѣлската банка не е могла да продаде.

Това сѣ основнитѣ положения, които сѣ легнали въ този законопроектъ.

Ако има известни малки дефекти, известни нюанси, които се изтъкнаха тукъ, тѣ ще бждатъ предметъ на разисквания въ комисията, където ще отиде законопроектътъ. Но понеже розоберѣтъ настѣпва следъ нѣколко дни, ние трѣбва да прибързаеме.

Азъ ви моля, г. г. народни представители, да гласувате по принципъ предложения законопроектъ. (Ржкоплѣскания отъ мнозинството)

Председателствуващъ Н. Захариевъ: Които приематъ на първо четене . . .

П. Стайновъ (д. сг): Макаръ че нѣма кворумъ, ние не правимъ въпросъ. (Възражения отъ мнозинството)

Председателствуващъ Н. Захариевъ: . . . законопроекта за измѣнение на закона за подпомагане на розопроизводството отъ 26 августъ 1922 г., моля, да вдигнатъ рѣка. Мнозинство, Събранието приема.

Заседание ще имаме утре, 4 ч. следъ пладне, съ дневенъ редъ, както следва:

1. Второ четене законопроекта за измѣнение и допълнение закона за устройството на сѣдилищата.
2. Първо четене законопроекта за измѣнение на закона за разширение на желѣзнопѣтната мрежа.
- Второ четене законопроектитѣ:
3. За уреждане наемнитѣ отношения.
4. За кариеритѣ.
5. Първо четене законопроекта за одобрение конвенциитѣ, приети отъ международнитѣ морски конференции презъ 1929 и 1930 г. въ гр. Лондонъ.
6. Първо четене предложението за измѣнение и допълнение нѣкои членове отъ правилника за вътрешния редъ на Народното събрание.
7. Докладъ на прошектарната комисия.

Които приематъ този дневенъ редъ за утрешното заседание, моля, да вдигнатъ рѣка. Мнозинство, Събранието приема.

Вдигамъ заседанието.

(Вдигнато въ 19 ч и 25 м.)

Подпредседатели: { **Н. ЗАХАРИЕВЪ**
 { **Н. ШОПОВЪ**

Секретарь: **П. ПОПИВАНОВЪ**

Зам.-началникъ на Стенографското отдѣление: **Д. ДУКОВЪ**